

Bu proje Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafından finanse edilmiştir.

Mülteci Hakları için Medya ve Sivil Toplum İş Birliği Projesi

Medya 18 Aylık İzleme Raporu

Ulusal ve Yerel Medyada Mülteci ve G Haberleri

01.06.2017-30.11.2018

www.medya.igamder.org

Medya 18 Aylık İzleme Raporu
Ulusal ve Yerel Medyada Mülteci ve Göç Haberleri
01.06.2017-30.11.2018

İGAM, 2019

Medya 18 Aylık İzleme Raporu

Ulusal ve Yerel Medyada Mülteci ve Göç Haberleri

01.06.2017-30.11.2018

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ, İGAM

GAZETECİLER CEMİYETİ

Hazırlayan : Prof. Dr. Ülkü Doğanay

Araştırmacılar : Kubilay Öztürk, Emrehan Nalbantoğlu, Dilara Cılızoğlu, Selin Çalışkan

Proje Takımı : Esra Yurt, Proje Koordinatörü & Görkem Göker, Proje Asistanı & Deniz Özonuk, Proje Asistanı

Katkıda Bulunanlar : Linas Çeviri, Karınca Ajans

Bu rapor Avrupa Birliği'nin mali desteğiyle üretilmiştir. Bu raporun içeriğinden sadece İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi ve Gazeteciler Cemiyeti sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıttığı şeklinde yorumlanamaz.

İçindekiler

Önsöz ve Teşekkür.....	3
Özet.....	9
GİRİŞ.....	2
Arka plan bilgisi ve varsayımlar.....	3
Yöntem.....	7
HABER VE YAZILARDA MÜLTECİ VE GÖÇMENLER.....	10
Genel bilgiler.....	10
Gazete sayfalarında, televizyon ekranlarında görünmeyenler ve adı konulmayanlar: Göçmenler ve Suriyeliler.....	21
Gazetelerin ve televizyonların aktarmaya değer gördükleri.....	25
Haberler ve yazılar kimin bakış açısını yansıtıyor?.....	45
Mültecinin Haber Kaynağı Olarak Görünmezliği.....	45
Haber aktörü olarak mültecinin muğlaklığı.....	48
Haber ve yazılarda mülteci ve göçmenlerin temsili.....	53
Metinlerde mülteci ve göçmenlerin temsili: Olumlu ve olumsuz olaylarla ilişkilendirme.....	54
Görüntüler mülteci ve göçmenler hakkında ne söylüyor?.....	62
Haber ve Yazılarda Ayrımcılığın Yeniden Üretilmesi Stratejileri.....	68
Gündeme Giremeyenler: Gazetelerin, Ekranların Görmedikleri, Yazmadıkları.....	68
Haber ve yazılarda göçmen ve mülteci kadınların temsili.....	69
Haber ve yazılarda mülteci ve göçmen çocukların temsili.....	76
“Biz” – “Onlar” Karşıtlığının Aracı Olarak Mağduriyetleri Yarıştırmak.....	81
Hak Taleplerinin Görünmezliği.....	92
Ayrımcılığı görmemek - ayrımcılığı yaymak.....	96
Hak haberciliği: “İyi” örnekler.....	105
SONUÇ.....	112
KAYNAKLAR.....	116

GİRİŞ

Suriye’de 2011 yılının Mart ayından bu yana devam eden iç savaş ve çatışma ortamı nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan savaş mağdurlarının sığındıkları ülkeler arasında, 2012-2015 yılları arasında açık kapı politikası uygulayan Türkiye’nin önemli bir yeri bulunmaktadır. Aralık 2018 itibariyle kamplarda (geçici barınma merkezlerinde) yaşayan 143 binin üzerindeki mülteci ile birlikte 3 milyon 613 bin Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye, Suriye’den sonra dünyada en çok Suriyeli nüfusunu barındıran ülke konumundadır. Diğer ülkelerden gelip sığınma başvurusu yapanlar da bu sayıya eklendiğinde Türkiye’de bulunan mülteci ve uluslararası koruma talep eden kişi sayısının 4,3 milyona ulaştığı görülmektedir. Bu yoğun mülteci ve sığınma başvurusu yapmış kişi nüfusunun varlığı, ülkenin Güney Doğusundaki illerin demografisini ve sosyal dokusunu önemli ölçüde değiştirmiş; kampların ihtiyaca yanıt vermekteki yetersizliği ve diğer sebeplerle mültecilerin önemli bir bölümü Gaziantep, Ankara, İstanbul, İzmir, Hatay, Mersin gibi büyük kentlere yerleşmişlerdir.

Suriye’deki kargaşa ve çatışmanın kısa sürede sonlanmayacağıının anlaşılması ve mültecilerin Türkiye’de geçirdikleri sürenin uzaması, bir yandan mültecilerin uyumu ve entegrasyonu konusundaki çalışmaların hızlandırılması gereğini ortaya koyarken, diğer yandan da mültecilerin giderek artan görünürlüğü, kamuoyunda ayrımcı yargıların ve nefret söyleminin pekişmesine yol açmaktadır. Nitekim, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi’nin İGAM ile birlikte gerçekleştirdiği Suriyeliler Barometresi 2017 başlıklı araştırma, mültecilere yönelik önyargıların ve mültecilerin Türkiye’den gitmeyeceklerine dair inancın kamuoyunda son yıllar içinde giderek arttığını ortaya koymaktadır. Bu noktada, mültecilere yönelik ayrımcı yargıların yaygınlaştırılması ve olağanlaştırılmasında olduğu gibi, mültecilerin kamusal kabulüne aracılık edecek içeriklerin oluşturulmasında da medyaya önemli bir rol düştüğünü belirtmek gerekir. Zira araştırmalar, mültecilerin yazılı ve görsel medyada nasıl temsil edildiğinin hem politikacılar ve karar alıcıların sorunu nasıl ele alacağı konusunda, hem de kamuoyu üzerinde önemli bir etkisinin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Mültecilerin medyada eksik ve yanlış yer bulması, onlara karşı önyargıları güçlendirebilmekte ve böylece ev sahibi toplum ve mülteciler arasındaki karşılıklı kabul ve uyum süreçlerini olumsuz etkileyebilmektedir. Yazılı ve görsel basın yerel ve ulusal düzeyde mülteci ve uluslararası koruma başvurusu sahipleri ile ilgili yaptığı haberlerde kamuoyuna doğru ve eksiksiz bilgi

aktarması hem bilgi kirliliğinin önüne geçmek, hem de ayrımcı söylemlerle mücadele açısından önem taşımaktadır.

Bu araştırma, kamuoyunun mültecilere ilişkin olumsuz algısını değiştirebilmek açısından hükümet ve karar alıcıların mültecilerin uyumu ve toplumsal kabulüne yönelik çabalarına hız kazandırmasının yanı sıra, medyaya da önemli bir görev düştüğü kabulünden yola çıkarak tasarlanmıştır. Araştırmada, Türkiye’de yazılı ve görsel basında yayımlanan haber ve yazıların iltica ve mülteciler konularını ele alma biçimi, haber söyleminin temel özellikleri açısından incelenmiştir. Gazete ve televizyon haberlerinde mültecilerin ve uluslararası koruma başvuru sahiplerinin ne kadar ve nasıl yer bulduğu sorusuna yanıt arayan araştırma, haberlerdeki olumlu unsurların yanı sıra mültecilere yönelik ayrımcı kanaat ve yargıların yaygınlaştırılmasına aracılık eden olumsuz unsurların da ortaya konması yoluyla, medyanın mülteci söylemindeki sorunların tespit edilmesine ve bu söylemin mültecilerin kamuoyundaki kabulünü destekleyecek biçimde dönüştürülmesi için bir yol haritası oluşturulmasına katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Arka plan bilgisi ve varsayımlar

Araştırmalar, dünyada ve Türkiye’de ayrımcı söylemlerin yaygınlaştırılmasına, meşrulaştırılmasına ve yeniden üretilmesine aracılık eden argümanların kamuoyunda dolaşıma girmesinde medyanın önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır (bkz. Van Dijk, 1991, 1992a, 1992b; Wodak ve Reisigl 2001; Köker ve Doğanay, 2010; Alver, 2003, Doğanay ve Çoban Keneş, 2016). Özellikle, insanların gündelik hayatlarında kısa süreli karşılaşmalar dışında fikir sahibi olmadıkları toplumsal kesimler hakkındaki yargılarının oluşmasında, okudukları haberlerin ve gazete yazılarının yönlendirici olduğu bilinmektedir; örneğin Teun A. van Dijk etnik olaylar konusunda pek çok insanın günlük yaşantısında sahip olduğu ideolojik çerçevenin kendi kendine gelişmediğine, kitle iletişim araçlarının oluşturduğu söylemlerin bu konuda belirleyici bir rolü olduğuna vurgu yapmaktadır (1991: 238; 2005: 361). Bu nedenle, yazılı ve görsel basında haber değeri atfetme pratikleri, haber kaynaklarıyla ilişkiler, başlıklar ve haber şemalarının oluşumu, sözcük seçimi, görsel tasarımın öğeleri ve çeşitli söylemsel stratejiler aracılığıyla mültecilere yönelik kamuoyundaki algının yönlendirilmesi, pekiştirilmesi veya dönüştürülmesinin mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Mülteci ve göçmenlerle sığınma başvuru sahiplerinin medyada yer alış biçimini sorunlaştıran çalışmaların bulguları, medyanın genel bir kategori olarak işaretlediği “yabancılara” yönelik

söyleminin zenofobik, ırkçı ve ayrımcı olduğunu, stereotiplere dayalı, mağduriyet yaratan, hedef gösteren ya da en iyi ihtimalle sorunları ve nedenlerini “görmezden gelen” haber içeriklerinin yaygın olduğunu ortaya koymaktadır: van Dijk, azınlıkların, göçmenlerin, üçüncü dünya ülkelerinden insanların başat kitle medyasında nadiren yer bulabildiklerini; yer bulabildiklerinde de itibarlı ve yeknesak haber kaynakları olarak daha az kullanıldıklarını, olumsuz olarak olmasa da klişeleştirilmiş bir tarza, bizim değerli kaynaklarımıza bir külfet ya da bir tehdit olarak, bir sorun şeklinde betimlendiklerini, bizim normlarımız, amaçlarımız, uzmanlığımız ya da kültürümüzle karşılaştırıldığında yetersiz ya da geri olduklarının varsayıldığını, bizim özgecil yardımımıza, anlayışımıza ya da desteğimize muhtaç olduklarının varsayıldığını (1999:368-9); “arsız, tehditkâr” tipler olarak betimlendiklerini (2010: 19) tespit etmektedir. Benzer şekilde Friedman da İngiliz basını üzerine yaptığı çalışmasında basının ekonomik nedenli göç edenlerle mülteciler arasında doğru bir ayırım yapmadığını, ülkeye giriş yapan mülteci ve göçmen sayısını abarttığını ve doğru rakamlarla sunmadığını, “tehlikeli genç erkek” haberleriyle kadın ve çocukları korkutan bir çerçeveye çizdiğini saptamaktadır (Friedman 2008’den akt. Kolukırmık, 2009: 7). İngiliz ve Avustralya medyası üzerine yapılan bir çalışmada ise mültecilere ilişkin hâkim repertuarın mülteci ve göçmenleri “istenmeyen işgalci”, “dışarıda tutulması gereken yabancılar, göçmenler” olarak işaretlediği; haberlerde mültecilerin normal dışı, suçlu olduklarına dair benzer dilsel öğelerin sistematik olarak yinelendiği; buna karşılık medyanın sorunu mültecilerin bakış açısından ele alan bir yaklaşımdan uzak kaldığı ve mülteci karşıtı görüşlerin mültecileri nasıl etkilediği sorusunun medya tarafından tümüyle görmezden gelindiği belirtilmektedir (Parker, 2015).

Suriyeli mültecilerin dünya basınında nasıl yer aldığını konu alan daha yakın tarihli çalışmalar da, mültecilerin Suriye’deki savaşın kurbanları olarak tanımlandığını, sorunun trajik yanlarının öne çıkarıldığını ve mülteci krizinin basında sayılaştırılarak açıklandığını ortaya koymaktadır (Fotopoulos ve Kaimaklioti, 2016). Türkiye’de basının mültecilere ilişkin yaklaşımını ele alan çalışmaların da yurt dışındaki çalışmalarla kısmen benzer sonuçlar ortaya koyduğunu söyleyebiliriz. Örneğin, Hakan Ataman’ın Hrant Dink Vakfı adına hazırlamış olduğu “Yazılı Basında Ayrımcı Söylemler: Suriyeli Mülteciler” (2014) başlıklı rapor, yerel ve ulusal basının Suriyeli mültecilere bakışındaki hak odaklı yaklaşımın eksik olduğunu tespit etmektedir. Murat Erdoğan’ın “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” (2018) başlıklı çalışmasının medya ile ilgili sonuçları da Türkiye’de medyanın konuya ilgisinin sınırlı düzeyde kaldığını, yerel medyanın konuya daha yakın durmakla birlikte, haber-olay merkezli bir yaklaşımı tercih ettiğini göstermektedir. Çalışma, ulusal medyada Suriyelilerle ilgili haberlerin önceliğinin

basının hükümetle ilişkileri tarafından belirlendiğini, medyada “misafirlik” ile tanımlanan “haddini bilme” vurgusunun yaygın yer bulduğunu hem ulusal hem de yerel gazetelerde mültecilerin yoksulluklarıyla, mağduriyetleriyle ya da suç kapsamındaki eylemleriyle yer bulabildiğini ortaya koymaktadır.

Basında mültecilerin nasıl haberleştirildiğini ele alan bir diğer çalışma ise 2011 ve 2015 yılları arasında en çok satan üç ulusal gazetede yayımlanan toplam 1022 haber üzerinde gerçekleştirilmiştir. Doğanay ve Çoban Keneş’in yürüttükleri bu araştırma, önceki çalışmalarla benzer sonuçlar ortaya koymaktadır. Çalışma, yazılı basının Suriyeli mültecilerin Türkiye’deki varlığını dört ana ekseninde ele aldığı ve bu dört eksenin aynı zamanda ayrımcılığın rasyonel gerekçelerini, duygusal gerekçelerini ve bu ikisinin kesiştiği noktada duygusallığın rasyonelleştirilmesi girişimini inşa ettiğini tespit etmektedir. Buna göre, Suriyeli mültecilerin varlığını bir “tehdit” olarak çerçeveleyen haber ve yazılarda, bu tehdit algısı hükümetin dış politikasını eleştirmenin bir aracı olarak kullanılmış; mülteciler getirdikleri ekonomik yük ve güvenlik sorunu ile ilişkilendirilmişlerdir. İkinci düzlemde, hükümetin mültecilere yönelik açık kapı politikasını açıkça ya da örtük biçimde onaylayan bir söylem içinde bile, Suriyelilerin Türkiye’deki varlığı, hak ihlalleri ve/veya meselenin insani boyutu göz önüne alınmaksızın, harcanan paralar, yapılan yardımların miktarı ve mültecilerin sayısına yapılan vurgularla nesnelleştirmiştir. Çalışmanın tespit ettiği üçüncü ekseninde, mültecilerin Türkiye’deki varlığını, içinde buldukları koşulları ve kamuoyunda mültecilerin kentlerdeki “aşırı görünürlüğüne” yönelik tepkileri “duygusallaştıran” bir söylemsel düzlemin öne çıktığı; soruna karşı “vicdani çözümler” ileri sürüldüğü; yardımlaşmanın ve dayanışma göstermenin öneminin vurgulandığı, ancak sorunun toplumsal-politik nedenlerine veya sonuçlarına yönelik herhangi bir ifadeye yer verilmediği belirtilmektedir. Araştırma, yelpazenin daha ucunda yer alan aşırılaştırılmış kimi örneklerde ise, mültecilerin “savaş kaçkını”, “terörist” olarak nitelendiğini, “korkak”, “pis”, “hain”, “hırsız”, “bedavacı”, “cahil” gibi olumsuz yaftalamalarla hedef gösteren “ırkçı” söylemin yeniden üretildiğini tespit etmiştir (2016a). Doğanay ve Çoban Keneş’in yazılı basında Suriyeli kadın mültecilerin nasıl haberleştirildiğini konu edinen 2016 tarihli bir diğer araştırması ise, haberlerde hak temelli bakış açısının yokluğunun, mülteci kadınların istismarını meşrulaştıran veya en azından olağanlaştıran bir perspektifin yaygınlık kazanmasına yol açtığını ortaya koymaktadır. Araştırma, gazetelerin savaşın mağdurları olarak “görmediği”, yok saydığı ve dolgu malzemesi olarak kullandığı kadın mültecilerin haberlerde ağırlıklı estetize edilmiş şiddetin ve polisiye olayların aktörleri olarak yer bulduklarını; medyanın gündemine ancak taciz, tecavüz, şiddet ve ölümler ya da fedakâr annelik hikâyeleriyle girebilen mülteci

kadınların maruz kaldıkları eril şiddetin bu haberlerde örtük biçimde haklılaştırılan ataerkil düzenin bir sonucu olduğu gerçeğinin ört pas edildiğini göstermiştir (2016b).

Medyada mülteci ve göçmenlerin nasıl haberleştirildiğine dair yapılmış olan bu çalışmaların ortaya koyduğu bilgi, yazılı ve görsel medyanın mülteciler ve göçmenlerle ilgili olarak dolaşıma soktukları enformasyonun kamuoyu nezdinde mültecilerin ve göçmenlerin uluslararası hukuk tarafından belirlenen haklarla donatılmış özneler olarak algılanmasını mümkün kılacak bir perspektiften yoksun olduğunu; geçici, anlık, konjonktürel reflekslerle hazırlanan haberlerin, kamuoyunda mültecilere yönelik ayrımcı ve kimi durumda ırkçı tepkilerin ortaya çıkmasına ve güçlenmesine katkıda bulunacak bir çerçeve içinden kurulduklarını göstermektedir. Bununla birlikte, Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye ilk giriş yaptıkları 2011 yılından bugüne kadar geçen süre içinde, medyanın mültecilere bakışında bir değişikliğin yaşanmadığını ileri sürmek yanıltıcı olacaktır. Hem kamuoyu hem de medya çalışanları bu konu üzerine eğilen kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının da çabalarıyla mültecilerin Türkiye'deki konumu ve koşulları hakkında bilgilendirilmekte, mülteci hakları konusunda kamuoyunun ve medyanın duyarlılığını geliştirmek üzere çalışmalar yürütülmektedir. Bu bağlamda, ulusal ve yerel medyanın mülteci ve göçmenlerle ilgili söylemlerinin düzenli olarak izlenmesi ve bu söylemlerdeki sorunlu noktaların tespiti kadar olumlu gelişmelerin de açığa çıkarılması önem taşımaktadır.

Yukarıda kısaca değinilen önceki araştırmaların bulguları, bu çalışmanın aşağıdaki kabul ve varsayımlar üzerine tasarlanmasına yardımcı olmuştur:

1. Mülteciler ve ev sahibi toplumun uyum içinde, birlikte yaşayabilmesi için entegrasyonun yukarıdan aşağıya dayatılan tek yönlü bir eylem olarak düşünülmemesi ve karşılıklı kabule odaklanan politikalar geliştirilmesi önem taşımaktadır. Medyanın bu süreçte önemli bir rolü bulunmaktadır.
2. Ulusal ve yerel medyada mültecilerle ilgili haberlerin ağırlık merkezi mültecilerin yaşadığı ya da yol açtığı sorunlar etrafında kurulurken bu sorunların arka planında yatan toplumsal, politik, ekonomik nedenler/ilişkiler medyanın gündeminde yer bulamamakta; bu sorunların çözümüne ilişkin bir perspektif geliştirememektedir.
3. Mültecilerin haklarını ve hak taleplerini ele alan hak odaklı bir perspektif medyada sınırlı yer bulmaktadır.

4. Mültecilerle ilgili olumlu deneyimlerin, başarı öykülerinin, ayrımcılık karşıtı tutumların aktarıldığı haberler ve yazılar, mültecilerin kamuoyunda kabulü açısından önem taşımaktadır.

Yöntem

Araştırma, 1 Haziran 2017-30 Kasım 2018 tarihleri arasında ulusal ve yerel basında yer alan mülteci ve göçmenlerle ilgili haberlerin niteliksel analizine dayanmaktadır. Araştırmada, belirtilen tarihler arasında 7 ulusal ve 7 yerel gazetede yayınlanan haber ve yazıların yanı sıra 7 ulusal televizyon kanalında yayınlanan haberlerde iltica ve göç konuları ile ilgili nasıl bir söylem oluşturulduğu incelenmiştir. Araştırmaya dâhil edilen ulusal ve yerel gazeteler Basın İlan Kurumu verileri esas alınarak tirajlarına göre belirlenmiştir. Gazetelerin seçilmesinde okunma oranlarının temel alınma sebebi, en çok okunan gazetelerin ulaşacağı kitlenin genişliği sebebi ile kamuoyunda mülteciler ve göçmenlerle ilgili kanaatlerin dolaşıma girmesi ve yaygınlaşması açısından daha geniş bir rol oynayabileceği varsayımdır. Bu varsayımdan yola çıkılarak ulusal basında Hürriyet, Sabah, Sözcü, Posta, Habertürk, Milliyet ve Takvim gazeteleri örnekleme alınmış, yerel basında ise Ankara, İstanbul, İzmir'in yanı sıra mültecilerin en yoğun olarak bulunduğu Gaziantep, Mersin, Adana ve Hatay'da yayınlanan gazeteler yine tirajları dikkate alınarak araştırma kapsamına alınmıştır.

Tablo 1: Araştırmaya dâhil edilen gazete ve televizyonlar

Gazete		Televizyon
Ulusal	Yerel	Ulusal
Hürriyet	Ankara Başkent (Ankara)	ATV
Sabah	İstanbul Gazetesi (İstanbul)	TRT1
Sözcü	Yeni Asır (İzmir)*	Kanal D
Posta	Adana Günaydın (Adana)	NTV
Habertürk	Hatay Asi Gazetesi (Hatay)	Star
Milliyet	Gaziantep Güneş	Fox
Takvim	Hâkimiyet (Mersin)	CNN Türk

Haberler ve yazılar, Medya Takip Merkezi kayıtlarında Suriyeli, mülteci, sığınmacı, göçmen kelimeleri üzerinden yapılan tarama sonucunda satın alma yoluyla temin edilmiştir. Araştırma ekibi, Medya Takip Merkezi'nin kaydettiği haber ve yazılar arasından araştırmanın kısıtlılıkları nedeniyle yalnızca Türkiye'deki mülteci ve göçmenlerle veya Türkiye'nin mülteci politikası ile ilgili olanları seçmiş ve analiz bu haberler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Gazetelerin günlük ekleri de araştırma kapsamına alınmış; televizyon kanalları için ise gün içinde çok sayıda haber bülteninin yayınlanması ve tekrar haberlerinin çokluğu nedeniyle araştırma yalnızca ana haber bültenleriyle sınırlı tutulmuştur.

Araştırmaya konu olan dönemde gazetelerde Türkiye'deki göçmen ve mültecilerle ilgili yayınlanan tüm haberler analiz edilirken çalışmanın sınırlılığı ve ağırlıklı olarak görsel öğelerden oluşan televizyon haberlerinin analizindeki zorluklar nedeniyle, incelemeye dâhil edilen televizyon haberlerinin tespit edilmesinde başka bir yol izlenmiştir: 18 aylık dönem içinde 7 ulusal televizyon kanalının ana haber bültenlerinde iltica ve göç konularında yayınlanan toplam haber sayısı 1728 olarak tespit edilmiştir. Bu haberler içinden bir örneklem oluşturabilmek için her ay için gazetelerde o ayın iltica ve göçle ilgili gündemi bakımından öne çıkan temalar arasından bir olay / konu tespit edilmiş ve her televizyon kanalından bu temayla

* Yeni Asır gazetesi 28 Şubat 2017 tarihinden itibaren ulusal olarak dağıtılmaya başlamıştır. Bununla birlikte yönetim yeri İzmir olan gazete, Ege bölgesinde yayın yapan yerel basın içinde en yüksek tiraja sahip gazete olmaya devam etmesi nedeniyle bu raporda yerel gazeteler arasında değerlendirilmiştir.

ilgili birer haber araştırmaya dâhil edilmiştir. Ancak kanalların bir kısmında bazı aylarda iltica ve gôç konularında hiç haber yayınlanmamış olması nedeniyle 18 ay için 7 ulusal kanalda toplam 119 haber araştırmaya dâhil edilebilmiştir.

Haberler ve yazılar, Teun A. Van Dijk'ın birçok ÷lkede m÷lteciler, gôçmenler ve yabancılar hakkındaki haberlerin analizinde kullandığı eleştirel söylem analizi yöntemi esas alınarak incelenmiştir. Buna göre, metinler öncelikle niteliksel içerik analizine tabi tutulmuş, ardından ise haber söyleminin ana ôğeleri bakımından ele alınmıştır.

Niteliksel içerik analizi aşamasında, gazete haber ve yazıları ile televizyon haberleri ayrı ayrı oluşturulmuş kodlama yönergesi aracılığıyla kodlanmış, veriler SPSS programına girilmiş ve istatistiksel analize tabi tutulmuştur. Haberlerin devam sayfaları ise, başlıkların, kullanılan görsellerin ve kurulan çerçevenin devam sayfalarında değişebilmesi nedeniyle analizi kolaylaştırmak için ayrı bir haber olarak kodlanmıştır.

Araştırmanın niteliksel içerik analizini kapsayan ilk aşamasında, haberler gazetenin hangi sayfasında yayımlandığı, haber kaynağı olarak kimin/kimlerin göründüğü, haber aktörü veya aktörlerinin kimler olduğu gibi yapısal özelliklerinin yanı sıra haberin konusu, haberde m÷ltecinin nasıl adlandırıldığı, hangi ÷lkelerden gelen m÷ltecilerin konu edildiği, kadın ve çocuk m÷ltecilere yer verilip verilmediği, haberde m÷ltecilerin hak taleplerine yer verilip verilmediği; m÷ltecilere ilişkin bir mağduriyetin aktarılıp aktarılmadığı; m÷ltecilere yönelik olumlu ya da olumsuz ifadelerin, ayrımcı sözcüklerin yer bulup bulmadığı; m÷ltecilerin maruz kaldığı ayrımcılıktan söz edilip edilmediği gibi kriterler açısından incelenmiştir. Ayrıca televizyon haberleri için benzer kriterlerin yanı sıra hangi görüntülerin nasıl kullanıldığı da sorunlaştırılmıştır. Gazete haberleri için kodlama yönergesi 29, televizyon haberleri için kodlama yönergesi ise 27 sorudan oluşmuştur. Gerekli gör÷len durumlarda, soruların seçenekleri çoklu kodlamaya imkân tanıyacak şekilde düzenlenmiştir.

Analiz için kullanılan kodlama yönergeleri, Mayıs 2017 tarihinde Medya Takip Merkezi'nden ön hazırlıklar amacıyla temin edilen haberler esas alınarak proje araştırma ekibinin ortak toplantılarında hazırlanmış ve test edilmiştir. Daha sonra iki kişiden oluşan kodlama ekibine eğitim verilmiştir. Ayrıca kodlamaya ilişkin ortak bir standart oluşturabilmek için Mayıs ayında yayımlanan haberler birlikte kodlanarak kodlama yönergeleri üzerinde gerekli gör÷len değişiklikler yapılmıştır. Haziran ayından itibaren tespit edilen haberler günlük olarak arşivlenerek kodlanmaya başlanmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasında, niteliksel içerik analizinin tamamlanmasının ardından ortaya çıkan sonuçlar dikkate alınarak 18 aylık süre boyunca gazete ve televizyonlarda iltica ve göç konularıyla ilgili olarak öne çıkan temalar tespit edilmiş ve bu kapsamda yerel ve ulusal basın arasında denge gözetilerek hem öne çıkan temalarla hem de göçmen ve mültecilerin haber ve yazılarda nasıl, hangi bağlam içinden temsil bulduğuna, görsel malzemenin nasıl kullanıldığına ve ayrımcılık içeren öğelerin hangi tezler üzerinden kurulduğuna örnek teşkil edebilecek toplam 355 haber ve yazı seçilmiş¹, bu haber ve yazıların başlıkları, sözcük seçimleri ve haber söyleminin ideolojik çerçevesini oluşturan yerel anlam yapıları incelenmiştir. Raporun ilerleyen kısımlarında önce gazete sayfalarında mülteci ve göçmenlerle ilgili haber ve yazıların gazete sayfalarındaki yeri ve dağılımına ilişkin genel bilgiler aktarılacak, daha sonra ise gazetelerin mülteci ve göçmenlerle ilgili gündeminde hangi temaların yer bulduğu, haberlerin kimin bakış açısını yansıttığı, mülteci ve göçmenleri nasıl temsil ettiği, ayrımcılığın gazete sayfalarında üretilme stratejileri ve ayrımcılık karşıtı içeriklerin nasıl ve ne ölçüde yer bulduğu soruları üzerinde durulacaktır. Bu soruların yanıtları, hem niteliksel içerik analizi sonuçlarının ayrıntılı değerlendirilmesi, hem de örnek olarak seçilen haber ve yazıların söylem analizi aracılığıyla verilecektir.

HABER VE YAZILARDA MÜLTECİ VE GÖÇMENLER

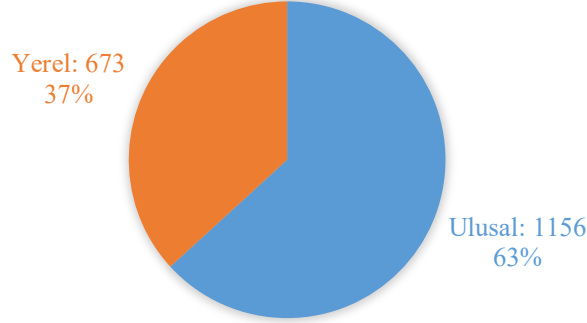
Genel bilgiler

Çalışmaya konu olan 18 aylık dönemde gazetelerde iltica ve göç konularını ele alan toplam 1829 haber ve yazı tespit edilmiştir. Bu haber ve yazıların 673'ü (%36,8) yerel basında, 1156'sı (%63,2) ise ulusal basında yayınlanmıştır. Bu dağılım, iltica ve göçle ilgili konuların ulusal basında mültecilerin yoğun yaşadığı bölgelerde yayınlanan yerel basına göre daha fazla yer bulduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, bu oranlar değerlendirilirken yerel basında yayınlanan haber sayısının ulusal basındaki haberlerden çok daha az olduğunu da göz önünde bulundurmak gerekir.

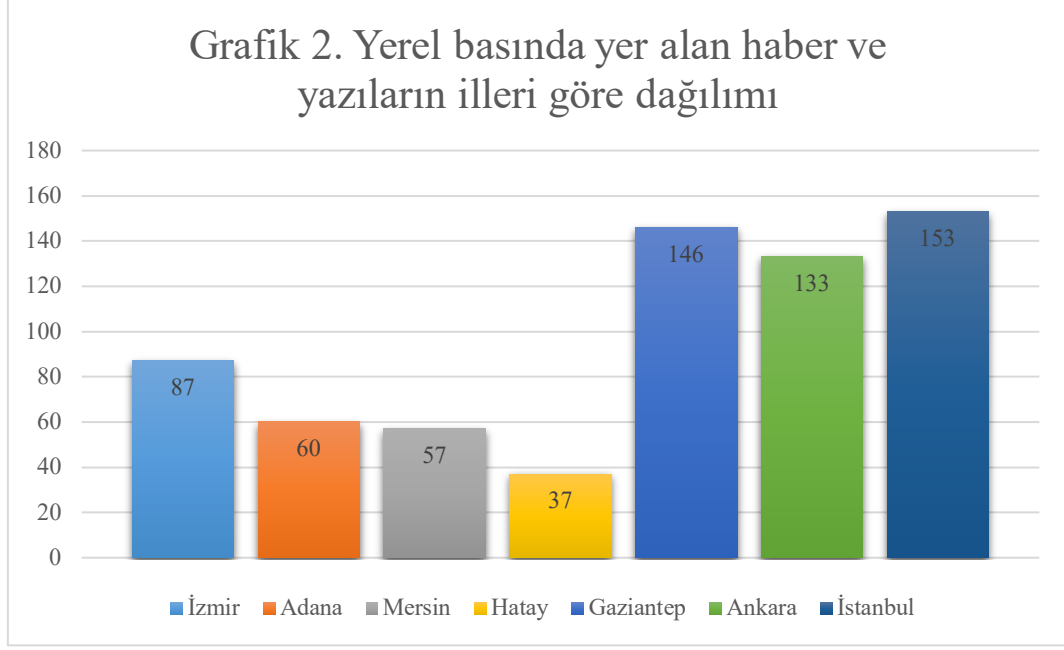
---

¹ Söylem analizi için haber ve yazıların 132'si yerel basından, 223'ü ise ulusal basından seçilmiştir. Bunların 42'si köşe yazısı, 312'si haber ve 1'i söyleşi-röportaj niteliğindedir.

GRAFİK 1. HABER VE YAZILARIN GAZETENİN TÜRÜNE GÖRE DAĞILIMI

Yerel basında mültecilerle ilgili en fazla haber, mültecilerin yoğun olarak bulunduğu ve kamusal görünürlüğünün fazla olduğu İstanbul'da yayınlanmıştır. Diğer yandan mülteci nüfusunun yüksek olduğu Gaziantep'te de yerel basının mültecilere görece yüksek bir ilgi gösterdiği söylenebilir. Nitekim yerel basında yer alan haberlerin beşte birinden fazlası (%21,7) bu ilde yayınlanan Gaziantep Güneş gazetesinde karşımıza çıkmaktadır. Mültecilerin yine yoğun biçimde bulunduğu Adana, Mersin ve Hatay illerindeki üç gazetede yayınlanan haberlerin toplam oranının Gaziantep'te yayınlananlara yakın olduğu (%22,9) dikkate alındığında, Gaziantep'te yerel basının mülteci sorununa diğer illere göre daha fazla yer verdiği görülmektedir. Bununla birlikte, bu veriler yorumlanırken, çalışmanın sınırlılıkları nedeniyle her ilde Basın İlan Kurumu verilerine göre en yüksek satış oranına sahip olan gazetenin örnekleme dâhil edildiği ve bu sonuçların örneklem dışında kalan yerel basına genellenemeyeceği dikkate alınmalıdır.

İltica ve göçle ilgili haberlerin gazetelere göre dağılımı Tablo 2’de görülmektedir. Bu tablo, ulusal basında iltica ve göçle ilgili konulara en fazla yer ayıran gazetenin 266 haberle Milliyet olduğunu, bu gazeteyi 261 haber ve yazıyla Habertürk ve 225 haber ve yazıyla Hürriyet’in izlediğini göstermektedir. Ulusal basında mültecilerle ilgili en az haber ve yazı yayımlayan gazete ise Takvim olmuştur. Yerel basına bakıldığında, İstanbul’da yayınlanan İstanbul Gazetesi’nin (154 haber), mültecilerin yoğun olarak yaşadığı Gaziantep’te yayınlanan Gaziantep Güneş gazetesinin (149 haber ve yazı) yanı sıra Ankara’da yayın yapan Ankara Başkent gazetesinin (133) konuyla ilgili çok sayıda habere yer verdiği tespit edilmiştir. İncelenen 18 aylık zaman diliminde yerel basında en az sayıda haber ve yazıya yer veren gazetenin yine yoğun bir mülteci nüfusuna ev sahipliği yapan Hatay’da yayımlanan Hatay Asi gazetesinin olması dikkat çekicidir.

Tablo 2: Haber ve yazıların gazetelere göre dağılımı

Gazetenin adı	Sıklık	Oran %
Milliyet	266	14,5
Habertürk	261	14,3
Hürriyet	225	12,3
Sözcü	166	9,1
İstanbul Gazetesi	154	8,4
Gaziantep Güneş	149	8,1
Ankara Başkent	133	7,3

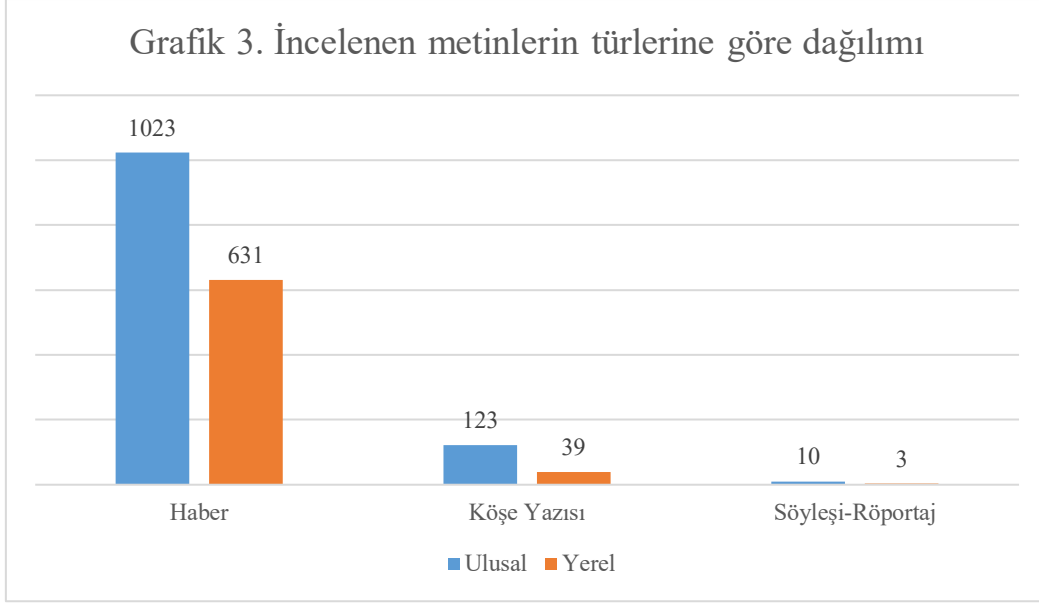
Sabah	115	6,3
Posta	90	4,9
Yeni Asır	87	4,8
Adana Günaydın	59	3,2
Hâkimiyet	57	3,1
Hatay Asi	37	2
Takvim	30	1,6
Toplam	1829	100

İncelemeye alınan metinlerin %90,4'ünün haber olduğu, %8,9'unun ise köşe yazılarından oluştuğu tespit edilmiştir (bkz. Grafik 3). Türkiye'de basının günlük köşe yazısı yayımlama geleneğinin oldukça yaygın olduğu düşünülürse, kamuoyunun kanaatlerinin şekillendirilmesi ve yönlendirilmesinde eşik bekçisi rolü oynadıkları ileri sürülebilecek köşe yazarlarının bugün toplam nüfusları 4 milyonu aşan mülteciler ve göçmenlere sınırlı ilgi göstermiş olması üzerinde ayrıca düşünmek gereği ortadadır.

Ayrıca Grafik 3 köşe yazılarının ağırlıklı olarak ulusal basında yer bulduğunu göstermektedir. On sekiz aylık dönemde gazetelerde yayımlanan ve iltica ve göç konularına değinen toplam 162 köşe yazısının yalnızca 39'u yerel basında yer bulmuştur. Her ne kadar bu sonucun, yerel basında genel olarak köşe yazısı yayımlama sıklığının daha az olduğu dikkate alınarak yorumlanması gerekliyse de mültecilerle yakın temasın yoğun olduğu bölgelerde yerel kanaat önderleri olarak da değerlendirilebilecek köşe yazarlarının mültecilere ve onlarla ilgili sorunlara sınırlı ilgi göstermesi, karşılıklı kabul ve entegrasyonu olumsuz etkileyecek bir durum olarak değerlendirilebilir.

İncelenen dönemde, iltica ve göçle ilgili konularda yayımlanan söyleşi-röportaj gibi yazıların sayısı ise yalnızca 13'le sınırlı kalmıştır. Bu metinlerde ağırlıklı olarak sağlık, istihdam, yardımlar gibi konularda uzmanlar ve yöneticilerle yapılan röportajlara yer verilmiştir.

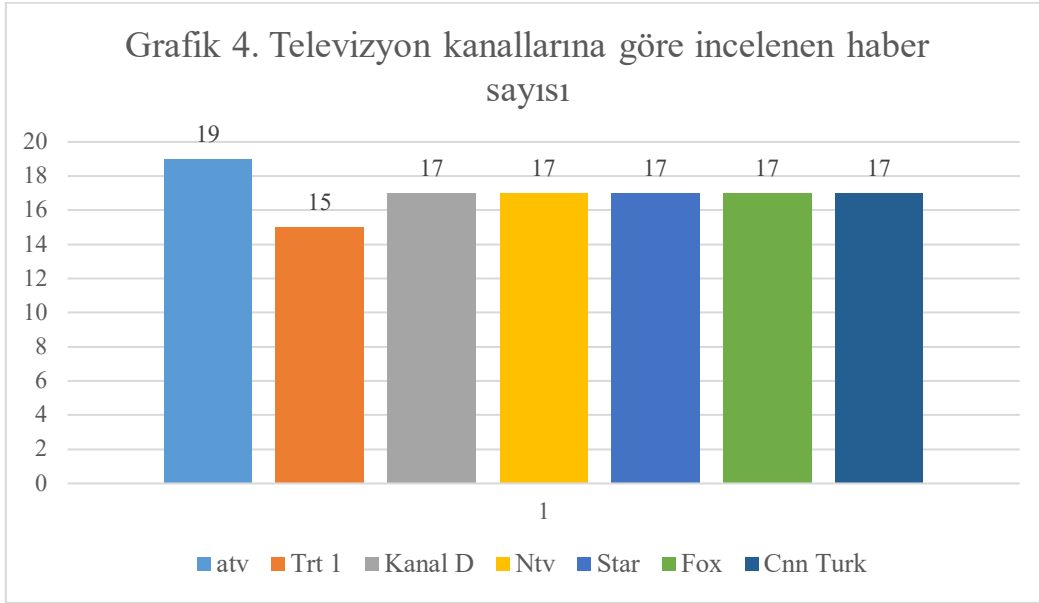
Tablo 3 incelendiğinde, mülteciler ve göçle ilgili köşe yazılarının ağırlıklı olarak ulusal basında Sözcü (29), Hürriyet (28) ve Milliyet (23) gazetelerinde yayımlandığı görülmüştür. Hürriyet gazetesi ayrıca bu konuyla ilgili 7 söyleşi ve röportaj yayımlamıştır. Yerel basında ise konuyla ilgili en fazla köşe yazısına yer veren gazete İstanbul Gazetesi (14) olmuştur. Köşe yazılarının ve röportajların mültecilerle ilgili olumlu veya olumsuz bir kanaat oluşturup oluşturmadığı konusuna aşağıda ayrıca değinilecektir.

Tablo 3. Gazetelere göre metnin türü

	Haber	Köşe Yazısı	Söyleşi-Röportaj	Toplam
Hürriyet	190	28	7	225
Sabah	104	11	0	115
Sözcü	136	29	1	166
Posta	84	6	0	90
Habertürk	239	22	0	261
Milliyet	241	23	2	266
Takvim	26	4	0	30
Gaziantep Güneş	141	7	1	149
Hâkimiyet	50	7	0	57
Hatay Asi	35	2	0	37
İstanbul Gazetesi	140	14	0	154
Yeni Asır	83	3	1	87

Adana Günaydın	57	2	0	59
Ankara Başkent	128	4	1	133
Toplam	1654	162	13	1829

İncelemeye dâhil edilen televizyon haberleri 18 aylık süre boyunca her ay için tespit edilen tema ile ilgili olarak kanalların ana haber bültenlerinde yayımlanan 1 haberin seçilmesi ile belirlenmiştir. Ancak kimi aylarda bazı kanallarda mülteciler ve göçmenlerle ilgili hiç haber yayımlanmamış olması²; kimi aylarda ise öne çıkan iki ana tema hakkında bazı kanallarda birden fazla haber yayımlanması nedeniyle kanallardan seçilen haber sayısının dağılımı aşağıdaki gibi olmuştur.

Gazetelerin birinci sayfaları, basın kuruluşunun editoryal tercihlerine uygun olarak gündemin önemli olaylarını, politik gelişmeleri ve kamuoyunun dikkatini çekeceği düşünülen enformasyonu aktarır. Gazete okurlarının çoğu, gazetelere göz gezdirirken önceliği ön ve arka kapaktaki haber ve yazıları okumaya verir. Birinci sayfa, iç sayfalarda devam eden haberlere okurun dikkatini çekmek için de uygun bir zemin oluşturur. Bu nedenle, en önemli ve dikkat

² Kanal D, Haziran 2017 ve Temmuz 2018’de; CNN Türk Ekim 2017’de; TRT Aralık 2017, Şubat 2018 ve Mayıs 2018’de; Star Aralık 2017 ve Nisan 2018’de; ATV Şubat 2018’de, NTV Mayıs 2018’e ve Fox TV ise Ekim 2018’de ana haber bültenlerinde iltica ve göç temalarıyla ilgili haberlere yer vermemiştir. Bu durum, mülteciler ve göçmenlerle ilgili haberlerin televizyon haberlerinin gündeminde gazetelere göre daha zor yer bulduğunu göstermektedir.

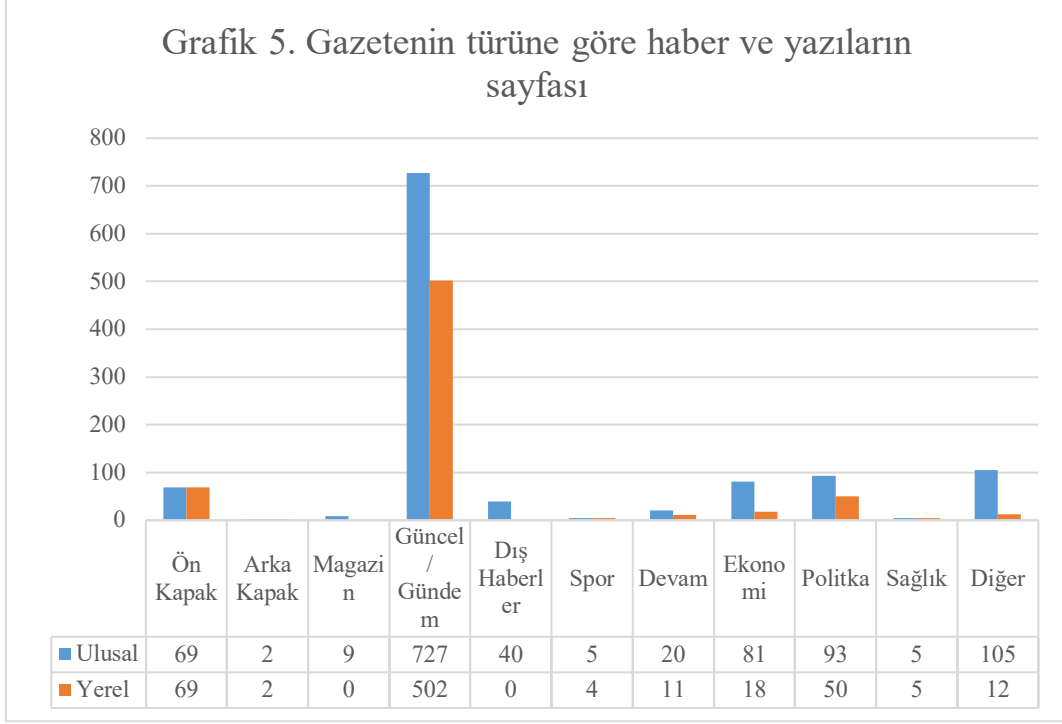
çekici enformasyona birinci sayfada yer verilir. Araştırma, mülteciler ve göçmenlerle ilgili haberlerin birinci sayfada nadiren yer bulunduğunu (%7,5 toplamda 135 haber ve 3 köşe yazısı) ortaya koymuştur. Ön kapağında mülteciler ve göçle ilgili 3 köşe yazısı yayımlayan gazete Sözcü olmuştur.

Gazetelerin mülteciler ve göçle ilgili haberlere daha çok güncel/popüler haberlerin ve adli vakaların yayımlandığı, üçüncü sayfa olarak da anılan orta sayfalarında yer verdiği tespit edilmiştir. Buna göre, mültecilerle ilgili haberlerin %67,2'si güncel/gündem sayfalarında yayımlanmıştır. Benzer şekilde, ekonomi, politika, dış haber gibi gündeme dair ağırlıklı konuların yer aldığı sayfalarda da mülteciler kısıtlı (toplam %15,4) yer bulabilmiştir.

Tablo 4. Haber ve yazıların sayfalara göre dağılımı

Sayfa	Sıklık	Oran %
Ön Kapak	138	7,5
Arka Kapak	4	0,2
Magazin	9	0,5
Güncel/Gündem	1229	67,2
Dış Haberler	40	2,2
Spor	9	0,5
Devam	31	1,7
Ekonomi	99	5,4
Politka	143	7,8
Sağlık	10	0,5
Diğer	117	6,4
Toplam	1829	100,0

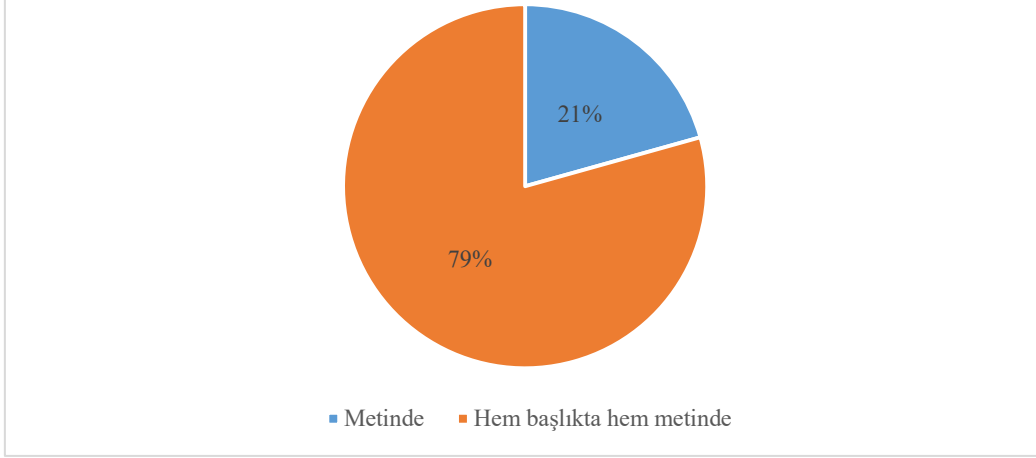
Diğer yandan, Tablo 4'te görüldüğü gibi, mültecilerle yerel halkın yakın temasının daha fazla olduğu bölgelerde yayımlanan yerel basın, mültecilerle ilgili haberlerini ulusal basına göre neredeyse iki misli bir oranda (%4,4'e karşı %8,2) birinci sayfadan vermeyi yeğlemiştir. Bu farklılık, yerel basının mülteci haberlerine daha yüksek bir haber değeri atfettiği yönünde yorumlanabilirse de daha ayrıntılı bir inceleme gerektirmektedir.

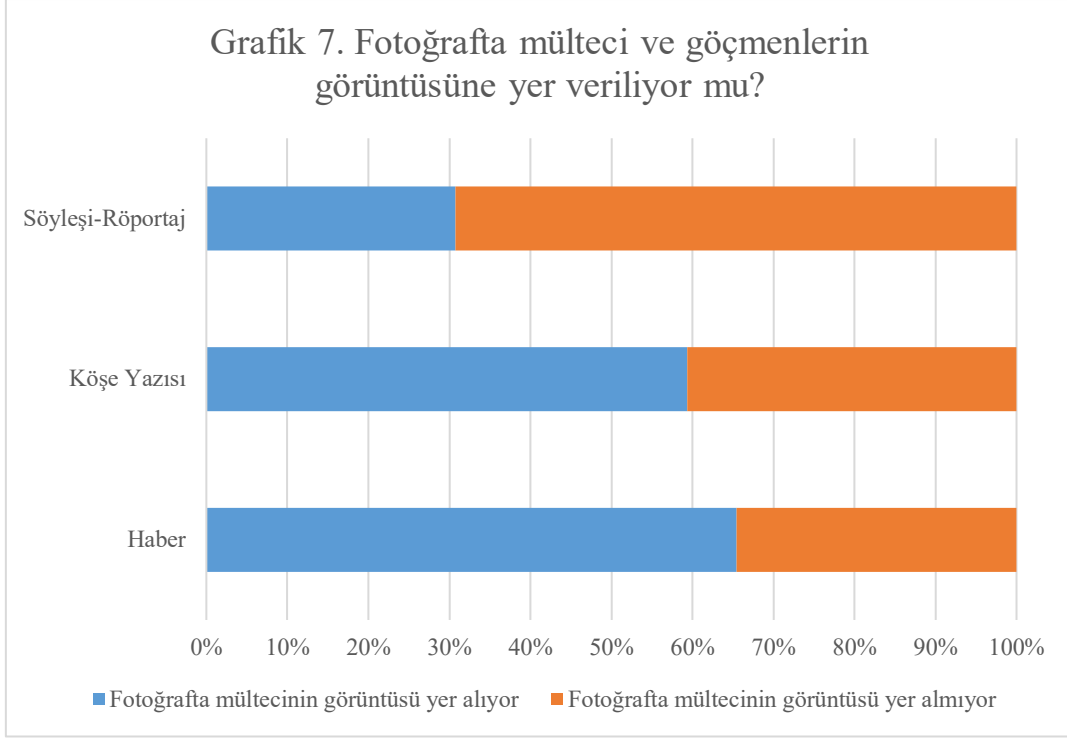
Televizyon haberlerinde ise mültecilerden ve göçmenlerden³ haberin neresinde söz edildiği, televizyon haberinin görüntü ağırlıklı yapısı ve izleyicinin hem işitme hem de görme duyusuna seslenmesi nedeniyle önemlidir. Televizyon haberleri, izleyicinin dikkatini canlı tutmak için, çoğunlukla ekranın altında yazılı olan başlık (flaş) eşliğinde akıtılan video görüntünün üzerine yüklenen ses aracılığıyla verilir. Araştırma kapsamında incelenen 119 televizyon haberinin 96’sında mültecilerden hem başlıkta hem de sesli sunumda (metinde), geri kalanında ise yalnızca sesli sunumda söz edildiği görülmüştür.

³ Özellikle belirtilmesi gereken durumlar dışında, bu raporda kullanılan tablo ve grafiklerde yer kısıtlılığı nedeniyle seri başlıklarında “mülteci ve göçmenler” yerine “mülteci” ifadesi kullanılmıştır.

Grafik 6. Televizyonda mülteci ve göçmenden haberin neresinde söz ediliyor?

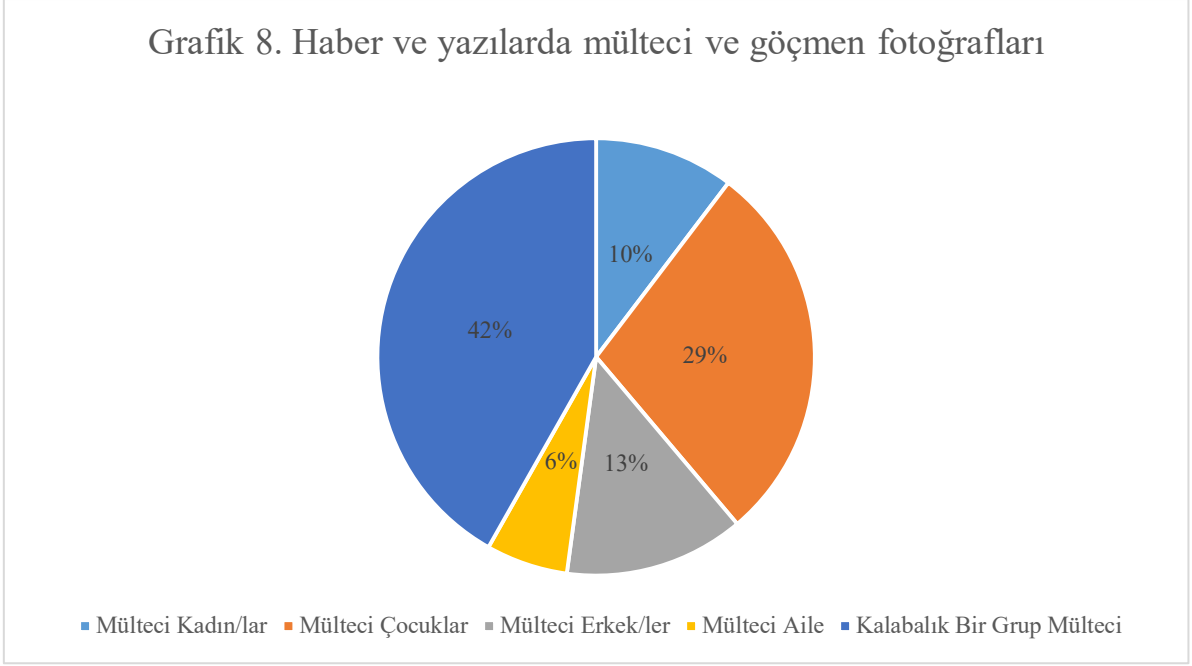

Haberlerde fotoğraf kullanımı, okurun dikkatini metne çekmek ve haber anlatısını tamamlamak üzere başvurulan araçlardandır. Aynı zamanda fotoğraf, haberin sayfada işgal ettiği yerin de çoğalmasına sebep olduğu için editörün haberin ne derecede görülmesini istediğini ortaya koymaktadır. İncelenen gazetelerde yayımlanan 1829 haber ve yazının 1387'sinde (%76) fotoğraf kullanılmıştır. Bunların 27'si köşe yazısıdır. Bu haber ve yazılarda mültecilerin görüntüsüne yer verilme oranı %65,5'tir. Toplamda 886 haber ve 19 köşe yazısında mültecilerin görüntüsü yer bulmuştur. Mültecilerin fotoğraflarına yer verilen haber ve yazıların sayısı, mülteci ve göç konularını ele alan toplam 1829 habere oranlandığında yaklaşık %50'ye denk gelmektedir. Başka bir deyişle, gazeteler mültecileri konu edinen haber ve yazılarının yarısında, mültecilerin görüntülerine yer vermemiştir.

Fotoğrafta hangi mültecilerin görüntüsünün yer bulduğu sorusuna yanıt aradığımızda, toplam 380 haber ve yazıda mültecilerin kalabalık bir grup olarak resmedildiği görülmüştür. Spesifik olarak kimin fotoğrafına yer verildiğine baktığımızda ise, mülteci çocukların görüntülerinin 259 haber ve yazıda mülteci erkeklere ve kadınlara göre gazete sayfalarında daha fazla yer bulduğu saptanmıştır. Bu tercih, çocukların görüntülerinin okurun dikkatini çekmek açısından daha elverişli olmasıyla açıklanabilir. Ayrıca mülteci kadınların görüntüsüne yer veren 94 ve mülteci erkeklerin görüntüsüne yer veren 121 fotoğraf tespit edilmiştir.

Grafik 8. Haber ve yazılarda mülteci ve göçmen fotoğrafları

Diğer yandan, televizyon haberleri incelendiğinde göçmen ve mültecilerin görüntüsünün 119 haberin 85'inde ekranda yer aldığı, 34'ünde ise mülteciler ve göç konularıyla ilgili olmasına rağmen haberin mültecilerin görüntüsüne yer verilmeksizin aktarıldığı tespit edilmiştir.

Grafik 9. Ekranda mülteci ve göçmenin görüntüsüne yer veriliyor mu?

Televizyon haberleri üzerine yapılan inceleme, mültecilerin görüntülerine yer verilen haberler içinde gazetelerde olduğu gibi ağırlıklı olarak mültecilerin kalabalık bir grup olarak aktarıldığını göstermiştir; ancak mülteci çocuklar gazete haberlerine oranla ekranlarda daha az yer bulmuşlar; gazete sayfalarında daha sınırlı bir yer bulan mülteci erkekler ise televizyon

haberlerinde daha fazla görünürlük kazanmışlardır. Gazete ve televizyon haberlerinde görüntülerine yer verilen mültecilerin nasıl bir çerçeve içinde temsil buldukları ise analizin ilerleyen aşamalarında tartışılacaktır.

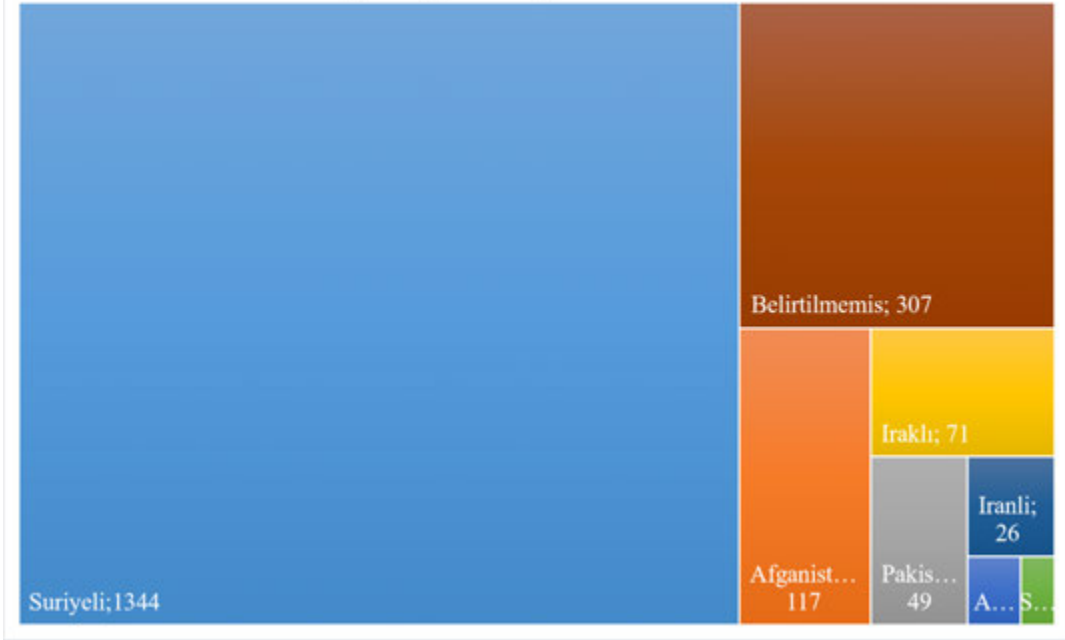
Gazete sayfalarında, televizyon ekranlarında görünmeyenler ve adı konulmayanlar: Göçmenler ve Suriyeliler

18 aylık süre içinde ulusal ve yerel basında iltica ve göç konularıyla ilgili yayımlanan haberlerin %77,2'si Suriyeli mültecilerle ilgilidir. Bu metinlerin türüne bakıldığında, ulusal ve yerel basında yayımlanan toplam 162 köşe yazısının %81'inin (131) Suriyeli mültecileri konu edindiği görülmüştür. Başka bir deyişle Suriyelilerin köşe yazılarındaki görünürlüğü diğer ülkelerden gelen mülteci ve göçmenlere göre daha fazla olmuştur.

Iraklı, Afgan, Pakistanlı, İranlı, Afrikalı, Somalili vb. mülteci ve göçmenlerle ilgili haberlerin toplam oranı ise %16,1 civarındadır. Haberlerin ve yazıların ağırlıklı olarak Suriyeli mültecileri ele almış olması, Türkiye'de 3.5 milyonun üzerinde Suriyelinin yaşadığı göz önünde bulundurulduğuna, olağan bir durumdur. Bununla birlikte Türkiye'de bulunan ve son derece zor koşullar altında yaşayan, insan kaçakçılarının eline düşen, kayıt dışı çalışan ve hiçbir yasal güvenceye sahip bulunmayan azımsanmayacak sayıdaki göçmenin gazete sayfalarında görünmemeleri ya da çok az yer bulabilmeleri, onların içinde buldukları durumu daha da kırılğan hale getirmektedir.

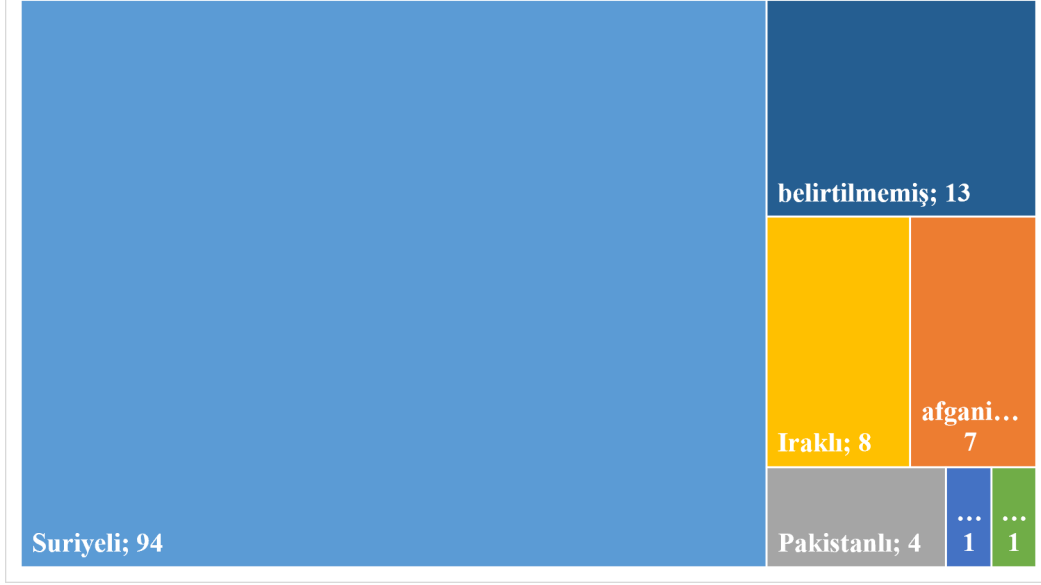
Grafik 11. Gazetelerde mülteci ve göçmenin geldiği ülke ya da kökeni

*Bu grafikte çoklu kodlama yapılmıştır.

Televizyon haberlerinde de gazete haberlerinde olduğu gibi göçmenlerin görünürlüğü yok sayılacak kadar azdır. Bu haberlerin %79'u Suriyeli mültecilerle ilgilidir. Iraklı mülteci ve göçmenlerle ilgili haber sayısı 8; Afganistanlı mülteci ve göçmenlerden söz edilen haber sayısı 7; Pakistanlılardan ise yalnızca 4 olmuştur. Seçilen haberler içinde Somalili ve İranlı mülteci ve göçmenlerle ilgili ise yalnızca 1'er habere rastlanmıştır.

Grafik 12. Televizyon haberlerinde mülteci ve göçmenlerin geldikleri ülke ya da kökeni

*Bu grafikte çoklu kodlama yapılmıştır.

Gazete sayfalarında rastlanan bir diğer problem, mülteci ve göçmenlerin nasıl adlandırılacağı konusundaki belirsizliktir. Hükümetin bu konudaki politikasının tutarsızlığının da etkisiyle medya Türkiye’de bulunan Suriyelileri adlandırmak konusunda çelişkili bir tutum benimsemektedir. Doğanay ve Çoban Keneş, 2016 tarihli araştırmalarında mülteciler konusunda basının bu ikircikli tutumunu “adını koyamama hali” olarak değerlendirmişler ve uluslararası hukuk açısından mülteci konumunda olmalarına rağmen, Türkiye’de bulunan Suriyelilerin basında hükümetin dönemsel tercihlerine uygun olarak “misafir”, “göçmen”, “sığınmacı”, olarak adlandırıldıklarını veya hiçbir tanımlama olmaksızın yalnızca Suriyeliler olarak anıldıklarını tespit etmişlerdi. Bu araştırma, adlandırma konusundaki karmaşanın bir ölçüde devam ettiğini göstermektedir. 18 aylık basın taraması, gazetecilerin hâlâ ağırlıklı olarak Suriyeli mültecileri sadece “Suriyeli” olarak adlandırmayı (%58,7) yeğlediğini göstermektedir. Bu adlandırma, Türkiye’de bulunan Suriyeliler ile kendi ülkelerinde yaşayan Suriyeliler arasında bir ayırım kurmaması ve Türkiye’de bulunan Suriyelileri homojen bir kategorinin üyeleri olarak sunması bir yana, Türkiye’deki Suriyelilerin burada bulunma nedenlerini ya da buradaki statülerini adeta görünmez kılması nedeniyle de sorunludur. Buna karşılık, haberlerin üçte birinden fazlasında (%36,3) “mülteci” kelimesinin de kullanıldığı görülmüştür. Suriyeli mülteci, Suriyeli sığınmacı ya da Suriyeli göçmen gibi tamlamalar haberlerin yaklaşık dörtte

birinde yer bulmuş (%24); ayrıca göçmen (%30) ve sığınmacı (%19,1) ifadeleri de kullanılmıştır⁴. Bu araştırmanın önceki araştırmadan farklılaşan bulgularından biri ise geçen süre içinde hükümetin politikasındaki değişikliğe de uygun biçimde, misafir adlandırmasından vazgeçilmiş olmasıdır. Araştırmanın dikkat çekici bulgularından bir diğeri ise mültecilerden “kaçak” ya da “kaçaklar” olarak söz edilen haberlerin oranının %9’u bulmasıdır. Böylelikle canlarını kurtarmak ya da daha iyi bir hayat için göç yollarına düşen ve çoğu zaman ölümlerle sonuçlanan kazalara uğrayan mülteciler, onları yasadışı bir iş yapmakla ve suçla (kanun kaçağı olmakla) ilişkilendiren bir sıfatla anılmaktadırlar. Bu adlandırmanın “kaçak göçmen”, “Suriyeli kaçak” tamlamalarını da içerdiği düşünülürse, ülkelerindeki savaştan kaçarak Türkiye’ye sığınan mültecilerin yasadışı bir iş yaptığı ve suçlu olduğu izlenimi doğurması nedeniyle nedenli sorunlu olduğu anlaşılacaktır.

Tablo 5. Haber ve yazılarda mülteci ve göçmenlerin adlandırılma biçimleri

	Sıklık	Oran %
Mülteci	662	36,3
Göçmen	548	30,0
Sığınmacı	348	19,1
Kaçak/Suriyeli/göçmen	171	9,3
Misafir	15	0,8
Suriyeli	1072	58,7
Yabancı	15	0,8
Suriyeli Mülteci/ Sığınmacı /Göçmen vb	438	24,0
Diğer	2	0,1
Toplam*	3271	179,2

*Bu tabloda çoklu kodlama yapılmıştır.

⁴ Mültecilerle ilgili kullanılan terminolojinin neden önemli olduğu konusunda kısa bir değerlendirme için bkz. Metin Çorabatır, <http://www.igamder.org/wp-content/uploads/2015c/metin2terminology.pdf>

Televizyon haberlerinde gazetelerdekinden farklı olarak mülteci adlandırmasının çok daha sınırlı yer bulduğu görülmüştür. Mültecileri ağırlıklı olarak “Suriyeli” olarak adlandırmayı yeğleyen haberlerde, aynı zamanda kaçak tamlaması da gazete haberlerine göre çok daha yüksek bir oranda (%9,3’e karşı %21) kullanmıştır. Bu fark, televizyon haberciliğinin sansasyonel içeriklere daha ağırlıklı bir yer vermesi ve buna uygun olarak mültecileri “kaçak” olarak adlandırma yoluyla haberdeki gerilimi canlı tutma eğilimi ile açıklanabilir.

Tablo 6. Haber ve yazılarda mülteci ve göçmenlerin adlandırılma biçimleri

	Sıklık	Oran %
Mülteci	18	15,1
Göçmen	33	27,7
Sığınmacı	21	17,6
Kaçak/Suriyeli/Göçmen	25	21,0
Suriyeli	77	64,7
Yabancı	2	1,7
Toplam*	176	147,9

*Tabloda çoklu kodlama yapılmıştır.

Gazetelerin ve televizyonların aktarmaya değer gördükleri

Basının mülteciler ve göçmenler hakkında ne yazdığı ve ne yazmadığı, hangi enformasyonun kamuoyu ile paylaşılmaya değer, önemli, dikkat çekici bulunduğu ve hangisinin ya da hangilerinin buna değer görülmediği, haber değeri atfetme pratiklerini şekillendiren profesyonel ideolojiler tarafından belirlenmektedir. Profesyonel gazetecilik kodları, enformasyona güncel, çatışma ve şiddet içerikli, istisnai, tuhaf, şaşırtıcı ve sansasyonel olduğu ölçüde ve basın kuruluşunun içinde bulunduğu ekonomik, siyasal çıkar ağlarıyla/ideolojik konumlanışıyla uyumlu olduğu ölçüde haber değeri atfedebilmektedir⁵. Buna uygun olarak bir 18 ay boyunca iltica ve göç konularında yayımlanan haber ve yazıların temalarına göre

⁵ “Genelgeçer gazetecilik” anlayışının haber değeri atfetme pratikleri ve kodlarına ilişkin bir değerlendirme için bkz. Sevda Alankuş, Barış Gazeteciliği El Kitabı. http://bianet.org/files/static/bia_kitaplar/barisgazeteciligikitap.pdf

dağılımına bakıldığında da bunların beşte birinde (366 haberde, %20) insan kaçakçılığı ile ilgili enformasyonun aktarıldığı görülmüştür.

Tablo 7. Haber ve yazıların temalarına göre dağılımı

Tema	Ulusal	Yerel	Toplam
Kamplar ve Barınma Koşulları	34	15	49
Eğitim	58	35	93
Sağlık	42	24	66
Nüfus Artışı/Mülteci Nüfusu/Sayısı	46	18	64
Kentsel Kirlenme/Yozlaşma/Düzenin Bozulması	26	16	42
Ekonomi (Mültecilerin Maliyeti)	40	21	61
İstihdam ve İşsizlik	53	31	84
Yardımlar	50	44	94
AB ile Mülteci Anlaşması	50	19	69
Yabancı ülkelerin, uluslararası kurum ve kuruluşların mülteci politikası	63	42	105
Türkiye'nin sınır politikası/dış ilişkileri	44	17	61
Türkiye'nin mülteci politikası	155	102	257
Mültecilerin Türkiye'deki Statüsü	40	23	63
Mültecilerin Uyumu/Entegrasyonu	158	137	295
Mültecilerin Dramı	134	56	190
Mültecilerin Ülkelerine Geri Dönüşü	90	55	145
Mültecilere Yönelik Ayrımcılık/Linç/Kötü Muamele	82	21	103
Suç/Şiddet	113	57	170
Göç Yollarında Ölüm/Kaza	64	20	84
İnsan Kaçakçılığı	245	121	366
Mültecilerle ilgili Araştırmalar/Raporlar	93	30	123
Mültecilerin Başarı Öyküleri	36	29	65
Diğer	37	15	41
Toplam*	1156	673	1829

*Bu tabloda çoklu kodlama yapılmıştır.

Bu enformasyon, deniz veya kara yoluyla Türkiye'den başka ülkelere gitmeye çalışan, insan kaçakçılarının tuzağına düşen, çoğu zaman göç yolunda kazaya uğrayan ve/veya hayatını kaybeden mültecilerle ilgilidir. Bu temanın altındaki haberlerin başlıklarına ve metinlere

bakıldığında, bir kaza sonucu ya da güvenlik kuvvetlerinin müdahalesiyle başka bir ülkeye gidebilmek uğruna çıktıkları yolculuk yarım kalan mülteci ve göçmenlerin bu yolculuklarının “umuda yolculuk”⁶ olarak adlandırıldığını, haberlerin bazılarında ise “ölüme yolculuk”⁷ niteliğinin kullanıldığını görmekteyiz. Her iki durumda da başlıklarda hem düzensiz göçmenlerin bu yolculuğunu daha iyi bir yaşam umudu ile ilişkilendirme, hem de mutlak ölümle sonuçlanacak bir yolculuk olarak tanımlama hali, başlıklarda başvurulan bu abartma stratejisinin olayı dramatize etme amacına hizmet ettiğini göstermektedir. Böylece, mültecileri ve göçmenleri canlarını tehlikeye atarak başka bir ülkeye gitmeye sevk eden sebepler ve şartlar, haber anlatısı içinde gizlenebilmekte, göz ardı edilebilmektedir. Diğer yandan, bu temayla ilgili haberlerin çoğunda, “umuda yolculuk” adlandırması ile de tezat düşecek biçimde, mülteci ve göçmenlerin “kaçaklar”, “kaçak göçmen”, “Suriyeli kaçak” olarak adlandırıldıkları ve “yakalandıkları” bilgisine yer verildiği görülmektedir⁸. Böylelikle mülteci ve göçmenler, okurun gözünde yasa dışı bir iş yapmakla, (kanundan) kaçmakla, dolayısıyla bir “suçlu” olmakla ilişkilendirilmektedirler.

Aşağıdaki haber, gazetelerin insan kaçakçılığı ve göç yollarındaki mültecilerin dramını nasıl bir çerçeve içinden ele aldığını örneklemektedir. Haberde kullanılan sözcükler, görseller ve haber anlatısının kurulma biçimi, göçmenleri suçla ilişkilendirirken okurun vicdanına seslenen ancak sorunların temelinde yatan nedenleri ya da bunların çözümüne dair talepleri görmezden gelen bir perspektifin haberin tüm öğelerine nasıl hâkim olduğunu göstermek bakımından çarpıcıdır.

---

⁶ Örnek için bkz. “Umuda yolculukta denizde 15 bin göçmen yakalandı”, Ankara Başkent, 25. 10. 2017; “Umuda yolculuğun ağlatan fotoğrafları”, Yeni Asır, 06. 08. 2017.

⁷ Örnek için bkz. “Ölüme yolculukta 104 göçmen yakalandı”, Takvim, 29, 10, 2017.

⁸ Örnek için bkz. “Dikili’de 43 kaçak göçmen yakalandı”, Yeni Asır, 14.02.2018; “7’si çocuk 9 kaçak Suriyeli yakalandı”, İstanbul Gazetesi, 10.10.2018; “Dikili ve Menderes’te 93 kaçak yakalandı”, Sözcü, 3.02.2018.

Umuda yolculuğun ağlatan fotoğrafları

Ege'de kaçak göçmenlerin çocuklarının çaresizliği görenlerin yüreğini sızlattı. İzmir'de yakalanacaklarını anlayan göçmenler bottaki bebeği denize atmakla tehdit etti. Aydın'da ise yakalanan göçmenlerin bebeği kendisini kurtaran askere gülümsedi

Sahil Güvenlik Komutanlığı ekiplerinin İzmir Dikili ve Aydın Didim açıklarında göçmenlerin yakalanmasına yönelik düzenlenen operasyon sırasında lastik botlardaki iki bebeğin çekilen fotoğrafları göçmenlerin için sızlatıldı. Son 6 günde düzenlenen operasyonlarda 66 çocuğun kurtarıldığı belirtildi.

DENİZE ATACAKLARDI

03 Ağustos saat 06.25'te, İzmir Dikili ilçesi Bıdamlı önelerinde lastik bot içerisinde bir grup düzensiz göçmen olduğu bildirildi. Görevlendirilen Sahil Güvenlik

botları tarafından tespit edilen lastik bot durduruldu ve ve içerisinde bulunan Suriye uyruklu 16'ya çocuk 71 göçmen yakalanarak Dikili Limanı'na getirildi. Operasyonda, düzensiz göçmenlerin hiç birinin can yeleğinin bulunmadığı, kullandıkları botta taşıma kapasitesinin çok üzerinde göçmen bulunduğu ve göçmen botunun su altına basıldığı görüldüğünden, göçmenlerin can güvenliğinin tehlikeye atmadan, botun durdurulabilmesi amacıyla büyük çaba harcandı belirtildi. Göçmen botunun durdurulmasını isteyen esnasında, bıçakla saldırı ve botta bulunan bir bebeği denize atma tehdidinde bulunan göçmenler Sahil Güvenlik Komutanlığı ekiplerine uzun süre direndi. Göçmen botu, Yunan karasularına 100 yarıda mesafede 2 Sahil Güvenlik Botu ile emniyetle durduruldu.

6 günde 66 çocuk göçmen yakalandı

■ Son 6 günde İzmir, Çarşaklı ve Aydın'da Sahil Güvenlik ekiplerini yazdığı görevi yerine getiren amacıyla düzenlenen operasyonlarda 194 göçmen yakalandı. Yakalanan göçmenlerin 66'sının çocuk olduğu belirtildi.

02 Ağustos saat 14.35'te, Aydın Didim ilçesi Tekkebaşı önelerinde bir grup göçmenin denize açıldığı şüphesiyle, görevlendirilen Sahil Güvenlik Gemisi tarafından tespit edilen hareketli lastik bot durdurularak 11'i çocuk 50 göçmen yakalandı. Göçmenler arasında bulunan bir bebek ise kendisini kurtaran askere gülümsedi.

Yeni Asır gazetesinde yayımlanan haberde Sahil Güvenlik ekiplerinin "kaçak göçmen" olarak adlandırılan mültecilerin güvenliğini tehlikeye atmadan onları çıktıkları yolculuktan döndürmek için harcadıkları çaba, bir bebeği "kurtaran asker" in fotoğrafı eşliğinde hikâyelendirilmektedir. Bu hikâyede mültecilere düşen rol ise, "operasyon" yürüterek kendilerini durdurmaya çalışan Sahil Güvenlik ekiplerine "bıçak çekmek" ve onlara engel olabilmek için bebeklerini suya atmakla tehdit etmek olmuştur. Operasyon, bıçak, tehdit gibi kelimeler kullanılarak yüksek gerilimli bir polisiye tadında aktarılan hikâyenin sonunda, bot güvenle durdurulmuş, 11'i çocuk olduğu belirtilen 50 göçmen "yakalanmış" ve mutlu sona kavuşan bebek kendisini kurtaran askere gülümsemiştir. Haberde ayrıca okurdan beklenen tutumun ne olduğu da tanımlanmaktadır: Okurun haberin alt başlığında da belirtildiği üzere, amacı uğruna bıçak çekebilecek ve bebeğini öldürebilecek denli "suç"la ilişkili bir çerçevede içinde sunulan bu "göçmen"lerin çocuklarının çaresizliğine "yürek sızlatma"sı istenmektedir.

Benzer şekilde, insan kaçakçılarının ağına düşen ve ölümlerle burun buruna gelen mültecilere dair haberlerde de insan kaçakçıları önlem almamakla, mültecileri kandırmakla ve yüz üstü bırakmakla suçlanmakta, ancak bu durumun önüne geçmek için neden yeterli önlem

alınmadığı, insan kaçakçılarının hâlâ ve hangi ilişki ağları içinde mültecileri bu yola sürüklediğine dair arka plan bilgisi haberler de yer almamaktadır. Aşağıdaki haber, insan kaçakçılığını toplumsal ve politik bir problem olarak ele almak yerine bir “vicdan” sorunu olarak aktaran haberleri örnekleemektedir.

78 mülteciyi taşıyan bir teknenin batması sonucunda çocuklarından birini kaybeden mülteci kadının hikâyesi dramlaştırılarak aktarılırken; trajediden teknenin kaptanlığını yapan başka bir Suriyeli sorumlu tutulmakta ve "vicdansız" olmakla suçlanmaktadır. Buna karşılık, haberde bir Suriyeli mültecinin hangi ilişki ağları içinde insan kaçakçılığı ve kaptanlık yapabildiğine dair bir enformasyon yer almamakta, Türkiye'de insan kaçakçılığının bu şekilde kolayca yapılabilmesinin ardında yatan nedenler sorgulanmamaktadır.

18 aylık süre içinde incelenen haber ve yazılar içinde öne çıkan bir diğer tema mültecilerin uyum ve entegrasyon sorununu ele almaktadır (295 haber ve yazı, %16,1). Mültecilerin Türkiye'de uzun süredir bulunması ve kalıcı olabilecekleri gerçeğinin kamuoyunda ve politikacılar tarafından dile getirilmeye başlamasıyla uyumlu olarak, mültecilerin entegrasyonu ile ilgili gelişmelerin ve Türkiye'nin mülteci politikasının (257 haber, %14) haber gündeminde öncelikli yer alması anlaşılır bir durumdur. Diğer yandan, mültecilerin uyumu ve entegrasyonunun, ulusal basına oranla mültecilerle yerli halkın daha sık karşılaştığı bölgelerdeki yerel basının daha fazla ilgi odağındaki bir tema olduğu görülmüştür. Nitekim, ulusal basında bu temayla ilgili 158 haber ve yazı (ulusal basında yayımlanan 1156 haber ve

yazının %13,6'sı) yer bulmuşken, bu sayı toplamda 673 haber ve yazı yayımlayan yerel basın için 137'dir (%20,3).

Bu tema ile ilgili haber ve yazıların başlıklarına ve metinlerine bakıldığında, mülteci çocukların eğitimi, mülteci kadınlara beceri kazandırılması ile ilgili etkinliklerin duyurulmasının yanı sıra, çocukların Türkiyeli çocuklarla bir araya geldikleri, oynadıkları, kaynaştıkları, birlikte resim yapıp şarkı söyledikleri, barış ve uyum mesajı verdiklerine dair içeriklerin de yer bulduğu⁹ görülmektedir. Bu temanın ele alındığı metinlerde, çoğunlukla entegrasyonun iki yönlü bir süreç olduğu göz ardı edilmiştir. Böylelikle, haber ve yazılarda mültecilerin Türkiye toplumu tarafından kabul edilmesi için karşılıklı olarak birbirini anlamamanın, birbirinin dilini öğrenmenin önemi ve her iki tarafın da birbirinin kültürel kodlarına, değerlerine saygı göstermesi gerektiğine dair bir kavrayışın izlerine rastlanılamamış; uyum mültecilerin ev sahibi topluma uyumu ve entegrasyonu olarak anlaşılmıştır.

Aşağıdaki haber, haber metinlerinde aktarılan düz anlamların yanı sıra, özellikle başlıklarda başvurulan ironi, mecaz veya abartma gibi stratejiler yoluyla anlamın nasıl tersine çevrilebildiğini ve mültecilerin entegrasyonu konusunda yürütülen çabaları olumlayan bir içeriğin okur açısından nasıl da tam tersine yorumlanabilecek bir çağrışım ya da imaya yol açabileceğini göstermesi açısından dikkat çekicidir.

---

⁹ Örnek haberler için bkz. “Mülteci çocuklara kültürel eğitim”, Hürriyet Ankara, 24. 09. 2017; “Eğitimciler mültecilere kod eğitimi için hazırlanıyor”, İstanbul Gazetesi, 16. 09. 2017; “Suriyeli çocuklar rehabilite edilecek”, Habertürk, 16. 08. 2017; “3500 çocuk yan yana kaynaştı” Sözcü, 26. 09. 2018; “Savaşın izlerini notalarla siliyor” Sabah, 15. 10. 2018; “Rengârenk çocuklardan 9 dilde barış mesajı”, Ankara Başkent, 27. 07. 2017.

Haber, Suriyeli ve Türkiyeli çocukların aldıkları sirk ve sahne sanatları eğitimi ile bir araya gelmesi ve arkadaşlık kurmasını konu edinmektedir. Bununla birlikte, habere "uyum sirki" başlığının atılmış olması, evsahibi toplumun çocukları ile mülteci çocukları bir araya getiren "uyum" projesinin ve gerçekte mültecilerin uyumuna dair yürütülen etkinliklerin basit bir gösteri, bir "sirk" olduğu imasını barındırmaktadır.

Mültecilerin entegrasyonu sorununun gazetelerin haber gündeminde yer bulabilmesine aracılık eden gerekçelerden birisi ise entegrasyonun gerçekleşmemesi durumunda olabileceklere dair yaratılan korkudur. Sözcü gazetesinin aşağıdaki haberi, başlığa taşınan ve mültecilerin varlığının bir tehdit unsuru olarak algılanmasına aracılık eden “terör”, “mafyalasma” ve “risk” kelimeleri aracılığıyla bu korkunun nasıl kurulduğu çarpıcı bir biçimde örneklemeaktadır.

Suriyeliler entegre edilmezse terör ve mafyalaşma riski artar

Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacı sayısının 3 milyon 106 bine ulaştığını belirten CHP'li Erdoğan Toprak "Mültecilerin gettolaşmasıyla, yakın gelecekte Türkiye'yi ciddi siyasi, sosyal ve ekonomik sorunlar bekliyor. Önlem alınması şart" dedi

CHP Genel Başkan Yardımcısı ve İstanbul Milletvekili Erdoğan Toprak "Suriyeli mülteciler raporu" hazırladı. Raporda Suriyeli sığınmacı sayısının son bir haftada 9 bin kişi daha artarak, 3 milyon 106 bine ulaştığı ifade edildi. AB ülkelerinin bugüne kadar Türkiye'den aldığı Suriyeli mülteci sayısının yalnızca 7 bin 772 kişi olduğunu vurgulandığı raporda, resmi rakamlara göre ülkemizde 3 milyon 106 bin 992 Suriyeli mültecinin bulunduğu kaydedildi. Toprak CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'na da sunduğu raporda şu bilgileri paylaştı:

EN HAYATI KONU: Mülteci tablosu gelecek 5-10 yıl içerisinde ülkemizin en hayati, siyasi, sosyal, toplumsal sorunlarından biri olacaktır. Dil bilmeyen, eğitim alamayan 1.5 milyon çocuk ve genç Suriyeli, topluma katılmadıkça, suç örgütleri, terör örgütleri için insan kaynağı olmaya, toplum için sosyal mayınlara dönüşmeye adaydır. 2.9 milyon Suriyeli 81 ile dağılım durumunda. Ülkemiz gettolaşma, mafyalaşma, çeteleşme ve terör tehdidi altında.

MATANDAŞLIK: Suriyelilere vatandaşlık verilmesi, bu ağır insan ve sosyal sorunu tümüyle toplumun sırtına yüklemeye atılmama gelir. Son dönemde kentlerimizdeki mahallelerde çatışma, kavgaya, kimi zaman ölümlere sonuçlanan olaylar yaşanıyor. Dil eğitimi olmayan 1.5 milyon Suriyeli genç ve çocuk, suç örgütleri, te-

Gettolaşarak yerleşiyorlar

GEÇİCİ barınma merkezlerinde kalan Suriyeli sayısının, sığınmacıların onda birinden de az: 2.9 milyonu ise 81 ile dağılım durumunda. İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Mersin, Bursa gibi büyük illerin yanı sıra, Yozgat'tan, Sincop'a kadar tüm ülke sahalarına yayılan Suriyeli sığınmacılar, kendi mahallelerinde, gettolaşma oluşturarak yaşamayı seçiyorlar. Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay gibi illerde, Suriyelilerin il mültesine oranı yüzde 17-25 arasında değişirken, Kilis'te bu oran yüzde 97'ye yükseliyor.

1 milyon 157 bin Suriyeli çocuk okula gidemiyor

Geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyeli sayısının sadece 235 bin. Geride kalan 2 milyon 872 bin mülteci ise 81 kente dağılımı vaziyette. Kayıp dışı kaç kişinin olduğu ise bilinemiyor.

Suriye'den göçen mültecilerin yaklaşık 1 milyon 157 bin, 0-14 yaş grubunda. Üçte biri eğitim öğretim çağındaki Suriyeliler dil bilmiyor, okula gidemiyor, koru-

ma kampı dışında yapıyarak büyüyor. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre 21 Temmuz 2017'de 3 milyon 097 bin olan mülteci sayısı, 27 Temmuz'da 3 milyon 906 bine yükseldi. Türkiye'de bulunan Suriyeliler'in sayısı 3.1 milyona aşarken, Iraklı, Afgan, Afrika'dan gelenlere toplam sayı 4 milyona yaklaşıyor.

Haberde, CHP İstanbul milletvekili Erdoğan Toprak'ın hazırladığı bir rapora dayanılarak "sığınmacı" olarak adlandırılan mültecilerin Türkiye toplumuna entegre edilmemesi durumunda ciddi tehditlerle karşılaşılacağı, dil bilmeyen gençlerin ve çocukların terör örgütleri ve suç örgütleri için insan kaynağı olacağı belirtilmektedir. "Ülkemiz, gettolaşma, mafyalaşma, çeteleşme ve terör tehdidi" altında ifadeleriyle mültecilerin varlığının açık bir tehdit unsuru olarak sunulduğu haberde, bu tehdidin kanıtı olarak ise Suriyelilerin mahallelerde kavga ve ölümlere sonuçlanan olaylara karıştığı iddiası dile getirilmektedir.

Haber ve yazılarda karşımıza çıkan Türkiye'nin mülteci politikası, yardımlar ve istihdam/işsizlik temaları da yerel basında, ulusal basına oranla daha fazla yer bulmuştur. Yerel basında Türkiye'nin mülteci politikasını konu edinen 102 habere rastlanılmıştır. Ulusal basında ise bu temanın ele alındığı haber sayısı 155'tir. Bu sayılar yerel ve ulusal basının yayımladığı toplam haber sayısına orantılandığında birincisinin %15,1, diğerinin ise %13,4 olduğu görülmektedir. Diğer yandan yerel basında yardımlarla ilgili toplam 44 habere (%6,5) karşılık ulusal basında 50 (%4,3) habere rastlanılmış, istihdam ve işsizlik ise yerel basında 31 (%4,6), ulusal basında 53 haberde (%4,5) yer bulmuştur. Bu farklılıklar, yerel düzeyde mültecilerle teması daha yoğun olması ve sorunların yerel aktörler tarafından daha açık gözlemlenmesi ile açıklanabilir.

Tablo 8. Metnin türüne göre temaların dağılımı

	Haber	Köşe Yazısı	Söyleşi-Röportaj	
Kamplar ve Barınma Koşulları	48	1	0	49
Eğitim	87	5	1	93
Sağlık	60	3	3	66
Nüfus Artışı/Mülteci Nüfusu/Sayısı	48	14	2	64
Kentsel Kirlenme/Yozlaşma/Düzenin Bozulması	30	11	1	42
Ekonomi (Mültecilerin Maliyeti)	41	20	0	61
İstihdam ve İşsizlik	72	10	2	84
Yardımlar	86	5	3	94
AB ile Mülteci Anlaşması	64	5	0	69
Yabancı ülkelerin, U.A kurum ve kuruluşların mülteci politikası	93	12	0	105
Türkiye'nin sınır politikası/dış ilişkileri	55	6	0	61
Türkiye'nin mülteci politikası	210	47	0	257
Mültecilerin Türkiye'deki Statüsü	53	9	1	63
Mültecilerin Uyumu/Entegrasyonu	274	16	5	295
Mültecilerin Dramı	165	20	5	190
Mültecilerin Ülkelerine Geri Dönüşü	128	16	1	145
Mültecilere Yönelik Ayrımcılık/Linç/Kötü Muamele	71	31	1	103
Suç/Şiddet	162	7	1	170
Göç Yollarında Ölüm/Kaza	81	3	0	84
İnsan Kaçakçılığı	363	3	0	366
Mültecilerle ilgili Araştırmalar/Raporlar	107	16	0	123
Mültecilerin Başarı Öyküleri/Zenginlik/Yatırımlar	60	5	0	65
Diğer	39	2	0	41

*Bu tabloda çoklu kodlama yapılmıştır.

Ulusal ve yerel basının iltica ve göç ile ilgili hangi enformasyona haber değeri yüklediğini gösteren bu tematik dağılım, genel geçer gazetecilik anlayışının habercilik tercihleri ile uyumlu görünmektedir. Buna karşılık Türkiye’de sayıları dört milyonu bulan mülteci ve göçmenlerin

ev sahibi toplum tarafından kabul edilmesi, iki toplum arasındaki ilişkilerin barışçıl düzeyde sürdürülebilmesi ve nefret söylemi ile mücadele açısından basına önemli bir rol düşmektedir. Bu nedenle, basının mülteciler hakkında enformasyon aktarırken, haber değerini konvansiyonel gazetecilik anlayışı ekseninde belirlemesi, mültecilere ilişkin kamuoyunda tek yönlü ve negatif bir algının oluşmasını pekiştirme riski taşımaktadır.

Nitekim araştırma, gazetelerin mülteciler ve göç konusundaki haberlerinde, canlarını kurtarmak için ülkelerinden kaçan, alışageldikleri hayat tarzını geride bırakarak sığındıkları Türkiye’de, önemli ölçüde yokluk ve istismarla mücadele etmek, ucuz işgücü olarak çalışmak, yüksek fiyatlarla kiraladıkları konforsuz evlerde oturmak zorunda kalan mültecilerin sorunlarının ve bakış açılarının haberlere neredeyse hiç yansıtılmadığını göstermiştir: Araştırmanın dikkat çekici bulgularından birisi mültecilerin eğitim, sağlık, barınma gibi konulardaki sorunlarına değinen haberlerin toplam oranının haberlerin %11,3’ü civarında olmasıdır. Bu durum, dramatik bir olay ya da durumla ilgili olmadığı sürece, gazetecilerin mültecilerin sorunlarına mesafeli durdukları anlamına gelmektedir. Barınma koşulları, eğitim, sağlık temalarının ele alındığı haberlerin toplam sayısı 208 ile sınırlı kalmış; diğer yandan 190 haber ve yazıda mültecilerin yoksulluk, hastalık vb. sorunları ya da ölümleri dramlaştırılarak anlatılmıştır. Ulusal basının mültecilerin hikâyelerini dramlaştırarak aktarma konusunda yerel basına göre daha istekli olduğu da araştırmanın bulgularından birini oluşturmuştur. Bu tür haberlerin oranı ulusal basında %11,5 iken yerel basında %8,3’tür.

Mültecilerin dramlarının aktarıldığı haberlerin başlıklarına ve metinlere bakıldığında, evlat kaybı, ölüm, yoksulluk, geçim sıkıntısı, ayrılık, cinayet, kaza gibi olayların dramatik bir çerçeve içinde sunulduğu görülmektedir.¹⁰ Bu haberlerde mültecilerin ve göçmenlerin mağduriyeti ve içinde buldukları durumun zorluğu okurun duygularına seslenerek aktarılırken bu mağduriyete yol açan sebepler ve bunların nasıl çözülebileceğine dair herhangi bir enformasyona, art alan bilgisine ya da düşünceye yer verilmemektedir. Aşağıdaki haberler, mültecilerin dramları aktarılırken arka plan bilgisinin okurun gözünden nasıl gizlendiğini örneklemektedir.

---

¹⁰ Örnek haberler için bkz. “Metrobüsün dilenci çocukları” Sabah13.09.2017, “Hayat yorgunu” Posta, 14.09.2017, “Oğlumu istiyorum” 18.09.2017, Milliyet; “Onların savaşı başka”, Hürriyet, 24.09.2017; “Çocuğuyla pazara gitti dönmedi”, İstanbul Gazetesi, 11.10.2018.

Medya Tekip Merkezi
Posta
Günlük/Gazete
İstanbul

Tarih :2018-10-28
Sayfa No:1
StkCm :0
R.E(TL) :14.662

YAŞADIĞI ACI 80 YILDA YAŞANMAZ

Suriyeli 8 yaşındaki Muhammed Ali annesini hiç tanımadı. Babasının öldüğü bombardımanda gözünü kaybetti, yüzü ve vücudu yandı. Tam tedavi olacakken kendisini dilendiren amcası hastaneden kaçırdı.

AMCANIN ZORBALIĞI

Suriyeli Muhammed Ali'nin geçen yıl babası ile kaldıkları çadır bombalandı. Baba Cemil Ali öldü, Muhammed Ali bir gözünü kaybetti, vücudu ve yüzü yandı. Muhammed Ali akrabalarıyla Mersin'e taşındı. Amca Fuad Ali'nin dilendirdiği küçük çocuğu, sanatçı Haluk Levent Antalya'da hastaneye yatırdı.

DEVLET KORUMASINDA

Uç operasyon geçiren ancak yüz nakli de gereken Muhammed Ali'nin amcası Fuad Ali, Haluk Levent'in kurduğu AHBAP derneğine "Yüzü düzelirse onu dilendiremem" diye para istedi. Reddedilince çocuğu hastaneden kaçırdı. Polis, çocuğu Mersin'de çöpten kağıt toplarken buldu.

Devlet koruması altına alınan çocuğun amcası hakkında işlem başlatıldı.

Dün sokakta kağıt toplarken bulundu.

Muhammed Ali'nin tek oyuncuğu kendisini bulan polislerin verdiği polis üniformalı bir bez bebek

FOTOGRAF: GURAY GÖRAL/İHA

Haberde mülteci çocuğun yüzü ve vücudunun deforme olmuş görüntüsü açıkça sergilenmekle kalmamakta, aynı zamanda çocuğun açık ismi de verilmektedir. Çocuğun bu şekilde teşhirinin gerekçesi ise haberin başlığına taşınmakta, "Yaşadığı acı 80 yılda yaşanmaz" denilerek çocuğun yaşadığı acıların ve başına gelen olayların hikâyesi aktarılmaktadır. Mülteci çocuklarla ilgili karşılaşılan pek çok haberde olduğu gibi, çocuğun durumundan sorumlu tutulan bir başka mülteci (bu haberde amcası) haber öyküsüne dahil edilmekte, ancak çocuğun bu acıları yaşamasına yol açan savaş ve sebeplerine haberde hiç değinilmemektedir. Hatta haberde çocuğun bir bombardıman yaşadığı ve kaldığı çadırın bombalanması ile babasını kaybettiği bilgisi verilirken de bu bombardımanın nerede ve neden yaşandığına dair enformasyon okurun dikkatinden gizlenmiştir.

Haber sokakta çalışmak zorunda kalan eğitim çağındaki mülteci çocukla ilgilidir. Haber, mendil satan ve dinlenmek için oturduğu kanepede uyuyakalan çocuğu "Hayat Yorgunu" başlığı ile betimlemekte, buna karşılık çocuğun okula gitmek yerine çalışmak zorunda kalması ve buna sebep olan koşullara dair herhangi bir bilgi aktarmamaktadır.

Ayrıca mülteciler ve göçmenler, gazete sayfalarında insan kaçakçılığı dışında suç ve şiddet olayları ile ilgili olarak da toplam 170 habere konu olmuşlardır. Böylelikle mültecilerin suçla ilişkilendirildiği haber ve yazıların araştırmaya dâhil edilen 1829 haber ve yazı içindeki oranı %9,2'yi bulmuştur. Bu gibi haber ve yazılarda mültecilerin karıştığı gasp, sahtecilik, hırsızlık, gibi suç olayları adeta tüm mültecilere genellenirken haber değeri atfedilen bu olayların gerçekte olduğundan çok daha yaygın olduğuna dair bir izlenim oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Bu tür haberlerde “suç”a karıştığı iddia edilen mülteciler genel bir kategori olarak “Suriyeliler” adlandırması ile anılmaktadırlar¹¹.

Aşağıdaki haber, bir Suriyeli mültecinin karıştığı taciz olayı ile ilgilidir. Haberde aktarılan olayın hem mağduru hem de faili olarak Suriyeliler görünürken, çok rastlanan ancak gazeteler tarafından haber değeri yüklenmeyen bir taciz olayı ve ardından çıkan kavga, faili mülteci olunca haber değeri taşır hale gelmiştir.

¹¹ Bu gibi haberlere örnek olarak bkz. “Suriyeliler villa kenti işgal edip getto kurdu” Sözcü, 16. 03. 2018, “Sahte fatura düzenleme işini Suriyelilere kaptırdık” Sözcü, 21. 10. 2018, “Suriyelilerin Bursa’dan çıkması yasaklandı” Sözcü, 02. 11. 2017.

Tacizciyi dövdüler

İstanbul Sultangazi’de geçen perşembe Suriyeli evli, bir çocuk annesi I.H. yemek siparişi vermek için lokantaya girdi. Suriyeli garson Ferhan Al C. (19) iddiaya göre; kadının eline dokunup “Kocan evde mi? Değilse size geleyim” dedi. Tepki gösteren kadın uzaklaştı. Tacizi, kocası Z.A.’ya anlattı. Kocasıyla işbirliği yapan kadın, lokantaya gidip garsonu dışarı çağırdı. Kocası ve akrabaları garsonu yakalayıp feci şekilde dövdü. Polise teslim edilen garsonun tedavisi sürüyor. ■ DHA

Haber, Suriyeli mülteci kadının sipariş vermek için girdiği restoranda Suriyeli garsonun tacizine uğramasının ardından olayı eşine ve akrabalarına haber vermesi ve bir araya gelen Suriyeli mültecilerin garsonu dövmesini anlatmaktadır. Gazetelerin ev sahibi toplumun üyeleri tarafından gerçekleştirildiğinde haber değeri görmedikleri bu türden taciz olayları ve ardından çıkan kavgalar, mülteciler söz konusu olduğunda haber değeri taşıyor hale gelmektedir. Böylelikle, kamuoyunda mültecilerin tacizci ve şiddete meyilli, kavgacı olduğuna dair yaygın önyargı pekiştirilmektedir.

Araştırma, gazetelerde mültecilere yönelik ayrımcılık, linç, kötü muamele gibi olaylara sınırlı da olsa haber değeri atfedildiğini göstermektedir. Bu temanın ele alındığı 103 haber ve yazı %5,6 oranına karşılık gelmektedir. Ancak mültecilerle halkın daha yakın temasta bulunduğu bölgelerde faaliyet gösteren yerel basın kuruluşlarının, ulusal basına göre bu türden olaylara dörtte bir kadar daha sınırlı yer verdiği tespit edilmiştir. Buna göre, ulusal basında konuyla ilgili 82 haber ve yazı yayımlanmasına karşılık yerel basın konuya yalnızca 21 haber ve yazıda ilgi göstermiştir.

Mültecilere yönelik linç girişimlerinin konu edildiği haberlerde bu durum çoğunlukla “kargaşa”, “gerginlik”, “tırmanış” olarak adlandırılmakta, belli bir ilde ya da mahallede yaşanan “Suriyeli gerginliği”nden söz edilmekte, bunun “tehlikeli” olduğuna işaret edilmekte ancak, çoğunlukla mültecilerin yerlerinden edilmeleriyle sonuçlanan bu olayların aslında bir

“linç girişimi” olduğu gizlenmektedir¹². Haberlerin metinlerine bakıldığında, olayların sorumlusu olarak Suriyelilerin gösterildiği, mahallelinin Suriyelilerin işlediği suça ya da karıştığı taciz olayına tepki göstermek için bir araya geldiği ve bir “kargaşa” ya da “gerginlik” yaşandığı belirtilmektedir. Haberlerin bazılarında tepki gösteren mahalleli haber kaynağı olarak kullanılmakta, “mahallede Suriyelileri istemediklerine dair açıklamalarına ve tanıklıklarına başvurulmaktadır. Buna karşılık hiçbir haberde yerinden edilen, mahalleyi terk etmeye zorlanan mültecilerin sözü aktarılmamaktadır.

Aşağıdaki örnekler, haber anlatısında mültecilere yönelik linç girişimleri gizlenirken olayların sorumluluğunun suçla ilişkilendirilen mültecilere nasıl yüklendiğini ve haklılaştırıcı sebeplerin sunulma biçimini göstermektedir.?

Ankara'da mahalle sakinleri ile mülteciler arasında çıkan tartışmanın kavgaya dönüştüğü bilgisinin aktarıldığı haberde, kavganın ardından "mahallede gerilimin arttığı" belirtilmektedir. Haberin "mahallede artan gerilim" in adeta olağan bir sonucu olarak gösterdiği gerçeklik ise, mültecilere ait işyerlerine "zarar verilmesi" yani kavga ile ilişkisi olup olmadığını bilmediğimiz mültecilerin maddi kayba yol açan bir saldırıya uğramasıdır. Haberin "tehlikeli tırmanış" olarak tanımladığı bu durumun gerçekte bir linç girişimi olduğu anlaşılmaktadır.

¹² Bu türden haberlere örnek için bkz. “Elâzığ’da Suriyeli gerginliği”, Milliyet, 7.09.2018; “şanlıurfa’da tehlikeli provokasyon” Sabah, 01. 10. 2018, “Tehlikeli tırmanış”, Hürriyet, 05. 07. 2017.

Bursa'da mahalle karıştı

BURSA'nın Osmangazi Bölgesi Bağaran mahallesinde önceki gece bir çocuk, yaklaşık 20 kişilik Suriyeli gruptan kaçarak, Mehmet Kahraman'a ait kahvehaneye sığındı. Suriyeliler, Kahraman'dan çocuğu kendilerine vermelerini istedi. Çocuğu vermemekte direnen Kahraman bıçaklı saldırıya uğradı. Elinden ve karnından yaralanan Mehmet Kahraman hastaneye kaldırılırken, grup kaçtı. Olaylar dün yine alevlendi. Akşam saatlerinde mahallede toplanan yaklaşık 300 kişilik grup, Suriyelilere ait ev ve iş

yerlerine saldırarak camilerini kırdı. İhbar üzerine olay yerine çok sayıda polis ve Çevik Kuvvet ekibi sevk edildi. "Mahallede Suriyeli istemiyoruz", şeklinde slogan atan kalabalık dağılmayınca polis müdahale etti. Kalabalık bir süre sonra dağıldı. Polis, mahallede yeni bir olay yaşanmaması için güvenlik önlemleri arttırdı. Polis, sokak girişlerini bariyerle kapattı.

Erver Fatih TIKIR
Osman SİSKO/DHA

Haberde, 300 kişilik bir grubun mültecilere ait ev ve işyerlerine saldırdığı olay, "mahalle karıştı" başlığı ile verilmektedir. Haberde aktarılan arka plan bilgisi, 20 kişilik bir "Suriyeli" grubunun bir kahvehaneye sığınan çocuğu vermediği için kahvehane sahibine bıçakla saldırdığı yönündedir. Ne var ki çocuğun kim olduğu ve neden kaçtığına ya da bu olayın ardından çocuğa ne olduğuna dair herhangi bir bilgi haberde yer bulmamaktadır.

Haber ayrıca "kalabalık" olarak adlandırdığı saldırganların "Mahallede Suriyeli istemiyoruz" diyerek slogan attığını belirtmektedir.

Bu örnekte de, haber anlatısı içinde bir kez daha mültecilere yönelik saldırının haklılaştırıcı sebeplerinin sunulduğu görülmüştür.

Mültecilerin uyumu ve entegrasyonu konusuna sayfalarında öncelikli bir yer ayıran gazetelerin mültecilerin başarı öykülerine ilgi göstermemesi (65 haber, %3,5) de araştırmanın bir diğer çarpıcı bulgusunu oluşturmaktadır. Gazeteler, bir yandan mültecilerin entegrasyonu ve uyumu ile ilgili olarak yürütülen çalışmalara, hükümetin, kamu görevlilerinin ve sivil toplum kuruluşlarının icraatlarına yer verirken, diğer yandan mültecilerin toplum tarafından kabullerini kolaylaştıracak başarı öykülerini görmezden gelmek yoluyla iki yönlü bir süreç olarak anlaşılması gereken toplumsal uyum ve entegrasyon sürecini tek yönlü, yukarıdan aşağıya yürütülen eylemlere indirgemiş olmaktadır. Kamuoyuna ağırlıklı olarak insan kaçakçılığı, mağduriyet, yoksulluk, suç vb. konularla yansıyan mültecilerin kamuoyunda kabulü de böylece zorlaşmaktadır. Nitekim, ulusal basın 18 aylık süre zarfında 36, yerel basın ise yalnızca 29 haber ve yazıda mültecilerin başarı öykülerine yer vermiştir. Böylelikle görel

olarak yerel basının mültecilerin başarı öykülerine ulusal basına oranla daha fazla yer verdiği ileri sürülebilirse de 18 aylık süre içinde 7 ulusal ve 7 yerel gazetede yayımlanan tüm haberler içinde mültecilerle ilgili olumlu hikâyelerin bu denli düşük oranlarda yer bulmuş olması, mültecilerin uyumu ve kabulü konusunda basının bu tek yönlü tutumunun doğurabileceği sorunlar üzerinde yeniden düşünmeyi gerektirmektedir. Zira mültecilerin başarı öykülerinin, kendi ülkelerinde ve Türkiye’de sürdürdükleri hayatın ayrıntılarının gazete sayfalarında yer bulması, ev sahibi toplumdaki farklılık algısının dönüştürülmesi ve tarafların birbirlerini eşitler olarak görmelerinin zemininin hazırlanması açısından önemlidir. Ancak bu öyküleri kişisel başarılarla indirgeyen haber anlatıları, bu mültecilere yüklenen zenginlik, girişimcilik becerisi, yetenek veya üstün zekâ gibi ayırıcı özelliklere sahip olmayan mültecilere ilişkin algının dönüştürülmesi açısından yine de sorunlu görünmektedir. Nitekim incelenen haberlerde aktarılan başarı öykülerinin genellikle üstün yetenekli ya da sıra dışı biçimde eğitilmiş olan mültecilerin kişisel durumları ile ilgili olduğu görülmüştür. Böylelikle gazete sayfalarında “sıradan” mültecilerin öyküleri neredeyse görünmezken bunların içinden sıyrılan birkaç kişinin başarısı “sıra dışı” olarak işaretlenebilmektedir. Gazeteler, mültecilerin kendi ülkelerindeyken nasıl bir hayatlarının olduğu, hangi şartlar içinde Türkiye’ye geldikleri, Türkiye’de nasıl bir hayat sürdürdükleriyle ilgili bilgilere haber değeri yüklememekte; mülteciler haberlerde aktarılan rakamlara, dramatik olayların ya da şiddet olaylarının faileri ya da mağdurlarına indirgenmektedir.¹³

Aşağıdaki haber, mültecilerin başarı öykülerinin kişiselleştirilmesinin aynı zamanda bu başarıyı gösterme “imkânı” bulamayan mültecilerin yok sayılmasına nasıl aracılık edebileceğini örneklemesi bakımından dikkat çekicidir.

---

¹³ Mültecilerin başarı öykülerinin aktarıldığı haberler için bkz. “Suriyeliler 7 yılda 6589 şirket kurdu”, Sözcü, 28. 01. 2018; “Kandahar’dan NASA’ya bir başarı hikâyesi”, İstanbul Gazetesi, 20. 07. 2017; “Suriye sanat kampı” Hürriyet, 24. 07. 2017.

İstanbul Gazetesi
Tarih: 2017-07-08
Sayfa No: 18
SAYISI: 21
KURUCUSU: 1977

Kandahar'dan NASA'ya bir başarı hikâyesi

Afgan asıllı Hidayatullah Arghandabi'nin yaşam öyküsü bugünlerde üniversite tercihi yapacak birçok gence ilham verecek.

Kandahar'da doğan Arghandabi, İstanbul Aydın Üniversitesi'nde (IAU) burslu okurken önce model uydru projesi için NASA tarafından ABD'ye davet edilen ekibin içinde yer aldı. Ardından mezun olur olmaz dünyanın en büyük enerji firmalarından birinde çalışmaya başladı.

1990'lı yılların sonuyla 2000'li yılların başlarına damgasını vuran Taliban ve El-Kaide terörü ile Afganistan Savaşı, birçok hayatı söndürdüğü gibi, birçok insanı da vatanından ederek mülteci konumuna getirdi. Ancak vatanından kopmak zorunda kalan kimi insanların Türkiye tercihleri de hayatlarını bambaşka bir şekilde etkiledi.

Mezun olur olmaz dev firmaya girdi

Bunlardan biri de, Afganistanlı genç mühendis Hidayatullah Arghandabi. 1994 yılında, Taliban ve El-Kaide terörünün bütün Afganistan'ı kasıp kavurduğu günlerde, Kandahar'da dünyaya gelen Arghandabi, 2013 yılına kadar terör, şiddet, kan, gözyaşı ve savaşın içinde yaşadı. 2013 yılında kazandığı başarı bursuyla İstanbul Aydın Üniversitesi Elektrik Elektronik Bölümünde yükseköğretime başlayan Arghandabi, bu yıl üniversiteden mezun oldu. Mezun olur olmaz dünyanın en büyük enerji firmalarından biri olan Nordex'te çalışmaya başladı. (İHA)

Haber, Kandahar'da doğan ve burs alarak üniversiteyi Türkiye'de okuyan Afgan asıllı mültecinin başarısını konu edinmektedir. Haberde mültecinin kendi ülkesinde 2013 yılına kadar "terör, şiddet, kan, gözyaşı ve savaşın içinde" yaşadığından söz edilmekte, mültecinin başarısına işaret edilerek "vatanından kopmak zorunda kalan kimi insanların Türkiye tercihleri"nin hayatlarını bambaşka bir şekilde etkilediğine değinilmektedir. Ne var ki, Afganistan'daki savaştan kaçarak Türkiye'ye sığınan 170 bine yakın mültecinin bu kararını adeta kişisel bir "tercih" olarak adlandırmayı yeğleyen haberde bu mültecilerin "hayatları"nın nasıl sürdürdüklerine, kaçının eğitim imkanlarına sahip olduğuna dair hiçbir bilgi verilmemektedir.

Çalışmanın dikkat çekici bulgularından bir diğeri ise, aşağıda Grafik 13'te görüleceği gibi, mültecilerin başarı öykülerinin 18 ay boyunca yalnızca 4 haberde¹⁴ birinci sayfadan verilmiş olmasıdır. Gazetelerin birinci sayfaları, editörler ve genel yayın yönetmenleri tarafından günün önemli olayları olarak tespit edilen ve okurun öncelikli olarak haberdar olması istenen içeriklerin seçilmesi ve okurun dikkatini çekecek biçimde sayfaya yerleştirilmesi ile oluşturulur. Bir haberin birinci sayfada kapladığı yer ve sayfadaki konumu, editörün ve genel yayın yönetmeninin habere yüklediği öneme göre de belirlenir. Bu nedenle, mültecilerle ilgili hangi olay ve temaların birinci sayfada yer bulabildiği önemlidir. Araştırma, 18 aylık dönem

¹⁴ Bu haberlerin tümü Hürriyet gazetesinde yayınlanmıştır: "İTÜ'nün Afgan şampiyonu" 05. 07. 2018, "Şampiyonun zorlu yolu" 22. 07. 2018; "Ravdaların yolu", 02. 01. 2018 ve "İstanbul'a sığınan sanat" 24. 07. 2017; başlıklı bu haberlerin üçü kişisel başarı hikâyelerine odaklanmakta, yalnızca sonuncusunda İstanbul'da sanat merkezi açan Suriyeli ressamlar konu edilmektedir. Bu haberin iç sayfadaki devamında ise "Suriye sanat kampı" başlığı kullanılmıştır. Başlıkta kullanılan "kamp" sözcüğüne özellikle dikkat çekmek gerekir. Bu sözcük aracılığıyla "mülteci kampları"na yapılan gönderme, Suriyeli sanatçıların aktarılan başarı öyküsüne rağmen kamplarda barındırılan mülteciler gibi "geçiciliği"ni çağrıştırmaktadır.

boyunca ulusal ve yerel basında göç ve iltica konularında yer alan haberler içinde birinci sayfada yayımlanmaya değer bulunanların ağırlıklı olarak mültecilerin dramı (25 haber ve yazı); Türkiye'nin mülteci politikası (23 haber ve yazı); mültecilerin uyumu ve entegrasyonu (21 haber ve yazı), ülkelerine geri dönüşü (19 haber ve yazı) insan kaçakçılığı (18 haber ve yazı), suç-şiddet (15 haber ve yazı) ile ilgili olduğunu tespit etmiştir. Bu dağılım, bize mültecilerin ya okurun ilgisini çekebilecek dramatik olaylarla, insan kaçakçılığı ve suçla ilişkilendiklerinde, ya da Türkiye'nin politik tercihleri, uyum ve geri dönüş konuları çerçevesinde birinci sayfaya taşındıklarını göstermiştir. Buna karşılık, gazeteler mültecilerin eğitim, barınma, sağlık sorunlarını, istihdam ve işsizlik konularını ve yukarıda değinildiği gibi başarı öykülerini birinci sayfada ya hiç görmemeyi ya da çok az yer vermeyi yeğlemişlerdir.

*Bu grafikte çoklu kodlama yapılmıştır.

Ele alınan temaların haberler ve köşe yazıları arasında ne ölçüde farklılaştığına baktığımızda, köşe yazılarının ağırlıklı olarak Türkiye'nin mülteci politikasının (47 yazı) yanı sıra mültecilere yönelik ayrımcılık, linç, kötü muamele konularını (31 yazı) da ele aldığı görülmüştür. (Bkz. Tablo 9). Bununla birlikte, mültecilere yönelik ayrımcılığı sorunlaştıran köşe yazılarının ne kadarının ayrımcılık karşıtı bir içeriği olduğu ve ne kadarının sorundan mültecileri sorumlu tuttuğunun anlaşılması için daha ileri bir analiz gerekmektedir. Diğer yandan, köşe yazıları içinde öne çıkan temalar arasında mültecilerin nüfusu (14 yazı), kentsel kirlenme (11 yazı) ve mültecilerin ekonomik maliyeti (20 yazı) dikkat çekmektedir. Grafik 13 gazetelerin birinci

sayfalarında yayımlanan köşe yazılarında mültecilerin başarı öykülerinin hiç yer bulamadığını da göstermektedir.

Tablo 9. Temaların yazının türüne göre dağılımı

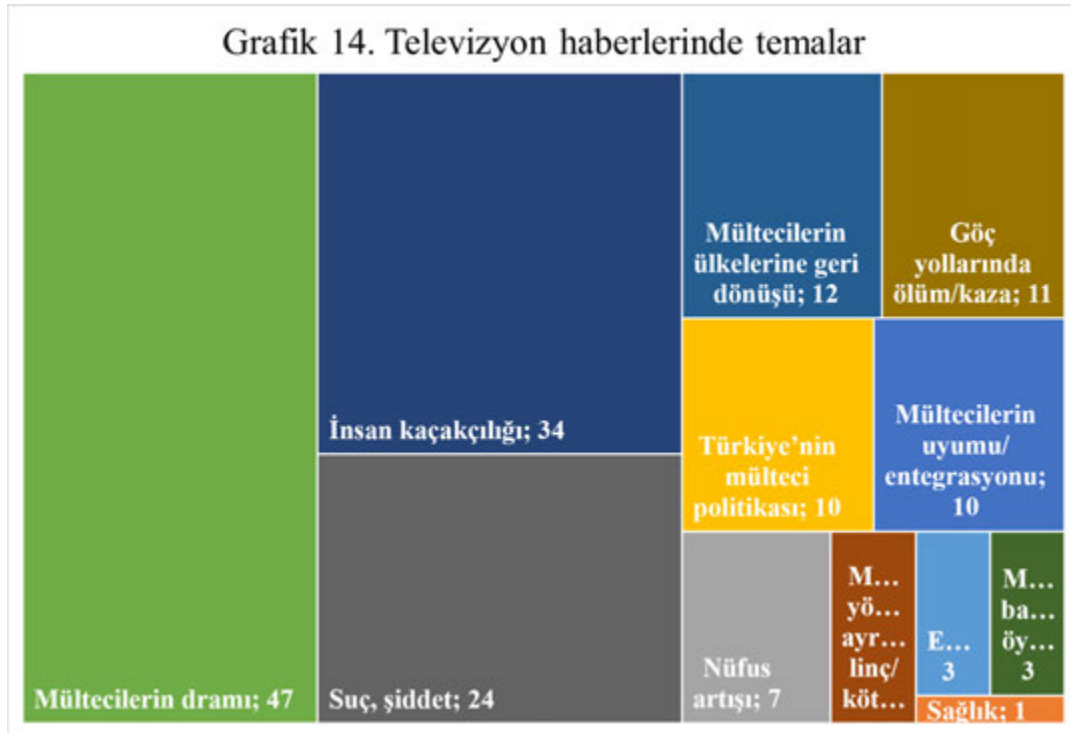
Tema	Haber	Köşe Yazısı	Söyleşi-Röportaj
Kamplar ve Barınma Koşulları	48	1	0
Eğitim	87	5	1
Sağlık	60	3	3
Nüfus Artışı/Mülteci Nüfusu/Sayısı	48	14	2
Kentsel Kirlenme/Yozlaşma	30	11	1
Ekonomi (Mültecilerin Maliyeti)	41	20	0
İstihdam ve İşsizlik	72	10	2
Yardımlar	86	5	3
AB ile Mülteci Anlaşması	64	5	0
Yabancı ülkelerin, kurum ve kuruluşların mülteci politikası	93	12	0
Türkiye'nin sınır politikası/dış ilişkileri	55	6	0
Türkiye'nin mülteci politikası	210	47	0
Mültecilerin Türkiye'deki Statüsü	53	9	1
Mültecilerin Uyum/Entegrasyonu	274	16	5
Mültecilerin Dramı	165	20	5
Mültecilerin Ülkelerine Geri Dönüşü	128	16	1
Mültecilere Yönelik Ayrımcılık/Linç/Kötü Muamele	71	31	1
Suç/Şiddet	162	7	1
Göç Yollarında Ölüm/Kaza	81	3	0
İnsan Kaçakçılığı	363	3	0
Suriye'deki Savaş/İç Savaş	17	1	0
Mültecilerle ilgili Araştırmalar/Raporlar	107	16	0
Mültecilerin Başarı Öyküleri/Zenginlik/Yatırımlar	60	5	0

*Bu tabloda çoklu kodlama yapılmıştır.

İncelenen metinler içinde az sayıda yer bulan söyleşi ve röportajların temalarına bakıldığında ise mültecilerin dramı ve mültecilerin uyum ve entegrasyonu temalarının bunlar içinde ağırlıklı

bir yer bulduğu, bunun yanında sağlık, nüfus artışı, istihdam, kentsel kirlenme ve yardımlar gibi temalara da mültecilerle yapılan söyleşilerde yer verildiği görülmüştür.

Televizyon haberlerinin tematik dağılımı da, gazete haberleri ile benzer bir çizgide olmakla beraber, televizyon haberciliğinin sansasyonel görüntü ve içeriklere önem veren yapısı nedeniyle, mültecilerin dramlarını aktaran haberlerin bu temaya %10,3 oranında yer veren gazete haberlerine göre çok daha ağırlıklı (%39,5) bir yer tuttuğu belirtilebilir. İkinci sırada ise insan kaçakçılığı teması (gazete haberlerindeki %20'lik orana karşılık televizyon haberlerinde %28,6) yer almıştır. Ayrıca suç ve şiddet olayları (gazete haberlerindeki %9,2'ye karşılık %20,2) ile göç yollarında ölüm hikâyeleri (gazete haberlerindeki %4,6'ya karşılık %9,2) de televizyon haberlerinde gazetelere göre daha fazla yer bulan temalar olmuştur. Gazete haberlerinde öne çıkan bir tema olan mültecilerin uyumu ve entegrasyonu ise televizyon haberlerinde daha sınırlı bir yer bulabilmiştir (gazete haberlerindeki %16'ya karşılık %8,4). Diğer yandan mültecilerin eğitimi (4 haberde), sağlığı (1 haberde) ile ilgili temalar ve başarı öyküleri (3 haberde) televizyon ekranlarında neredeyse hiç yer bulamamışlardır.

*Bu grafikte çoklu kodlama yapılmıştır.

Haberler ve yazılar kimin bakış açısını yansıtıyor?

Basının mülteciler ve göçmenlerle ilgili enformasyonu hangi temalar üzerinden aktarmayı yeğlediği kadar, bu temaları ele alırken haber ve yazıların kaynağı olarak kimi gördüğü ve haber ve yazıların kimin hakkında olduğu -yani haberin aktörü/öznesinin kim olduğu- sorusunun yanıtı da söz konusu enformasyonun art alanındaki ideolojik tercihlerin ve “haberci”nin enformasyonu kimin bakış açısından aktardığının işareti olması nedeniyle önemlidir. Bu noktada, “Haber ne hakkında?” sorusunun “Haberin kaynağı kim?” ve “Haber kimin hakkında?” soruları ile birlikte değerlendirilmesi gerekir.

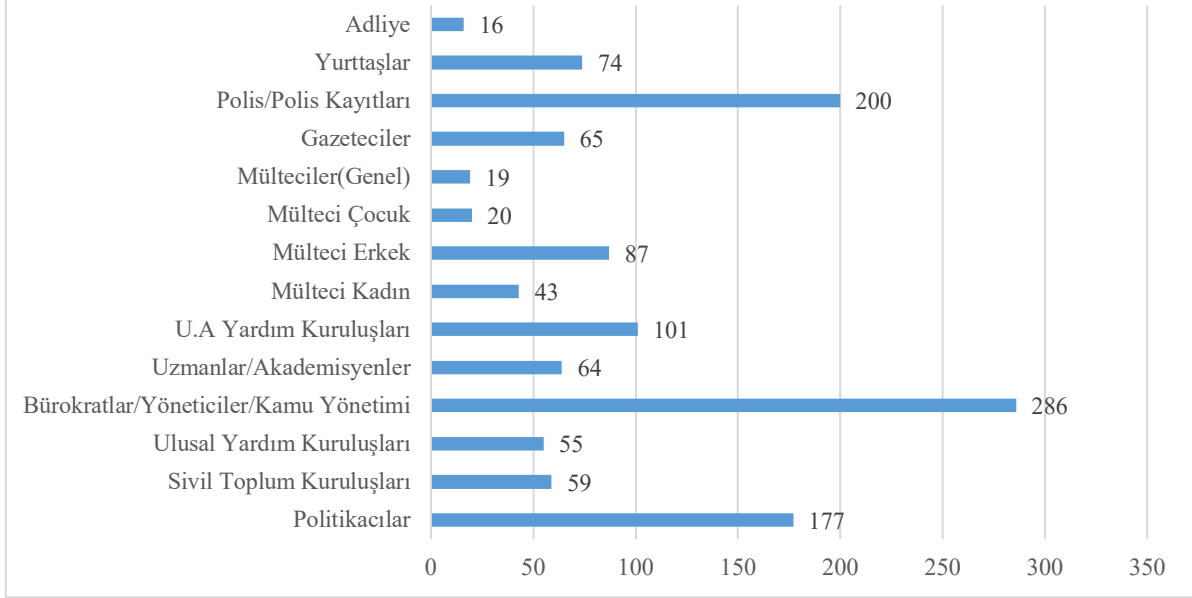
Mültecinin Haber Kaynağı Olarak Görünmezliği

Konvansiyonel habercilik anlayışında, gazetecilerin haber kaynağı olarak başvurdukları merciler daha çok polis kayıtları, hükümet yetkilileri, politikacılar, kamu kurum ve kuruluşları ve kısmen de uzmanlardır. Haberciler açısından doğrulanabilir enformasyona kolay erişimi sağlayan bu tercih, aynı zamanda kimin bilgi kaynağı olarak değerli olduğu ve kimin bakış açısının, kimin sözünün ya da tanıklığının aktarılmaya değer olduğu konusunda bir ön kabulü yansıtması nedeniyle, halkın veya söz konusu olayın mağdurlarının “sözünün” ve “tanıklığının” gazete sayfalarına taşınmasının önüne geçmektedir.

Köşe yazıları ve röportajları bir kenara bıraktığımızda bu araştırma kapsamında ele alınan toplam 1654 gazete haberinin 487’sinde (%29,4) haberin kaynağının kim ya da kimler olduğu belirlenememiştir. Geri kalanların içinde, gazetecilerin konvansiyonel gazetecilik kodlarına uygun biçimde bürokrat, yönetici, karar alıcıları (286 haber) ve politikacıları (177 haber) haber kaynağı olarak gördüğü tespit edilmiştir. Ayrıca 200 haberde de polis ve polis kayıtları habere kaynak oluşturmuştur. Grafik 15’te dikkat çeken, genel olarak mültecilerin ya da mülteci erkek, kadın ve çocukların haber kaynağı olarak görüldüğü haberlerin sayısının azlığıdır. Bunların haber kaynağı olarak görüldüğü toplam haber sayısı 169’dur. Bu haberlerin yarısından çoğunda (%51,4) mülteci erkekler haber kaynağı olurken mülteci kadınların kaynak olarak görüldüğü haberler, bunların ancak dörtte birine karşılık gelmektedir.

Grafik 15. Haber ve yazının kaynağı

Bu rakamların düşüklüğü, mültecilerin sözlerinin gazete sayfalarına taşınmadığı ve mültecilerin dikkate değer haber kaynağı olarak görülmediği anlamına gelmektedir¹⁵. Bu durum hem ulusal hem de yerel basın için benzer olmakla beraber, Tablo 10'da görüldüğü gibi, yerel basında mülteci kadınların haber ve yazılarda kaynak olarak görülme oranı çok daha düşüktür.

Benzer şekilde, sivil toplum kuruluşlarının kaynak olarak görüldüğü haber ve yazı sayısı da son derece sınırlı olmuştur. Mültecilerle ilgili konularda çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşları tüm haber ve yazıların ancak %3,2'sine kaynak oluşturabilmiştir. Ulusal ve uluslararası yardım kuruluşları açısından da bu oran toplamda ancak %9'lara ulaşmaktadır. Gerek mültecilerin gerekse mülteci hakları adına çalışan örgütlerin haber kaynağı olarak görülme oranlarının düşüklüğü, basının kamuoyunu bilgilendirme işlevi açısından önemli bir probleme işaret etmektedir. Bu tutum, profesyonel ideolojileri ekseninde kendi konumlarını tarafsız ve objektif habercilikle tanımlayan basın mensuplarının, aktardıkları olayın taraflarından birinin görüş ve bakış açısını neredeyse hiç yansıtmadığını göstermektedir.

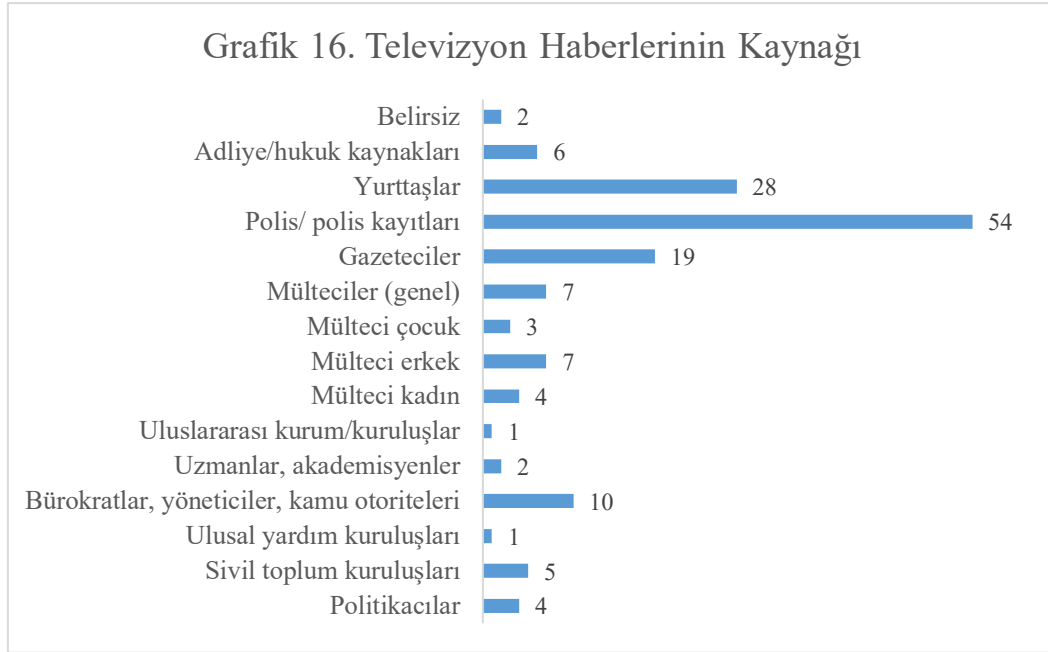
¹⁵ Mülteci ve göçmenlerin haber kaynağı olarak görüldüğü ya da mültecilerin sözünün aktarıldığı az sayıdaki habere örnek olarak bkz. "Bölünmüş kasadan 178 göçmen çıktı" Habertürk, 09. 02. 2018; "Suriye sanat kampı", 24. 07. 2017; "Üzerime bomba düşünce her yerim yandı" (Röportaj), Hürriyet Kelebek eki, 26. 09. 2017; "Savaş bitse de gitmeyiz", Milliyet, 01. 02. 2018

Tablo 10. Gazetenin türüne göre haber ve yazıların kaynağı

Kaynak	Gazetenin Türü		Toplam
	Ulusal	Yerel	
Politikacılar	103	83	186
Sivil Toplum Kuruluşları	35	25	60
Ulusal Yardım Kuruluşları	33	26	59
Bürokratlar/Yöneticiler/Kamu Yönetimi	155	141	296
Uzmanlar/Akademisyenler	45	29	74
Uluslararası Yardım Kuruluşları	62	48	110
Mülteci Kadın	36	8	44
Mülteci Erkek	60	31	91
Mülteci Çocuk	13	9	22
Mülteciler (Genel)	16	7	23
Gazeteciler	112	31	143
Polis/Polis Kayıtları	109	93	202
Yurttaşlar	54	27	81
Adliye	5	11	16
Belirsiz	380	166	546
Diğer	5	1	6
Toplam	1159	674	1829

Televizyon haberlerine bakıldığında, gazete haberlerinden farklı olarak kaynağı belirsiz olan haber sayısının yalnızca 2 olduğu görülmüştür. Gazete haberlerinde polis kayıtlarını kaynak olarak alma eğilimi %11 civarındayken televizyon haberlerinin %45,4'ünde haber polis kayıtlarına dayanılarak hazırlanmıştır. Bu farklılık, yine televizyon haberciliğinin polis kayıtlarına yansıyan sansasyonel olaylara, suç ve şiddete haber değeri yükleme eğilimini göstermektedir. Bunun dışında haberlerin %23,5'inde ev sahibi toplumun üyelerinin, yani yurttaşların; %16'sında ise gazetecilerin, yani gazetelere yansıyan haberlerin kaynak olarak gösterildiği tespit edilmiştir. Gazete haberlerinde ve yazılarında yurttaşların haber kaynağı olarak görülme oranı ise %4,4'tür. Mültecilerin haber kaynağı olduğu televizyon haberlerinin oranı da mültecileri haber ve yazıların %11'inde haber kaynağı olarak gören gazetelerdekine

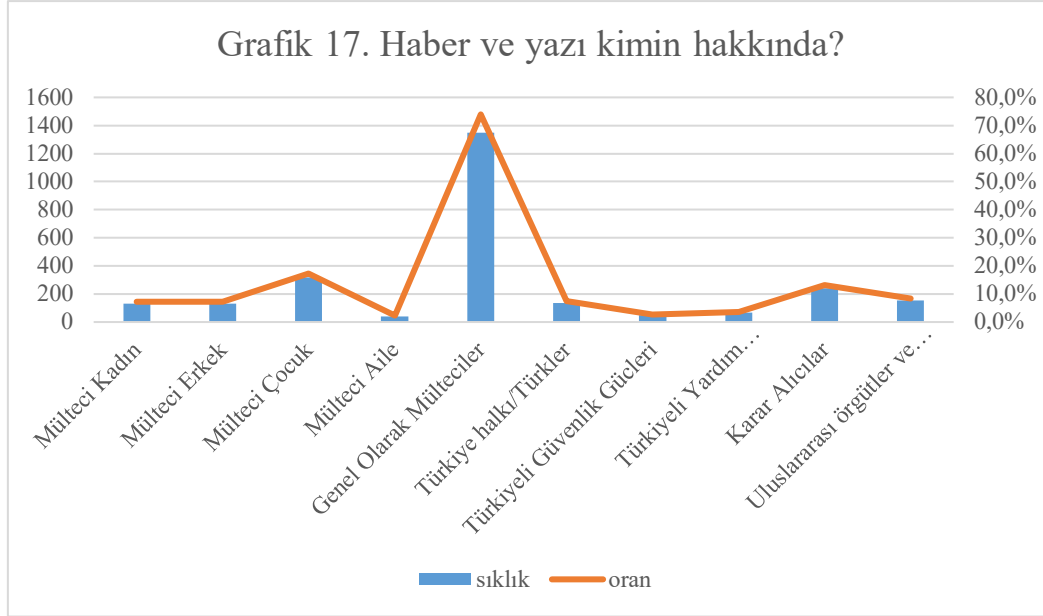
göre daha yüksektir (%17,6). Gazete haberleri ile televizyon haberleri arasında yurttaşları ve mültecileri haber kaynağı olarak görme bakımından ortaya çıkan bu farklılık, televizyon haberciliğinin haberlerde tanıklıklara başvurmak üzere röportajlara yer verme geleneğinden kaynaklanmaktadır.

Haber aktörü olarak mültecinin muğlaklığı

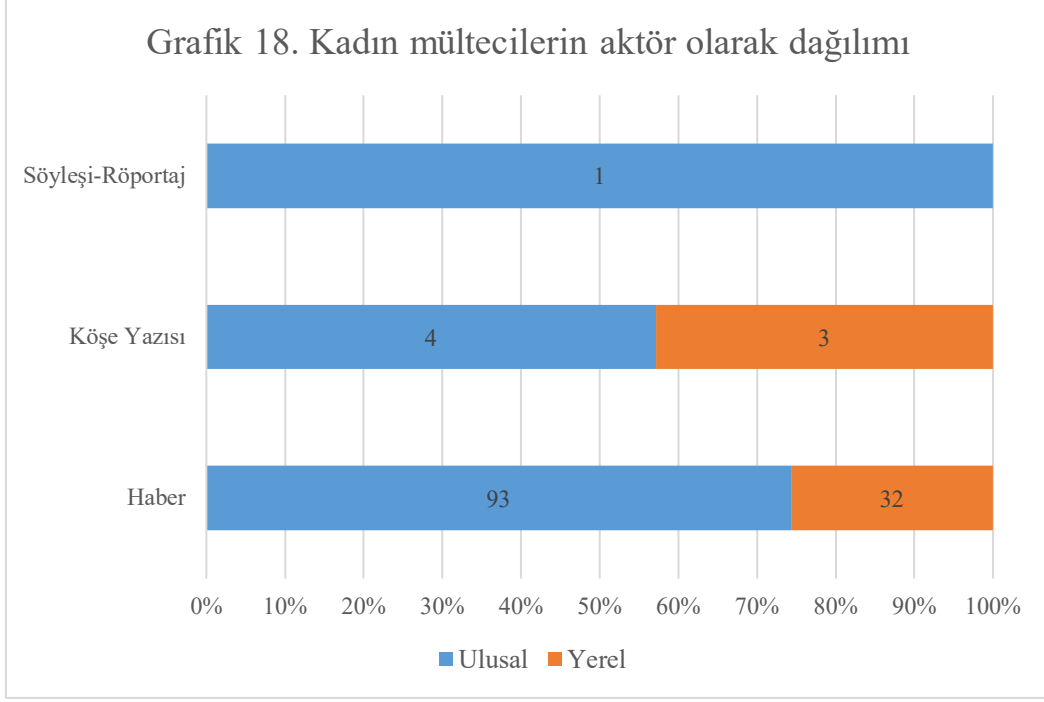
18 aylık süre içinde 7 ulusal ve 7 yerel gazetede iltica ve göç konularında yayımlanan haber ve yazıları değerlendirdiğimizde, büyük çoğunluğunun (1348 haber ve yazı, %73,9) genel bir kategori olarak mülteciler ya da göçmenlerden söz ettiği, ancak bunların kim olduğuna dair net ifadelerin yer bulmadığı, böylelikle mültecinin özne olarak muğlaklaştırıldığı tespit edilmiştir. Başka bir deyişle, haberlerde ve yazılarda Suriyeli mülteciler, kaçak göçmenler, sığınmacılar ya da genel olarak Suriyelilerle ilgili enformasyon aktarılırken mülteciler haberin öznesi veya aktörü olarak bir kimlik kazanamamaktadır. Örneğin, mülteci kadınlar hakkındaki haber ve yazı sayısı toplamda 133'tür (%7,3). Bu oran mülteci erkekler için de hemen hemen aynıdır (%7,2). Mülteci çocuklar ise özellikle uyum, entegrasyon ve eğitim ile ilgili olan toplam 316 haber ve yazıya (%17,3) konu edilmektedir. Mülteciler dışında ağırlıklı olarak karar alıcılar (%13,2), uluslararası örgütler ve kuruluşlar (%8,4) ve genel olarak Türkiyeliler, Türkiye halkı (%7,4) haberlerin öznesi ya da aktörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sonuçlar, mültecilerin ancak

bir genel kategorinin parçası olarak haber ve yazıların aktörü olabildiklerini, mülteci kadınların, erkeklerin ve çocukların ise haber ve yazıların aktörü olarak gazete sayfalarında sınırlı bir yer bulabildiklerini göstermektedir.

*Bu grafikte çoklu kodlama yapılmıştır.

Özellikle ulusal ve yerel basın arasında bir karşılaştırma yapıldığında, mülteci kadınların haber aktörü olarak yerel basındaki görünürlüklerinin ulusal basındaki yaklaşık üçte birine karşılık geldiği görülmektedir. Yerel basında mülteci kadınların aktör olarak kodlandığı haber ve yazı sayısı 35 iken bu sayı ulusal basında 98'e ulaşmaktadır. Ayrıca mülteci kadınların özne/aktör olarak kodlandığı sadece 7 köşe yazısı tespit edilmiştir. Bu sayının düşüklüğü, basının mülteci kadınları haberin öznesi olarak görmeme eğiliminin özellikle eşik bekçisi olarak adlandırabileceğimiz köşe yazarları açısından çok daha belirgin olduğunu düşündürmektedir. Diğer yandan mülteci kadınları aktör olarak konumlandıran (mülteci kadınla yapılmış) yalnızca 1 röportaj/söyleşi tespit edilmiştir.

Gazetelerde yayımlanan haber ve yazıların temalarına bakıldığında, kadın göçmen ve mültecilerin en fazla (38 haber ve yazı) uyum ve entegrasyonla ilgili veya dramlaştırılmış haber öyküleri içinde (38 haber ve yazı) özne ya da aktör konumuna yerleştirildiği görülmüştür. Ayrıca suç ve şiddet (22 haber ve yazı) ile mültecilere yönelik ayrımcılık ve linç (17 haber ve yazı) temaları da kadın mültecilerin aktör olarak merkezinde olduğu haber ve yazılarda karşımıza çıkmaktadır. Erkek göçmen ve mülteciler açısından ise suç ve şiddet (62 haber ve yazı) öne çıkan başlıca tema olmuştur. Erkek mülteciler uyum ve entegrasyon ve istihdam temalarıyla ilgili olarak gazete sayfalarında neredeyse hiç yer bulamamış, buna karşılık 23 haber ve yazıda dramlaştırılmış haber öyküleri içinde temsil edilmişlerdir. Mülteci çocuklar için ise öne çıkan tema 108 haber ve yazıda uyum ve entegrasyon, 74 haber ve yazıda mültecilerin dramı, 55 haber ve yazıda eğitim, 27 haber ve yazıda sağlık ve 22 haber ve yazıda ise suç ve şiddet olmuştur. Bu rakamlar, medyada mülteci erkeklerin mülteci kadın ve çocuklara göre daha negatif bir çerçevede temsil edildiğini göstermektedir.

Bu haber ve yazıların dağılımı mülteci erkeklerin uyum ve entegrasyon yoluyla Türkiye’de kalarak bir hayat kurmalarının kamuoyunda kabul görmesine aracılık eden temalar yerine, onları şiddetle ilişkilendirerek ayrımcı yargıların çoğalmasına aracılık eden temalar aracılığıyla basında yer bulduğunu göstermektedir. Buna karşılık başarı öykülerinin aktarıldığı haber ve yazılar açısından mülteci kadın, çocuk ve erkekler arasında dikkate değer bir farklılık bulunmamaktadır.

Mültecilerin ve göçmenlerin genel bir kategori olarak ele alındığı haber ve yazılara baktığımızda ise, 351 haber ve yazı ile (%26) insan kaçakçılığı ilk sırada karşımıza çıkan tema olmaktadır. Ardından, 235 haber ve yazı ile Türkiye'nin mülteci politikası, 184 haber ve yazı ile mültecilerin dramı, 165 yazı ile mültecilerin uyumu ve entegrasyonu ve 141 haber ve yazı ile mültecilerin ülkelerine geri dönüşü gelmektedir.

Tablo 11. Mültecilerin ve göçmenlerin aktör olarak kodlandıkları haber ve yazıların temalarına göre dağılımı

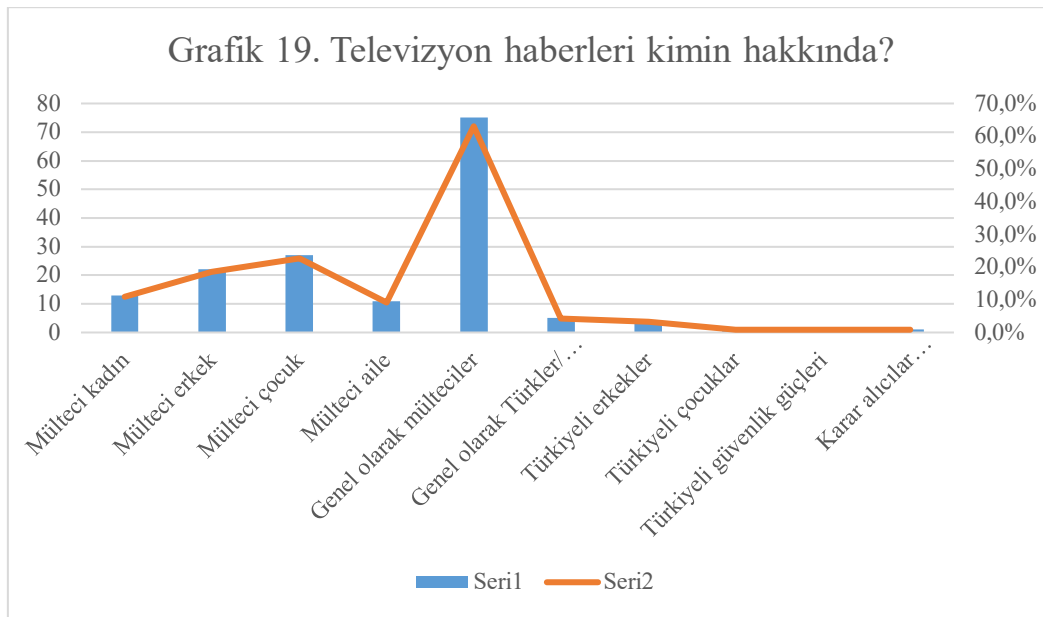
	Mülteci Kadın	Mülteci Erkek	Mülteci Çocuk	Genel Olarak Mülteciler	Toplam
Kamplar ve Barınma Koşulları	1	0	10	41	46
Eğitim	5	1	55	45	88
Sağlık	4	7	27	35	64
Nüfus Artışı/Mülteci Nüfusu/Sayısı	0	1	5	61	64
Kentsel Kirlenme/Yozlaşma	1	0	5	41	42
Ekonomi (Mültecilerin Maliyeti)	0	0	2	58	59
İstihdam ve İşsizlik	6	2	5	76	83
Yardımlar	3	3	20	69	90
AB ile Mülteci Anlaşması	0	0	3	62	62
Yabancı ülkelerin, kurum ve kuruluşların mülteci politikası	3	0	10	91	96
Türkiye'nin sınır politikası/dış ilişkileri	2	1	3	54	56
Türkiye'nin mülteci politikası	2	1	16	235	242
Mültecilerin Türkiye'deki Statüsü	4	1	8	54	60
Mültecilerin Uyumu/Entegrasyonu	38	3	108	165	286
Mültecilerin Dramı	38	23	74	96	184
Mültecilerin Ülkelerine Geri Dönüşü	4	4	4	141	144
Mültecilere Yönelik Ayrımcılık/Linç/Kötü Muamele	17	6	13	74	97
Suç/Şiddet	22	62	22	86	162
Göç Yollarında Ölüm/Kaza	7	6	11	76	84

İnsan Kaçakçılığı	6	11	13	351	364
Mültecilerle ilgili Araştırmalar/Raporlar	7	2	20	113	122
Mültecilerin Başarı Öyküleri	15	18	14	29	64
Diğer	9	6	10	26	51
Toplam	133	131	315	1345	1751

*Bu tabloda çoklu kodlama yapılmıştır.

Bütün bu değerlendirmeler bize, gazete haberlerinin mültecilerle ilgili enformasyonu çoğunluk aktörlerinin gözünden aktarmayı yeğlediğini, mültecilerin haber aktörü olarak öne çıktığı durumlarda da çoğunluk aktörlerinin çıkarı ile de ilişkilendirilebilecek uyum/entegrasyon, ya da Türkiye'nin mülteci politikası gibi temalar çerçevesinde ele alındıklarını; bunun dışında okurun ilgisini çekecek dramatik olaylar veya kaza ve ölüm gibi dramatik olaylarla sonuçlanan, çoğu zaman suç ve şiddet olaylarını da içinde barındıran insan kaçakçılığı sorunu ile ilişkilendirildiklerini göstermektedir. Mültecilerin karşı karşıya buldukları eğitim, sağlık, barınma, istihdam gibi sorunlarla ilgili haber ve yazılarda ise aktör olarak sınırlı bir yer buldukları tespit edilmiştir.

Televizyon haberlerine bakıldığında ise, gazete haberlerinde olduğu gibi genel bir kategorinin üyeleri olarak mültecilerin haber aktörü olarak öne çıktığı görülmektedir. Diğer yandan mülteci çocuk, erkek ve kadınların da haber aktörü olarak kullanılma oranları gazete haberlerinininkine göre daha fazladır.

Tablo 12, mültecilerin dramı ile ilgili haberlerde haber aktörlerinin ağırlıklı olarak mülteci çocuklar olduğunu, mülteci çocukların ayrıca uyum ve entegrasyon; göç yolunda ölüm ve insan kaçakçılığı temalarıyla ilgili haberlere konu edildiklerini göstermektedir. Mülteci kadınlar da yine dramatik olaylar söz konusu olduğunda ya da insan kaçakçılığı, suç ve şiddetle ilgili olarak haber aktörü olabilmektedirler. Suç ve şiddetle ilgili haberler arasında ise mültecilerin genel bir kategori olarak ele alındığı haberler dışında mülteci erkeklerin öne çıktığı görülmektedir.

Tablo 12. Mültecilerin aktör olarak kodlandığı televizyon haberlerinin temalarına göre dağılımı

	Mülteci Kadın	Mülteci Erkek	Mülteci Çocuk	Mülteci Aile	Genel Olarak Mülteciler	Toplam
Eğitim	0	0	2	0	2	4
Nüfus artışı/ mülteci nüfusu/sayısı	0	0	2	0	6	8
Kentsel kirlenme/yozaşma	0	0	0	0	3	3
Yardımlar	1	0	2	0	2	5
Türkiye'nin mülteci politikası	0	0	0	0	10	10
Mültecilerin uyumu/entegrasyonu	1	1	7	0	5	10
Mültecilerin dramı	9	8	18	8	24	47
Mültecilere yönelik ayrımcılık/linç/kötü muamele	0	0	1	0	3	4
Suç, şiddet	3	9	1	1	13	24
Göç yollarında ölüm/kaza	2	2	4	2	8	11
İnsan kaçakçılığı	5	4	4	4	28	34
Mültecilerin başarı öyküleri/	0	1	0	0	2	3
Diğer	2	5	2	4	11	24

*Bu tabloda çoklu kodlama yapılmıştır

Haber ve yazılarda mülteci ve göçmenlerin temsili

Metinlerde mülteci ve göçmenlerin temsili: Olumlu ve olumsuz olaylarla ilişkilendirme

Haber ve yazıların kimin hakkında olduğu kadar, habere konu olan aktörlere nasıl bir rol yüklendiği, başka bir deyişle olumlu ya da olumsuz olaylarla ne ölçüde ilişkilendirildikleri de habercilerin mülteci ve göçmenlere ilişkin nasıl bir çerçeve sunduğunu ortaya koyması bakımından önemlidir. Yazılı basının konvansiyonel habercilik anlayışlarına uygun olarak araştırma kapsamında incelenen haber ve yazıların yaklaşık %66'sı (1206 haber ve yazı) mültecilere ilişkin nötr bir temsil sunmaktadır. Köşe yazısı ve röportajlar dışarıda bırakıldığında da bu oranda büyük bir değişiklik olmamaktadır (%66,9). Haber ve yazıların geri kalanında mülteci ve göçmenlerin olumlu veya olumsuz olaylarla ilişkili bir çerçeve içinden temsil edildiği tespit edilmiştir. Mültecilerin gazete sayfalarında olumlu veya olumsuz olaylarla ilişkili olarak yer bulmaları, kamuoyunda mültecilere ilişkin algıların yönlendirilmesi bakımından önem taşımaktadır. Tablo 13'te görüldüğü gibi, mülteci ve göçmenler toplam 1829 haber ve yazının 244'ünde (%13,3) olumlu¹⁶ ve 379'unda ise olumsuz¹⁷ (%20,7) olaylarla ilişkili olarak temsil edilmişlerdir. Mültecilerin olumsuz bir bağlam içinde temsil edildiği haber ve yazıların olumlu olanlara göre fazlalığı, bu haber ve yazılar doğrudan doğruya ayrımcı içerikler barındırmasa bile, kamuoyunda mültecilere ilişkin ayrımcı yargı ve kanaatlerin meşrulaştırılmasına yardım edebilmektedir.

Tablo 13. Gazetenin ve metnin türüne göre mülteci ve göçmenlerin temsili

Metnin Türü	Gazetenin Türü	Olumlu olaylarla ilişkili	Olumsuz olaylarla ilişkili
Haber	Ulusal	116	198
	Yerel	112	121
Köşe Yazısı	Ulusal	7	48
	Yerel	7	10

¹⁶ Göçmen ve mültecilerin olumlu olaylarla ilişkili olarak temsil edildikleri haberlerin örnekleri için bkz. "Göçmen kadınların göz nuru markalaştı", İstanbul gazetesi, 06. 09. 2018; "3500 çocuk yan yana kaynaştı", Sözcü, 26.09.2018; "Seracılık eğitimi alan Suriyelilere sertifika", Milliyet, 12. 12. 2018; "Suriyeli çocuklar sığındıkları topraklarda ağaç dikti", Milliyet, 09.04.2017; "İranlı mültecilerin eserleri büyüledi", Sabah, 5.06.2017.

¹⁷ Göçmen ve mültecilerin olumsuz olaylarla ilişkili olarak temsil edildikleri haber ve yazılara örnekler için bkz. "Sadece Torbalı 14 ülkeye bedel", Yeni Asır, 01. 07. 2017; "Anne ve babam intikam kurbanı", Yeni Asır, 03. 02. 2018; "Suriyeli mültecilerin faturası çok ağır oldu", Sözcü, 18. 07. 2017; "Ne alakası var?" (Fatih Altaylı, Köşe yazısı) Habertürk, 09. 07. 2017, "Toplum tepki vermeyince", (Emin Çölaşan, Köşe yazısı), Sözcü, 06. 02. 2018).

Söyleşi-Röportaj	Ulusal	2	2
	Yerel	0	0
Toplam	Ulusal	125	248
	Yerel	119	131
	Toplam	244	379

Mültecilere yönelik olumlu ve olumsuz olaylarla ilgili haberlerin, gazetelerin türüne göre dağılımına bakıldığında, yerel basının ulusal basına oranla mülteciler hakkındaki olumlu olaylarla ilgili haberlere daha fazla yer verdiği görülmüştür. 18 aylık süre zarfında ulusal basında yayımlanan toplam 1023 haber içinde mültecilerin olumlu olaylarla ilişkili olarak yer buldukları 116 haber saptanmıştır. Bu sayı, ulusal basındaki toplam haberlerin %11,3'üne denk gelmektedir. Yerel basında ise yayımlanan toplam 631 haber içinde mültecilerin olumlu olaylarla ilişkili olarak temsil buldukları haber sayısı 112, yani yerel basında yayımlanan toplam haberlerin %17,7'sidir. Yerel basının ulusal basına göre olumlu olaylarla ilgili haberlere daha fazla yer veriyor olması, yerel düzeyde mültecilerle muhabirlerin karşılaşma imkânlarının daha fazla olması ile açıklanabilir.

Diğer yandan yerel basın, her ne kadar mültecileri olumlu olaylarla ilişkili olarak temsil etme konusunda ulusal basının önüne geçiyor olsa da olumsuz olaylarla ilişkili haberlerin tüm haberler içindeki oranına bakıldığında yerel ve ulusal basın açısından dikkate değer bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Ulusal basında yayımlanan haberler içinde mültecilerin olumsuz olaylarla ilişkili olarak temsil bulunduğu toplam 198, yerel basında ise 121 haber tespit edilmiştir. Bunların tüm haberlere oranı her iki basın için de %19 civarındadır.

Köşe yazılarına bakıldığında ise, toplam 162 köşe yazısı içinde 58'inin mültecilere ilişkin olumsuz bir çerçeve çizdiği görülmüştür. Başka bir deyişle köşe yazılarının üçte birinden fazlasında mültecileri olumsuz olaylarla ilişkilendiren kanaatlere yer verilmiştir. Köşe yazıları içinde mültecileri olumlu bir çerçevede tanımlayanların toplam sayısı ise yalnızca 14'tür. Bu rakam, toplam yazıların yalnızca %8,6'sına denk gelmektedir. Gazetelerin türü açısından bir karşılaştırma yapıldığında ise yerel basında yayımlanan toplam 39 köşe yazısının 7'sinde, ulusal basında ise 123 yazının 7'sinde mültecilerin olumlu olaylarla ilişkili olarak yer bulunduğu; buna karşılık bu yazıların içinde mültecileri olumsuz olaylarla ilişkili temsil edenlerin oranının yerel basına göre çok daha fazla olduğu görülmüştür. Ulusal basında 48 köşe yazısında (%39); yerel basında ise 10 köşe yazısında (%25,6) mülteciler olumsuz olaylarla ilişkili bir çerçeve

içinde yer bulmuşlardır. Bu sonuçlar, kamuoyunun kanaatlerini yönlendirebilme imkânları bulunan köşe yazarlarının mültecilere yönelik daha negatif bir tutum içinde bulduklarını göstermektedir. Ayrıca ulusal basında eşik bekçisi konumundaki köşe yazarlarının mültecilere ilişkin olumsuz kanaat ve yargıların oluşmasına aracılık edebilecek içerikleri yerel basındakilere göre daha fazla aktardıkları da belirtilebilir.

Mültecilerin olumlu olaylarla ilişkili olarak temsil edildikleri haber ve yazıların temalarına bakıldığında, mültecilerin uyumu (100 haber ve yazı), başarı öyküleri (58 haber ve yazı) ve istihdam (28 haber ve yazı) öne çıkan temalar olmaktadır. Buna karşılık suç ve şiddet (123 haber ve yazı), insan kaçakçılığı (118 haber ve yazı) temaları ile Türkiye'nin mülteci politikası (50 haber ve yazı), kentsel kirlenme, yozlaşma (39 haber ve yazı) ve ekonomi (37 haber ve yazı) mültecilerin olumsuz olaylarla ilişkili bir çerçeve içinde yer bulmalarına aracı olan temalardır.

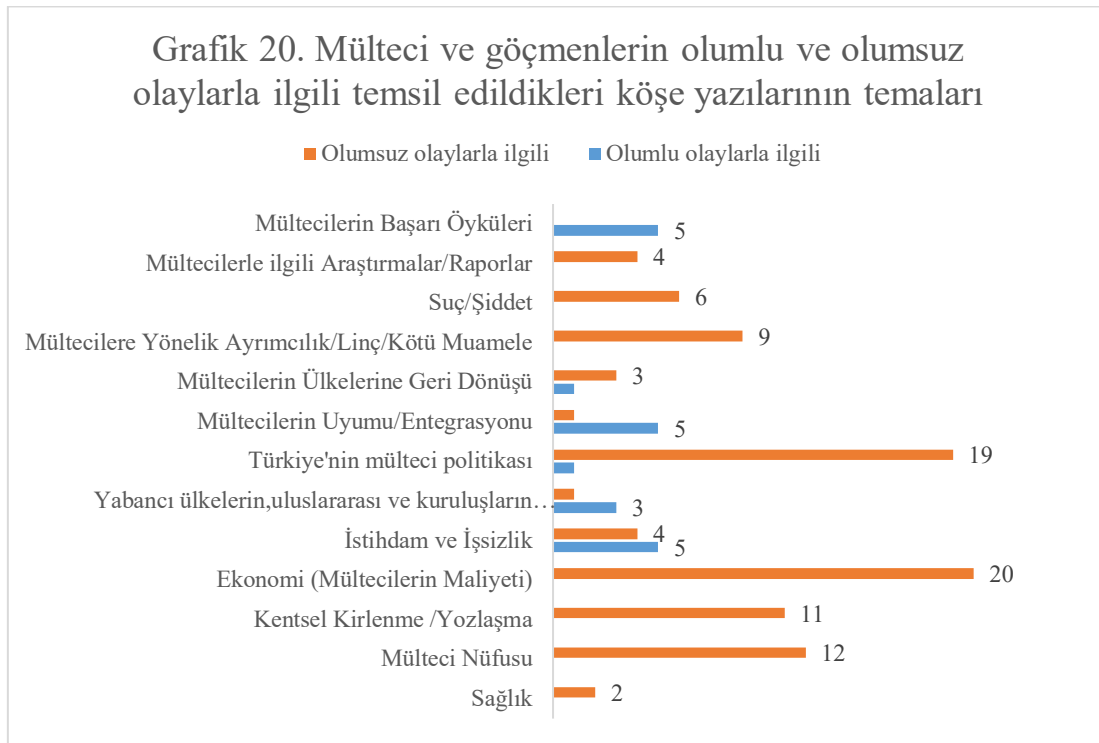
Tablo 14. Mülteci ve göçmenlerin, olumlu ve olumsuz olaylarla ilişkili temsil edildikleri, haber ve yazıların temalarına göre dağılımı

Temalar	Olumlu Olaylarla İlgili	Olumsuz Olaylarla İlgili	Toplam
Kamplar ve Barınma Koşulları	2	5	7
Eğitim	33	5	38
Sağlık	12	7	19
Nüfus Artışı/Mülteci Nüfusu/Sayısı	1	34	35
Kentsel Kirlenme, yozlaşma	0	39	39
Ekonomi (Mültecilerin Maliyeti)	1	37	38
İstihdam ve İşsizlik	28	20	48
Yardımlar	14	1	15
Türkiye'nin mülteci politikası	10	50	60
Mültecilerin Türkiye'deki Statüsü	14	5	19
Mültecilerin Uyumu/Entegrasyonu	100	3	103
Mültecilerin Dramı	12	12	24
Mültecilerin Ülkelerine Geri Dönüşü	20	10	30
Mültecilere Yönelik Ayrımcılık/ Linç/ Kötü Muamele	2	16	18
Suç/Şiddet	3	123	126

İnsan Kaçakçılığı	1	118	119
Mültecilerin Başarı Öyküleri	58	0	58
Diğer	33	57	90
Toplam*	243	379	622

*Bu tabloda çoklu kodlama yapılmıştır.

Grafik 20, köşe yazılarında mültecilerin ve göçmenlerin, başarı öyküleri (5 yazı); uyumu ve entegrasyonu (5 yazı); istihdam ve işsizlik (4 yazı) temalarında olumlu olaylarla ilişkili bir çerçeve içinde temsil edildiğini, buna karşılık ekonomi ve mültecilerin maliyeti (20 yazı) ve Türkiye'nin mülteci politikası (19 yazı), kentsel kirlenme (11 yazı) ve nüfus artışı (12 yazı) temalarında olumsuz bir çerçeve kurulduğunu göstermektedir. Böylelikle köşe yazılarının kamuoyunda mültecilere yönelen ekonomik olarak yük oldukları, kentleri kirletip yozlaştırdıkları, çok çocuk doğurup çoğaldıkları yönündeki ayrımcı yargıların yaygınlaştırılmasına katkıda bulunduğu görülmektedir. Diğer yandan mülteciler Türkiye'nin mülteci politikasına yönelik eleştiriler aracılığıyla köşe yazarlarının hükümete yönelik muhalefetlerini dile getirmelerinin aracı olmuşlardır.

*Bu grafikte çoklu kodlama yapılmıştır

Aşağıdaki iki örnek, haber ve köşe yazılarında mültecilerle ilgili olumsuz temsilin nasıl ortaya çıktığına dair bir fikir verebilmektedir. Köşe yazısında mültecilerin Türkiye'deki varlığı ile artan işsizlik arasında ilişki kurulmakta, haberde ise daha iyi bir yaşam umuduyla canlarını tehlikeye atan ve insan kaçakçılığı çetesinin eline düşen mülteci ve göçmenlerden "kaçak" olarak söz edilmektedir.

Sözcü Gazetesi
İstanbul
2019-10-16
Sayı No: 14.528
R.E.T.L.

80 milyonluk ülkede 29 milyon çalışıyor!

Temmuz ayı işsizlik oranına göre işsiz sayısı **88 bin kişi** arttı. İşsizlik **yüzde 10.8'e** çıktı. Bu kadar makyajı kime yapasan güzelliğiz yarışmasında kafa yarıyor.

Size şöyle anlatayım... **Nüfusu 80 milyon** olan Türkiye'de **çalışabilir nüfus 60 milyon 700 bin...** İşgücü **32 milyon 800 bin...** Çalışan **29 milyon 265 bin...** Neredeyse 80 milyon kişiden **51 milyon** çalışmıyor, kendisine bakılmayı bekliyor! İşsiz sayısı sadece **yüzde 10.8'de** kalıyor!

Resmi açıklama **3 milyon 531 bin kişinin işsiz** olduğunu söylerken siz buna iş aramaktan sıkılmış, resmi olarak başvurmuş işsizleri de ekleyin. Ne etti? **6 milyon 310 bin...** Lakin işsizlik yüzde 18.2 olarak açıklanamadı.

Peki, **makyaj nasıl yapıldı?** İşsizliği düşük tutmak için **kadrosuz ve geçici işçiliğin** süresi uzatıldı. İşsizlerin geçici gelir desteği sağlamak için gerçekleştirilen **Toplum Yararına Programlardan** yararlanma süresi uzatıldı.

Tabloyu biraz daha netleştirelim. **Sağlık Bakanlığı, İSKUR** vasıtasıyla Ankara'da görevlendirilecek **40 kişilik temizlik işçiliği** ilanına çıktı.

Başvuran sayısı **55 bin 538 kişi** olarak açıklandı. Bunların **3 bin 42'si üniversite mezunu**, 4 bin 184 de yüksekokul mezunu olarak kuraya katılmaya hak kazandı.

Hani Türkiye'nin koalisyon hükümetlerinin ülkeyi felaket yönettiği yıllar vardı ya, işte o yıllardan biri olan **2000 yılında işsizlik yüzde 6.5'deydi**. İstifrar işsizliği katladı.

Kriz ne zaman başladı? **Ağus-**

Murat MURATOĞLU
@sazcumuratoglu@gmail.com @sazcumuratoglu

tos ayında... O tarihten beri her gün büyük bir şirket iflas öncesi **konkordato** ilan ediyor. Küçükler kimsenin haberi bile olmadan batıyor. Çalışanları işsiz kalıyor.

***

Zira sermayesi eriyen firmalar ya maliyet kısıyacak ya da batacak. **Maliyetini nasıl kısıyacak?** Son çıkan elektrikli mi kapatacak? Yoksa çay ikramını mı azaltacak? Hayır, **çalışanı işten atacak.**

Özel sektörde yatırım falan kalmadı. Yatırım yoksa ne yapacaksınız fazla elemanı? Haliyle firmalar **gider kısmak** adına işçi çıkardı.

***

Şirketler ne zaman eleman alır? Ülkenin istikrara kavuşacağına inanıp **büyüme beklentisine** güvenirse alır. Bu sayede daha çok iş yapacaktır. Daha çok kazanacaktır. Var mı öyle bir görüntü? Yok!

Bir de nur topu gibi **4 milyon Suriyeliyi** besliyoruz. Bu insanlar hayatlarını nasıl idame ettirecekler? Çalışacaklar. Daha azna, daha fazla ve kayıtsızca... **Çıkar Türk'ü, al Suriyeliyi...** Ne SGK ödersin, ne vergi...

***

Sahi işsizler sefaletten korkarken toplanan paralar ile ne yapılır? Söyleyeyim, bu yoklukta çayır çayır harcanır. Bunun **11 milyar lirası kamu bankalarına sermaye** olarak tanımlanır.

Madem oranı istediğin gibi ayarlıyorsun şu işsizliği yüzde 5 seviyelerine indir değil mi ama! **Yaklaşıyor mu bize? Bunun da inanc yok, onun da olmayacak.** Lakin şekil olarak güzel duracak!

Sözcü gazetesinde yayımlanan köşe yazısında Türkiye'de işsizliğin artması ile Suriyeli mültecilerin istihdamı arasında ilişki kurulmaktadır. Yazar, hükümete yönelik eleştirilerini "bir de nur topu gibi 4 milyon Suriyeliyi besliyoruz" cümlesi üzerinden dile getirirken mültecilere yönelik ayrımcı önyargıların dayandığı gerçek dışı iddiaları yinelemekte, "Çıkar Türk'ü, al Suriyeliyi... Ne SGK ödersin, ne vergi" sözleriyle "biz" ve "onlar" karşıtlığını kurmaktadır. Böylelikle, yazıda ekonomik krizin ve artan işsizliğin sorumluluğunun Türkiye'deki mültecilere yüklendiği görülmektedir.

Haber, daha iyi bir yaşam umuduyla, insan kaçakçılığı yapan çetenin sağladığı nakliye kamyonetinin kasasında yolculuğa çıkan mülteci ve göçmenlerin yapılan operasyonla "kurtarılışı" nı konu edinmektedir. Haberde mülteci ve göçmenlerden, "aralarında 3-4 yaşlarında çocukların da olduğu çok sayıda kaçak yarı baygın olarak bulundu" ifadesiyle söz edilirken kullanılan "kaçak" sözcüğü onların bir suç işlediği imasını barındırmakta ve böylece olumsuz temsiline yol açmaktadır.

Diğer yandan haberin başlığında kullanılan "1 günde teslim yazılı kasa" ifadesi, mültecileri sayılara indirgeyen ve adeta nesneleştiren haber söyleminin başlığa nasıl taşındığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Haber ve yazıların hangi mülteciyi ne tür bir çerçeve içinden temsil ettiğine baktığımızda, mültecilerin genel bir kategorinin üyesi olarak betimlendiği ve bu şekilde haber öznesi veya aktörü olarak kodlandığı haber ve yazılarda ağırlıklı olarak belirsiz, nötr (%68) bir çerçeve içinden temsil bulduğu görülmektedir. Bununla beraber, genel bir kategori olarak kodlandıklarında mülteciler haklarındaki haber ve yazıların %9,5'inde olumlu, %22'sinde olumsuz olaylarla ilişkilendirilmişlerdir. Diğer yandan mülteci kadınların öznesi/aktörü oldukları 133 haber ve yazının yalnızca 37'sinde (%28) olumlu olarak temsil edildikleri, mülteci çocukların ise haklarındaki 316 haber ve yazının yalnızca %20'sinde (64 haber ve yazı) olumlu olaylarla ilgili olarak yer buldukları tespit edilmiştir. Mülteci erkekler ise haklarındaki

haber ve yazıların %17,5'inde olumlu olaylarla ilgili olarak temsil edilirken, kadın ve çocuklardan farklı olarak öznesi/aktörü olarak kodlandıkları haber ve yazıların %40'ından fazlasında olumsuz olaylarla ilişkili bir çerçeve içinde yer bulabilmişlerdir. Öyle ki, mülteci erkeklerin olumsuz olaylarla ilişkili olarak yer buldukları haberlerin sayısı, neredeyse belirsiz/nötr bir çerçeve içinde temsil edildikleri ile eşittir.

Tablo 15. Haber ve yazılarda kim nasıl temsil buluyor?

	Olumlu Olaylarla İlgili	Olumsuz Olaylarla İlgili	Belirsiz/nötr	Toplam
Mülteci Kadın	37	13	83	133
Mülteci Erkek	23	53	55	131
Mülteci Çocuk	64	25	227	316
Genel Olarak Mülteciler	129	299	920	1348

Mültecilerin haber ve yazılardaki temsilinin gazetelere göre bir farklılık oluşturup oluşturmadığına bakıldığında, ulusal basında mültecileri olumsuz olaylarla en fazla ilişkilendiren gazetenin Sözcü olduğu görülmüştür. Sözcü'de mültecileri olumlu olaylarla ilişkili olarak ele alan haber ve yazı sayısı yalnızca 7'dir. Diğer yandan mültecileri olumlu olaylarla ilişkilendiren 37 haber ve yazıya yer veren Hürriyet 43, 31 haber ve yazıya yer veren Milliyet ise 46 haber ve yazıda mültecileri olumsuz olaylarla ilişkili olarak temsil etmiştir. Bu rakamlar, ulusal basının mültecilere ilişkin olarak genelde belirsiz/nötr bir çizgi izlemekle birlikte, mültecilere olumsuz olaylarla ilişkili olarak olumlu olaylardan daha fazla yer verdiğini de göstermektedir. Yerel basında ise görünüm ulusal basından biraz daha farklıdır. Yine ağırlıklı olarak olumlu ya da olumsuz bir temsil sunmayan nötr bir çizgi hâkim olmakla birlikte İstanbul Gazetesi, Gaziantep Güneş ve Hâkimiyet gazetelerinde olumlu olaylarla ilişkili temsilin olumsuz olaylardan daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Yeni Asır, Hatay Asi, Hâkimiyet ve Adana Günaydın gazeteleri ise olumludan çok olumsuz olaylara yer vermiştir.

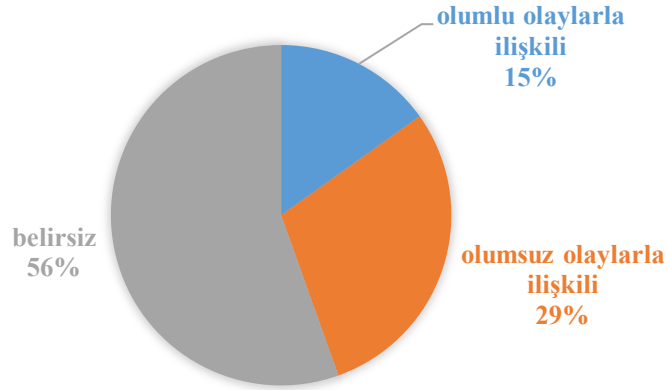
Tablo 16. Gazetelere Göre Mülteci ve Göçmenler Nasıl Temsil Buluyor?

	Olumlu	Olumsuz	Belirsiz/Nötr	Toplam
Hürriyet	37	43	145	225
Sabah	16	22	77	115
Sözcü	8	70	88	166
Posta	11	22	57	90
Habertürk	19	36	206	261
Milliyet	31	46	189	266
Takvim	3	8	19	30
Gaziantep Güneş	36	22	91	149
Hâkimiyet	15	12	30	57
Hatay Asi	1	9	27	37
İstanbul Gazetesi	41	26	87	154
Yeni Asır	10	19	58	87
Adana Günaydın	8	18	33	59
Ankara Başkent	8	26	99	133
Toplam	244	379	1206	1829

Televizyon haberlerine bakıldığında, haberlerin %55,5'inde mülteci ve göçmenlere ilişkin nötr/tarafsız bir temsilin yer bulduğu görülmüştür. Bu oran, %66 olan gazete haberleri ve yazılarındakine göre düşüktür. Diğer yandan, televizyon haberlerinde mülteci ve göçmenler daha fazla oranda olumsuz olaylarla ilişkili olarak temsil bulmaktadırlar. Gazetelerde mültecilerin olumsuz temsili haberlerin ve yazıların %20'sine karşılık gelirken televizyon haberlerinde bu oran %29'un üzerindedir. Ancak televizyon haberleri, gazetelere göre mültecileri olumlu olaylarla ilişkili olarak daha fazla temsil etme eğilimindedirler. Gazeteler için bu oran %13 iken televizyon haberleri için %15 olmuştur.

GRAFİK 21. TELEVİZYON HABERLERİNDE MÜLTECİ VE GÖÇMENLERİN TEMSİLİ

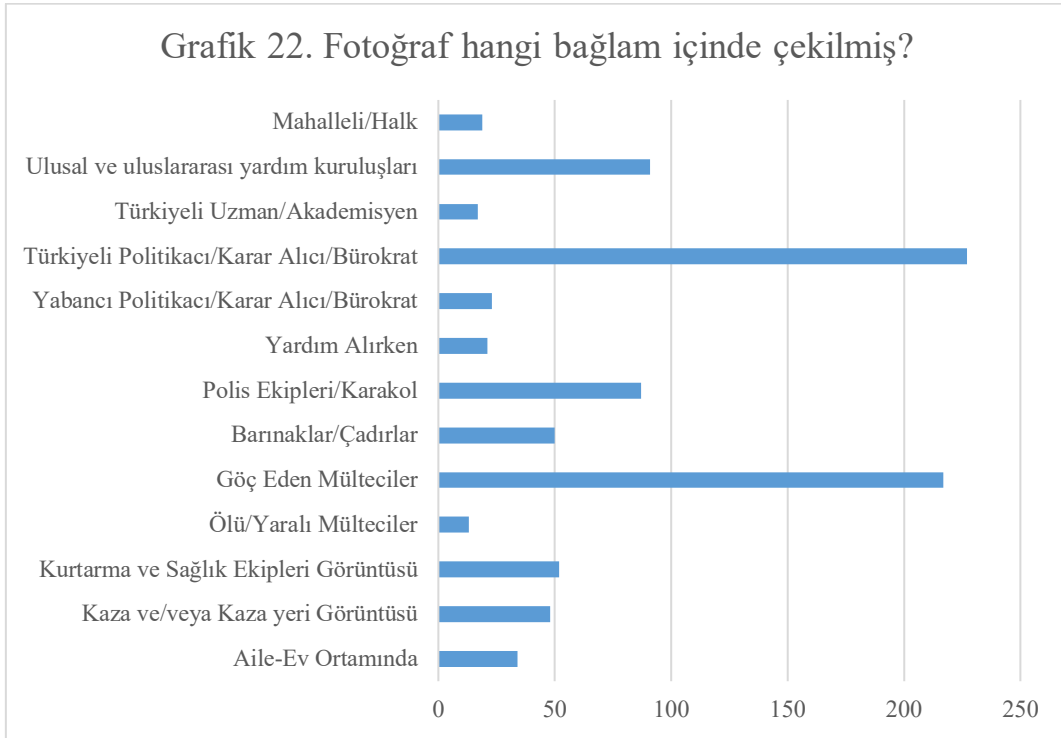

Görüntüler mülteci ve göçmenler hakkında ne söylüyor?

Fotoğraflar, okura haberin veya yazının ne hakkında olduğuna dair ilk bilgiyi sunarlar. Okurların bir haber hakkındaki ilk izlenimi çoğunlukla haber başlıkları ve fotoğraflar aracılığıyla olur. Başlıkları, alt başlıkları ve fotoğraf altı yazılarını okuyan okur, haberin ya da yazının devamını okuyup okumama kararını bunlardan edindiği izlenim üzerine verir. Bu nedenle, özellikle haberler açısından fotoğraflar büyük önem taşımaktadır. Fotoğraf, okura haberin ne hakkında olduğunu söylemekle kalmaz, aynı zamanda haberde anlatılan olayın ya da durumun niteliğine dair de bilgi verir. Fotoğraf, çoğu zaman okura, habere konu olan kişi ya da kişiler hakkında ne düşüneceğinin ipucunu da sunar. Çekim açısı, çerçeveleme, ışık ve diğer faktörler, okurun fotoğraftaki kişi ile empati kurmasına ya da onun hakkında olumlu bir izlenim oluşturmasına yardımcı olabileceği gibi, olumsuz duygular geliştirmesine de katkıda bulunabilir. Bu nedenle, haber fotoğraflarında yer alan mültecilerin görüntüsünün okurda (bu araştırma açısından haberi kodlayanda) nasıl bir izlenim oluşturduğunun tespit edilmesi önemlidir. Bunun için öncelikle araştırma kapsamında yer alan haber ve yazılarda kullanılan tüm fotoğrafların mültecilerle ilgili nasıl bir bağlam kurduğuna bakılmış, ardından mültecilerin görüntüsünün yer aldığı fotoğraflar ayrıca incelenmiştir.

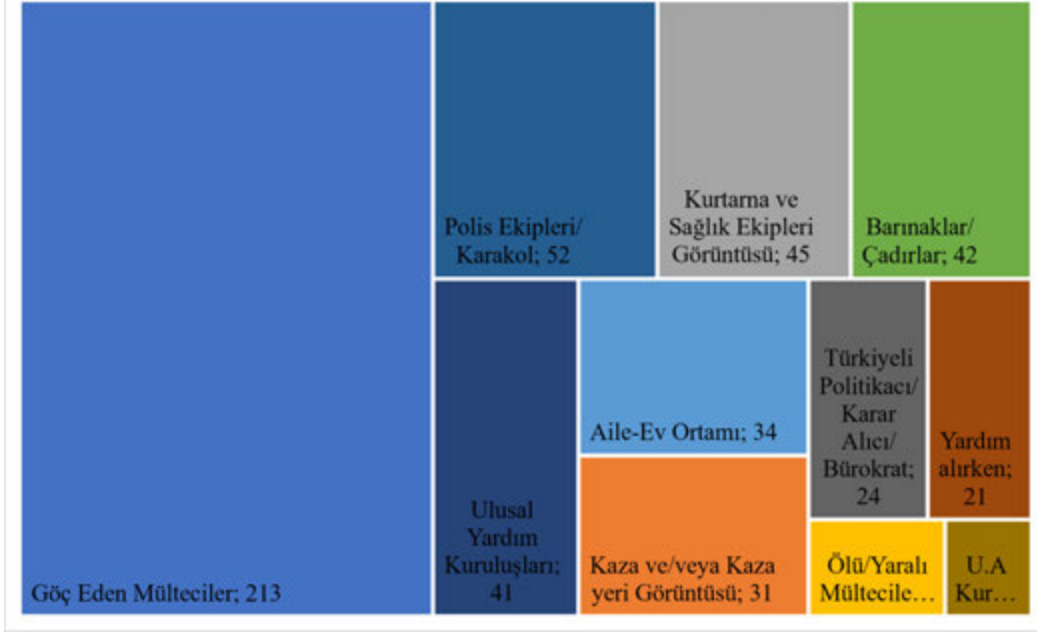
Araştırma kapsamında toplam 1387 haber ve yazıda fotoğraf kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu fotoğrafların üçte birinin (427'sinin) hangi bağlam içinde çekildiği tespit edilememiştir. Geriye kalan 960 fotoğrafın hangi bağlam bilgisini yansıttığına bakıldığında, bunların yaklaşık dörtte birinin Türkiyeli politikacılar, karar alıcılar, bürokratların (227; %23,6) ve ulusal ve uluslararası

yardım kuruluşlarının (91 fotoğraf) görüntülerini yansıttığı tespit edilmiştir. Bunun dışında 217 fotoğrafta da mültecilerin göç yollarındaki görüntülerine yer verilmiştir.

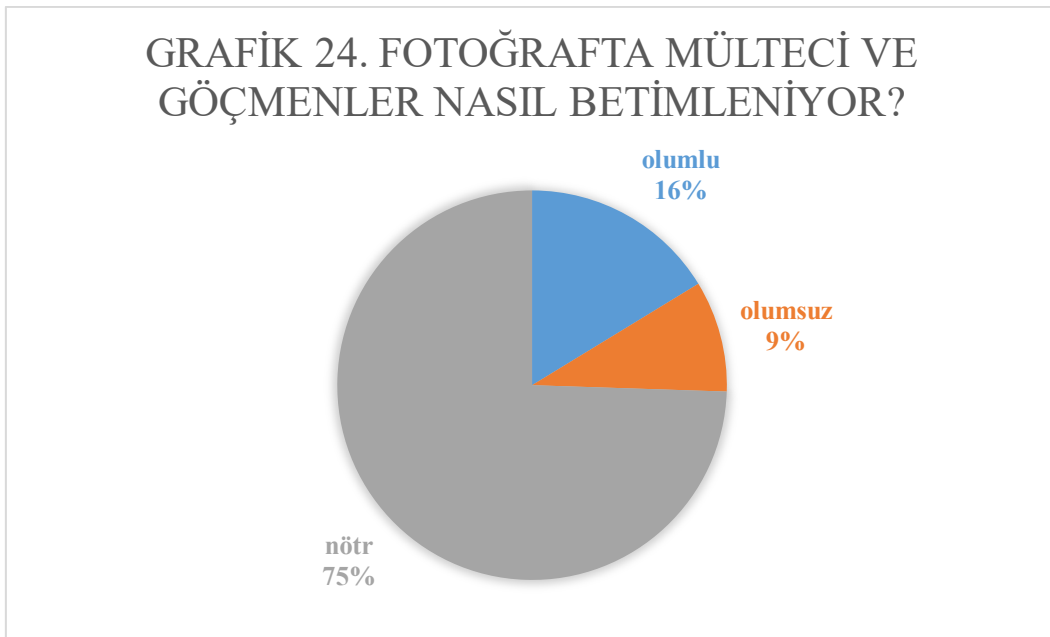
Mültecilerin görüntüsünün yer aldığı toplam fotoğraf sayısı 909'dur. Bu sayı toplamda yer alan fotoğrafların %66'sına karşılık gelmektedir. Başka bir deyişle, iltica ve göç konularının ele alındığı fotoğrafların %34'ünde mültecilerin görüntüsü yer bulmamıştır. Diğer yandan mültecilerin görüntüsünün yer aldığı fotoğrafların da yaklaşık dörtte birinde (275 fotoğrafta) mültecinin görüntüsüne dair bir bağlam bilgisi oluşturulamamıştır. Başka bir deyişle, fotoğrafın nerede, hangi şartlar altında çekildiğine dair bir bilgiye görüntülerden ulaşılamamaktadır. Geri kalan 562 fotoğrafın bağlamına bakıldığında ise çoğunlukla (213 fotoğraf; %38) göç eden mültecilerin görüntüsüne yer verildiği görülmektedir. Bunun ardından, ikinci sırada 52 fotoğrafla polis ekipleri ve karakol görüntüleri yer almakta; yani mülteciler göç yollarında görüntülenmediklerinde en fazla suçla ilişkilendirilebilecek bir bağlam içinde temsil edilmektedirler. Ayrıca mülteciler 45 fotoğrafta da kurtarma ve sağlık ekipleri ile birlikte görüntülenmiştir.

Grafik 23. Fotoğraflarda mülteci ve göçmenlerin temsil edildiği bağlam

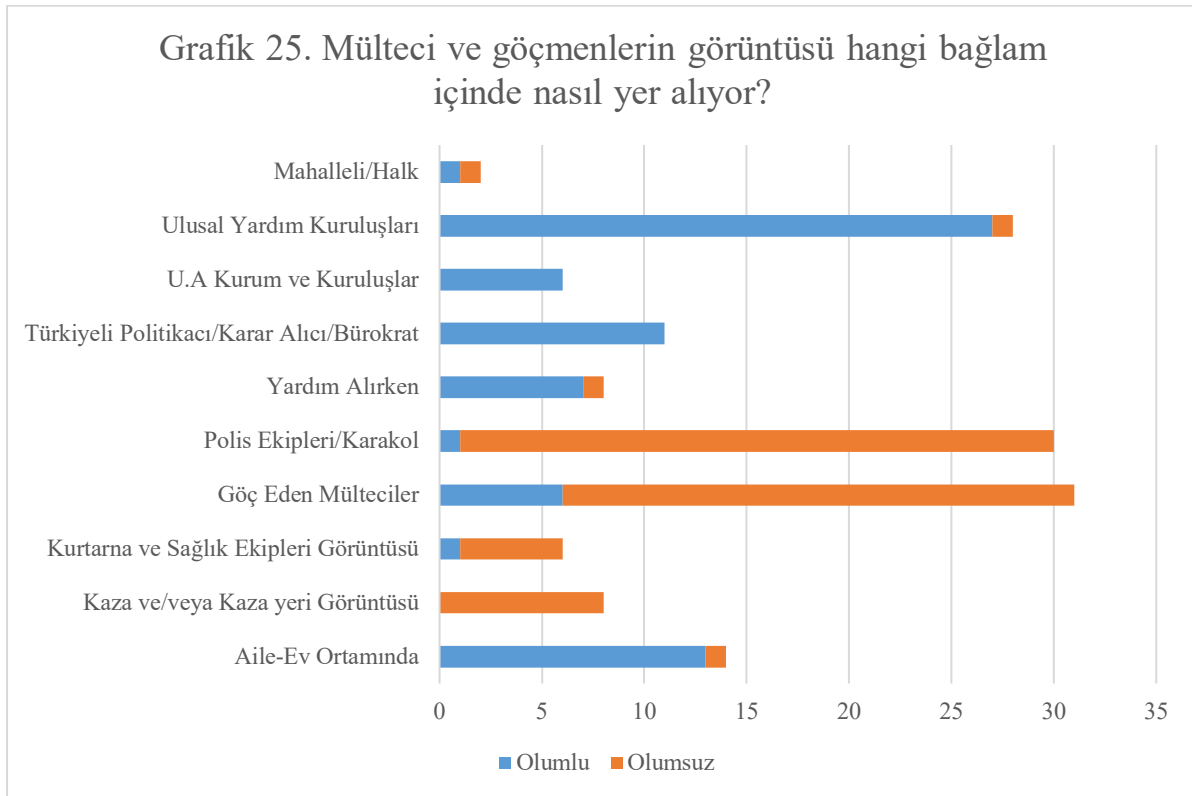

Fotoğrafların mülteciler hakkında genel olarak nasıl bir izlenim oluşturduğuna bakıldığında, mültecilerin görüntülerine yer verilen fotoğrafların dörtte birinde mülteciler hakkında olumlu (şefkat, empati, beğeni duygusu yaratan, aydınlık, ferah vs.) veya olumsuz (rahatsız edici, tiksindirici ya da korku veren görüntü, şiddet ögesi, çirkinlik, karanlık vb.) bir izlenim oluşturan unsurlara yer verildiği tespit edilmiştir: 148 fotoğrafta (fotoğrafların %16,2'sinde) mültecilere ilişkin olumlu, 84 fotoğrafta (%9,2) ise olumsuz izlenim ortaya çıkmaktadır.

GRAFİK 24. FOTOĞRAFTA MÜLTECİ VE GÖÇMENLER NASIL BETİMLENİYOR?

Mültecilerin olumlu veya olumsuz bir şekilde temsil edildiği fotoğrafların hangi bağlam içinde tasvir edildiklerine bakıldığında göç eden mülteciler, polis ekipleri ve karakol görüntüleri, kaza, kurtarma görüntülerinin yer aldığı fotoğraflarda mültecilerin ağırlıklı olarak olumsuz bir çerçeveden sunuldukları görülmüştür. Mültecilerin polis ekipleri eşliğinde görüntülendikleri toplam 52 fotoğrafın 29’unda (%56) olumsuz bir temsil, 22’sinde nötr ve yalnızca 1’inde olumlu bir temsille karşılaşmıştır.

Aşağıdaki haber fotoğrafı, mültecilerin olumsuz eylemlerle ilişkili olarak temsil edildikleri fotoğrafları örneklemektedir. Haber, Suriyeli oldukları belirtilen 3 kişinin yaşanan tartışmanın ardından bir eczaneye saldırması ile ilgilidir. Haberin fotoğrafı, bir “suçüstü anını” göstermekte, haber metninde ise gittiği eczaneden reçetesinde yazan ilacı alamayan bir Suriyelinin kalabalık bir grupta eczaneye saldırdığı, 4 kişinin yaralandığı ve 3 Suriyelinin gözaltına bilgisi yer almaktadır.

ECZANE ÇALIŞANLARINA SALDIRI: DÖRT YARALI

Mersin Tarsus'ta devlet hastanesinin karşısındaki nöbetçi eczaneye gelen **Suriyeli** bir kişi, doktorun yazdığı ilaçları almak için reçeteyi çalışanlara verdi. Çalışanlar, ilaçlardan birinin olmadığını, muadilini verebileceklerini söyleyince tartışma çıktı. Eczaneden ayrılan **Suriyeli**, bir süre sonra kalabalık bir grupla geri geldi. Parke taşları ile eczaneye saldıran grup, çalışanlardan 4 kişiyi yaraladı. İhbar üzerine gelen polisler 3 **Suriyeli**'yi gözaltına aldı. Yaralılardan Süleyman Kaya'nın durumunun ağır olduğu bildirildi.

● MUSTAFA ERCAN DHA

Eczacılar Birliği saldırıyı kınadı

Türk Eczacılar Birliği'nden yapılan açıklamada şöyle denildi: "Sağlık çalışanlarına yönelik şiddete karşı kamu otoritesi acilen kapsamlı önlemler hayata geçirmelidir. Özellikle nöbet hizmeti esnasında kolluk kuvvetlerinin devriye gezerek, eczanelerin güvenliğini sağlaması hususunda bir kez daha çağrıda bulunuyoruz."

Milliyet gazetesinde yayımlanan haberin fotoğrafında, Suriyeli olduğu belirtilen 3 kişinin Eczane'ye saldırdıktan sonra, muhtemelen güvenlik kamerası kayıtlarından alınan yakalanma anı yer almaktadır. Arkaplanda ellerini havaya kaldırmış bir kişi, önde tezgahın yanında ise elinde sopaya benzeyen bir aletle duran başka birinin görüntüsüne yer verilmiştir.

Mülteci ve göçmenlerin fotoğraflarının olumlu bir çerçevede kullanıldığı haberlere bir örnek ise Hürriyet gazetesinde karşımıza çıkmaktadır. Aşağıdaki haberde, aralarında Suriyelilerin de bulunduğu 12 ülkenin çocuklarının oluşturduğu bir koronun verdiği konserden söz edilmektedir.

Çocuklar şarkılarla barış mesajı verdi

■ MUĞLA'nın Bodrum ilçesinde, İnsanca Yaşam Derneği öncülüğünde, Azerbaycan kökenli İranlı sanatçı Ramın Farhangniya tarafından kurulan "Rengarenik Göçmen Çocuklar Korusu" üç aylık çalışmanın ardından ilk konserini verdi. Nural Kultur Merkezi'ndeki konseri yaklaşık 500 kişi izledi. Türkiye, Suriye, Hollanda, Rusya, Ukrayna, Azerbaycan ve Avusturya'nın da aralarında bulunduğu 12 ülkeden 6 - 16 yaş arasındaki 21 çocuktan oluşan koro sahneye rengarenik kıyafetlerle

Ramın Farhangniya

çaktı, 10 dilde seslendirildiği şarkılarla dünyaya barış mesajı verdi.

Üç ay içerisinde çocuklara 10 farklı dilde şarkı söylemeyi öğrettiklerini belirten Ramın Farhangniya, "Çocuklar çok yetenekli ve istekli. Dünyanın birçok yerinden katılan çocuklarımız var ve Bodrum'da yapıyorlar. Onlar dünyaya barış ve dostluk mesajı vermek istiyorlar. Farklı kültürlerin bir araya gelmesi için çaba harcıyoruz" dedi.

■ Merya ELTEŞ / BODRUM (DHA)

DESTEK GEREKİYOR

■ Çocuklara destek olunmasını istediğini belirten Farhangniya, "Biz kendi çabamızla sanat yapma çabasındayız. Ama bu tek başına olmuyor. Bu çocuklara destek lazım. Bu çocukları birçok ülkeye götürmek istiyorum. Her ülkede onların çocuklarıyla buluşup onlarla konserler versinler. Çocuklar barış şarkıları söyleyin, büyükler savaşı durdurun. Çocuklar en masum canlılar. Üç ay içerisinde çalışmalarım karşılığını da aldım. Ben bu koreonun kurucusu ve şefi olarak çok memnunum" diye konuştu. Çocukların dans gösterisi ve konseri sonunda vatan dağlar koroyu ayakta alkışladı.

Haberin fotoğrafında hangilerinin mülteci olduğu anlaşılmayan bir grup çocuk, üzerinde barış işareti bulunan tişörtleri ve renkli kıyafetleriyle sahnede şarkı söylerken görüntülenmiştir. Fotoğraf, kökenlerine dair etiketlerden soyunduklarında çocuklar arasında bir ayırım olamayacağını göstermesi bakımından önemlidir.

Televizyon haberlerinin hâkim unsuru görüntülerdir. Çoğu zaman, haberciler videoda akan görüntü üzerine metin yazarlar. Bu durum dikkate alınarak televizyon haberlerinde mültecilerin ve göçmenlerin görüntüsünün hangi bağlam içinde ve nasıl yer bulduğuna bakıldığında, ağırlıklı olarak göç yollarında (29 haber) veya kaza yeri görüntüleri (11 haber) aracılığıyla tasvir edildikleri görülmüştür. Ayrıca mülteci ve göçmenlerin polis ekipleri ve karakol görüntüleri eşliğinde tasvir edildikleri 7 ve sağlık ekiplerinin müdahalesi anında tasvir edildikleri 4 haber bulunmaktadır. Bu dağılım, televizyon ekranlarında mültecilerin haber anlatısını dramatikleştirilen görsel unsurların bir parçası olarak yer bulabildiklerini göstermektedir.

Grafik 26. Televizyon ekranlarında mülteci ve göçmenlerin görüntüsü hangi bağlam içinde kullanılıyor

Mültecilerin bu haberlerde yer alan görüntülerde nasıl temsil edildiğine bakıldığında bunların 14'ünde olumlu olaylarla ilgili ve 33'ünde de olumsuz olaylarla ilgili bir bağlam içinde yer buldukları görülmüştür.

Haber ve Yazılarda Ayrımcılığın Yeniden Üretilmesi Stratejileri

Gündeme Giremeyenler: Gazetelerin, Ekranların Görmedikleri, Yazmadıkları

Mülteciler ilgili yürütülen çalışmalarda, savaş ve yerinden edilme durumlarında kadınlar ve çocukların hak ihlalleri karşısında korunmasız ve istismara açık pozisyonda olmaları¹⁸ nedeniyle durumlarını iyileştirmek ve mağduriyetlerini ortadan kaldırmak için özel bir çaba harcanmaktadır. Nitekim hem kamu kurumları hem de ulusal ve uluslararası birçok sivil toplum kuruluşu, Türkiye'de bulunan mülteci kadın ve çocuklara yönelik projeler yürütmekte, uluslararası kurum ve kuruluşlar bu tür faaliyetlere özel hibe destek çağrılarında çıkmaktadır. Buna karşılık, mülteci kadın ve çocuklarla ilgili haberler, gazete sayfalarında sınırlı bir yer bulabilmektedir.

¹⁸ Bkz. <https://www.unhcr.org/tr/tum-multecilerin-yasadigi-koruma-sorunlari-kadinlar-tarafindan-da-paylasilir>

Haber ve yazılarda göçmen ve mülteci kadınların temsili

18 aylık süre boyunca, 7 ulusal ve 7 yerel gazetede yayımlanan 1829 haber ve yazı içinde göçmen ve mülteci kadınları konu edinenlerin sayısı yalnızca 133'tür. Bu metinlerde, genel olarak haber ve yazıların temalarına ilişkin değerlendirmenin dışında mülteci kadınların hangi temalar aracılığı ile temsil edildiği ayrı bir soru ile araştırılmıştır. Bu sorunun yanıtları, bir kez daha haber ve yazılarda mülteci kadınların eğitimi ve entegrasyonuna ağırlıklı bir yer verildiği göstermiştir. Buna göre haber ve yazıların yaklaşık üçte birinde (43 haber ve yazı) bu tema ele alınmıştır.¹⁹

Ulusal basın ile yerel basında bu temayla ilgili yayınlanan haber sayısı birbirine yakın olmakla beraber, yerel basında göçmen ve mülteci kadınları konu edinen toplam haber sayısının 35 olduğu dikkate alındığında, yerel basının kadınların eğitimi ve entegrasyonu temasına haberlerinde ulusal basına göre daha öncelikli bir yer ayırdığı söylenebilir. Nitekim eğitim ve entegrasyon teması mülteci kadınlara 98 haber ve yazıda yer veren ulusal basının kadınlarla ilgili haberlerinin yaklaşık dörtte birinde yer bulurken, bu oran yerel basın için %57'ye ulaşmaktadır. Diğer yandan, mülteci kadınların başarı öykülerinin de oransal olarak yerel basının daha fazla ilgisini çektiği görülmüştür. Bu tema ile ilgili yayınlanan toplam 20 haberin 9'u yerel basında yer bulmuştur.

---

¹⁹ Mülteci kadınların eğitimi ve entegrasyonu temasının ele alındığı haberlere örnek olarak bkz. "Suriyeli ve Türkiyeli kadınlar kaynaşıyor", İstanbul Gazetesi, 27. 10. 2017; "Suriyeli kadınlar korusu caz festivalinde", Sabah, 19.07.2017; "Göçmen kadınlara kız kardeş eli", Milliyet, 13.11.2017; "İki ülkenin kadınları dönüşüm mutfağında buluştu", Habertürk, 07.11.2017; "Sığınmacı anneler ve kızları üniversitede", Habertürk, 15.10.2017; "Mülteci kadınlara eğitim desteği", Ankara Başkent, 19. 10. 2017.

Grafik 27. Mülteci ve göçmen kadınlarla ilgili haber ve yazıların teması

*Bu tabloda çoklu kodlama yapılmıştır.

Eğitim ve entegrasyon temasının dışında göçmen ve mülteci kadınların Doğanay ve Çoban Keneş'in 2016 tarihli araştırmalarının bulgularıyla uyumlu biçimde, bir kez daha gazete sayfalarında ağırlıklı olarak cinsel taciz, tecavüz, kaçırma, darp, şiddet gibi temalarda (toplamda 30 haber ve yazı) ve eş-akraba cinayeti, cinayet ve kazada ölüm, yaralanma ile ilgili olaylarla ilgili olarak (toplamda 24 haber ve yazı); yani şiddetin pornografikleştirilmesine elverişli temalar aracılığıyla yer buldukları görülmüştür. Hamile bir kadın mültecinin iki kişi tarafından tecavüz edilip 10 aylık bebeğiyle birlikte öldürülmesini konu edinen aşağıdaki haber, gazetelerin kadınlara yönelik şiddetin ardında yatan toplumsal sebepleri gizleyerek şiddeti münferitleştiren, aynı zamanda okurun dikkatini çekebilecek ayrıntıları yayımlayarak pornografikleştiren ve yeni mağduriyetler yaratan dilini²⁰ örneklemektedir.

²⁰ Yazılı basının kadına yönelik şiddeti münferitleştirme ve şiddetin pornografikleştirilmesini, İtalyan aktivist Pippa Bacca'nın tecavüz edilerek öldürülmesi vakası üzerinden inceleyen bir araştırma için bkz. Doğanay ve Kara, (2011).

KATLEDİLEN ANNE VE BEBEGİ UĞURLANDI TÜRKİYE'Yİ AĞLATTI

2 canı tarafından vahşice öldürülen Suriyeli 9 aylık hamile kadın ile 10 aylık bebeği için dün Sakarya'da cenaze töreni düzenlendi. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Kaya'nın da katıldığı törende namaz kıldıran Diyanet İşleri Başkanı Görmez ve vatandaşlar, gözyaşlarına hakim olamadı

SAKARYA'nın Kaynarca İlçe-si'nde Birol K. ve Cemal B. adlı canilerin perşembe günü cinnet istismarı bulandıktan sonra vahşice öldürdükleri 9 aylık hamile Emami Al-Rahman (21) ile 10 aylık bebeği Halid Al-Rahman'ı Adıyaman İlçesi'ndeki Othman Camii'nden birlikte vatan-
daş uğurladı. Talihsiz kadının eşi Halid Al-Rahman ile kardeşi Muhammed ve İsmail Al-Rahman, tabutlara sarılarak gıyasa döktü. Cenazeye Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Betül Savaş Kaya ile AK Parti yöneticileri ve sivil toplum kuruluşları da katıldı.

Cenaze namazını kıldıran Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez de gözyaşlarına tutamadı. Görmez, insanlığı insanlıktan utandıran bir vahşete şahit olduklarını belirterek, "Bugün sadece başında ümmet Muhammed'in bir evladını taşıyan bir annenin cenazesini kılma-dık, biz sadece biberonunda sütü eksik kalmış 10 aylık bir bebeğin cenaze namazını kıldık, biz aynı zamanda tarih boyunca mat-lurlara umut olmuş aziz milletimizi mahcup edecek, hepimizi üzerek bir vahşete şahit olduk, vahşete şahit oluyoruz" dedi.

'BİZE NE OLDU?'

Önce bir baba sonra da Diya-net İşleri Başkanı olarak burada olduğunu vurgulayan Görmez, sorulan kaydedti: "Bize ne oldu ki biz zalimlerin, zulmün yaradığı mazlumun zalimi olduk. Bize ne oldu ki biz vicdanımıza ve merhametimize sığınan bebe-ğin katili olduk. Bunun üzerinde hep birlikte düşünmeliyiz. Bura-dan bütün insanlığa sesleniyo-

Genç kızın babası ve kardeşi, (Bakankaya) Kardeşlerimiz için de tepesini teslim ediyoruz.

rum, cenazesini kıldığımız 20 yaşındaki anne, 10 aylık bebek mi mülbetci yoksa bizim vicdanı-muz mu mülbetci. Onlar mı mülbetci yoksa bizim merhametimiz mi mülbetci? Bir hilalin gölgesine hepimiz sığındık. 10 aylık bebek mi sığınacak bu tarih boyunca mazluma umut olmuş, bu güzel vatana, bu aziz vatana. Buradan bu cenaze merasiminde ülke-mizde yaşayan bütün vatandaş-larımıza ersasa muhacir olmuş bütün kardeşlerimize sesleniyor-um, aziz kardeşlerim ülkemiz-deki misafirlere ve muhacirlere

bakarken hiçbirimiz siyasi mela-hazaların penceresinden bakmayalım. Vicdan bizi birleş-tirmese her şey bizi ayırır, mer-hamet bizi birleştirmese her şey bizi parçalar. Tarih boyunca zal-mün karşısında durmuş, maz-lumun ahından korkmuş bir milletin evlatlarıyız. Bunu hiçbir zaman unutmayalım."

Anne ve bebe-ğinin cenazesi, cenaze namaza-nın ardından def-nedilmek üzere Suriye'nin Kilis kentine gönderildi.

3 gün önceden plan

TUTUKLANAN Birol K. (34) ve Cemal B. (22), ifadelerinde 3 gün önceden plan yaptıkları belirterek şunları anlattı: "Amacımız aramızda sorun olan kocası Halid Al-Rahman'dan intikam almak. Eşi-yle sabaha karşı evlerine gittiğimiz kadın darp edenek bayıldı. O sırada ağlayan bebeği de bilgisayar uyanacak diyerek boğa-rak öldürdük. Daha sonra da Sirkeli-yolu yakınındaki Topça Ormanları'na gittik. İlimiz de tecavüz ettik. Daha sonra da kafasına odunla vurarak öldürdük. Halid Al-Rahman'ın bizi şikâyet edeceğinden emindik. Onu da öldürmek için plan kurduk. Yaka-lanmasaydık onu da öldürcektik."

Haber, kamuoyunda infial yaratan bir olayla ilgilidir. 9 aylık hamile kadın ve 10 aylık bebeğinin öldürüldüğü olaya ilişkin haberde, olayın failleri "caniler" olarak adlandırılırken soy isimleri, yalnızca baş harfleri kullanılarak gizlenmiş, buna karşılık katledilen kadının, bebeğinin ve eşinin, kardeşlerinin adı ve soyadı açıkça verilmiştir. Faillerin masumiyet karinesini gözetken haber, hayatta kalanların isimlerini teşhir ederek mağduriyetlerini artırmaktadır.

Diğer yandan faillerin "cani" ve olayın "vahşet" olarak adlandırılması, kadınların bu şekilde katledildiği birçok olayda olduğu gibi, bu olayda da eril şiddetin toplumsal boyutlarının gizlenmesine yol açmaktadır.

Haberin detayında, Diyanet İşleri Başkanı'nın konuşmasının yanı sıra, faillerin ifadelerinden ayrıntılar da verilmektedir. Bu ayrıntılar, yukarıda "şiddetin pornografikleştirilmesi" olarak adlandırdığımız niteliktedir. Failler, tecavüz eylemini ve cinayetin nasıl gerçekleştiğini bütün ayrıntılarıyla anlatmaktadır.

Kadınlar, ataerkil toplumun kadına yüklediği rolle ve kadın istismarına yol açan kumalık, çoğul evlilik vb. kurumları onaylayan yapısıyla uyumlu biçimde evlilik, para karşılığı evlilik, kumalık gibi temalarla ilgili olarak toplam 24 haber ve yazıya²¹ konu olmuştur. Buna çocukların bakımı, sağlığı, evlat hasreti vb. temaların ele alındığı 24 haberi de eklediğimizde mülteci kadınların eğitim ve entegrasyon dışında ya evlilik ve aile ya da istismar ve şiddet ekseninde gazete sayfalarına taşındığı sonucu çıkarılabilir. Bu temaların dışında ise kadınlar, gazete sayfalarında geçim sıkıntısı ve yoksulluk, yardım ve dayanışma, sağlık koşulları ve hastalıkla ilgili olarak temsil bulabilmişlerdir.

Tablo 22. Mülteci ve göçmen kadınlarla ilgili haber ve yazıların gazetenin türüne göre dağılımı

	Ulusal	Yerel	Toplam
Eş-Akraba Cinayeti	6	1	7
Adi Cinayet/Gasp vs.	9	2	11
Darp/Şiddet	6	2	8
Cinsel Taciz/Tecavüz	14	2	16
Kaçırma	4	2	6
Kumalık	4	0	4
Evlilik/Boşanma	10	5	15
Para Karşılığı Evlilik	4	1	5
Hırsızlık vb suçlar	4	2	6
Kazada Ölüm/Yaralanma	5	1	6
Geçim Sıkıntısı/Yoksulluk/Zorlu Yaşam Koşulları	12	6	18
Sağlık Sorunu	6	0	6
Yardım-Dayanışma	9	1	10
Çocukların Bakımı/Sağlığı	4	0	4
Evlat Kaybı/Hasreti	6	2	8
Başarı Öyküsü	11	9	20
Eğitim/Entegrasyon	23	20	43
Diğer	2	2	4
Toplam*	116	45	161

*Bu tabloda çoklu kodlama yapılmıştır.

Araştırmanın dikkat çekici bulgularından birisi, mülteci ve göçmen kadınların evliliğini konu edinen haber ve yazılarda kadınların evlilik içinde ya da evlilik yoluyla maruz kaldığı istismarın görünmez kılınması ya da bundan Suriyeli erkeklerin sorumlu tutulmasıdır. Örneğin çocuk

²¹ Mülteci kadınların evliliği ile ilgili haberlere örnekler için bkz. “1 yılda 6 bin 495 Suriyeli gelin”, Posta, 01. 12. 2017; “Suriyelilerin evliliğinde 2 şahitli beyan formülü”, Milliyet, 18. 01. 2018; “12’inde gelin, 13’ünde anne”; Posta, 17. 09. 2017; “Kayıp gelin Antep’te çıktı”, Hürriyet, 09. 08. 2017.

evliliği sorununa değinilen haberlerin birçoğunda bu durum mültecilerin kültürel özellikleriyle (ölkelerinde erken yaşta evliliğin normal görülmesi) açıklanmakta; kadınların Türkiyeli erkeklerle para karşılığında evlendirilmeleri ile ilgili haberlerde ise bu durum bir sorun ve kadın ticareti suçu olarak tanımlanmamakta; parayı ya da düğünde takılan altınları alıp kaçan kadın suçlu olarak gösterilmektedir. Aşağıdaki haber, basının mülteci kadınlarla para karşılığı evliliği olağanlaştıran tutumunu örneklemektedir:

SABAH

Haberler > Yaşam Haberleri > 7 kocalı Emira!

7 kocalı Emira!

Suriyeli göçmen Emira Mahmod ile anne ve babası olarak tanıştığı iki dolandırıcı, Türk gençlerini evlilik oyunuyla soyup, kaçıyor

Giriş Tarihi: 10.6.2017

Suriye'den Türkiye'ye sığınan bir çete, evlilik yapmak isteyen gençleri dolandırıp kaçıyor. Damat adaylarına aile pozu vererek güven sağlayan çete, 21 yaşındaki Suriyeli Emira Mahmod'u dini törenle evlendiriyor. Sahte anne-baba, evlilik karşılığı 7-10 bin TL başlık parası alıyor. Taze gelin ise düğün yapıp altınlar takıldıktan sonra kaçıyor. Bazen de damatları atlara verilen sakinleştirici ilaçla uyutarak ortadan kayboluyor. Son mağdur garson Ahmet Cebi, "Emira'nın sözde anne ve babasıyla tanıştık. Düğün yaptım; enne ve babasına 10 bin TL verdim, 35 bin TL'lik takı taktım. Düğün sonrası ailesini Adana'ya gitmeleri için otagara bıraktım. Eşimle alışverişe gittik. Mağazadan çıkmadı. Kameralara bakınca anladık ki başörtü ve giysisini çıkarıp altın ve paralarla kaçmış" dedi. Cebi'nin bir TV kanalına çıkmasıyla birlikte, Emira Mahmod'un, Rifat Güneş ve engelli bir gençle birlikte çok sayıda kişiyi dolandırdığı ortaya çıktı.

Haberde açık ismi ve fotoğrafı kullanılan mülteci kadın "Türk gençlerini evlilik oyunuyla soyup kaçmakla" suçlanmaktadır. Haberin metninde kanunen suç olan "para karşılığı evlilik" olağanlaştırılmakta, kadının 7 ile 10 bin TL arasında bir ücret karşılığında Türk erkekleriyle evlendirildiği bilgisi olağan bir durum olarak sunulmaktadır. Haber kurgusu içinde parayı ve düğünde takılan altınları alıp giden kadın ve "çete" olarak adlandırılan yakınları suçlu ilan edilmekte; daha önce de benzer şekilde birçok kişiyi "dolandırdığı"na değinilmekte, ancak kanunen kadın ticareti olarak adlandırılacak bu olaya karışan erkeklerin işlediği suçta dair hiçbir ifadeye yer verilmemektedir. Haberin başlığında ise, kadının hafif meşrepliğini ima eden bir çağrışımla "7 Kocalı Hümmüz" müzikaline gönderme yapılmaktadır.

Mülteci ve göçmen kadınların konu edildiği metinlerin türüne bakıldığında, haberlerin ağırlık taşıdığı görülmüştür. Mülteci kadınlarla ilgili olduğu tespit edilen toplam 7 köşe yazısında cinayet (4 yazıda), cinsel taciz ve tecavüz (4 yazıda) ve evlilik (4 yazıda) temaları ağırlıklı yer bulmuştur.

Burada, mülteci kadınların cinsel şiddete maruz kalmasına ve tecavüze uğramasına değinen köşe yazılarına bir örnek olarak Fatih Altaylı'nın Sakarya'da tecavüz edilerek bebeği ile birlikte öldürülen hamile kadınla ilgili köşe yazısında cinayeti münferitleştirme ve ardında yatan nefret saikını görmezden gelme çabasına dikkat çekmek için yazıyı incelemekte fayda buluyoruz:

Eylemi eylemciden koruma dönemi

HAMBURG savaş meydanı. Muhtemelen 2. Dünya Savaşı'ndan beri kent böyle bir şey görmemiştir. Otomobiller yakıyor, binalar kundaklanıyor, alışveriş merkezleri, dükkanlar yağmalanıyor.

G-20 protestosu adı altında vandallızın her türü sergileniyor.

Hamburg'da G-20 karşıtlarına yapılan gösterilerin "lideri" olduğunu söyleyen **Andreas Blechschmidt** ise "Biz böyle bir şey planlamamıştık. İşler zvanadan çıktı. Yanlış yaptık" diyor.

Andreas haklı, işler zvanadan çıktı.

Oysa göstericilerin amacı çok makul görünüyor.

"G-20'nin sahip oldukları zenginliği paylaşmamasını, fakirliğin sürmesini, aşırı sanayileşmenin yarattığı sorunları, finans sistemindeki adaletsizliği, G-20 ülkelerinin çevreye verdiği zarar" protesto edilecekti aslında.

Yani makul gerekçelerle bir protesto yapılacaktı.

TEKE TEK

Fatih ALTAYLI

fatayli@gazete.com.tr

hükümetlerin işine yanyor.

Çünkü makul talepler ve masum tepkileri bir anda kabul edilemez olaylar haline getiriyor, hükümetlerin bu eylemlere "aşırı şiddetle" tepki vermesinin önünü açıyor, olaylardan rahatsız olan apolitik

kitlelerin de hükümetlerin yanında yer almamasına neden oluyorlar.

Artık haklı toplumsal eylemlerin en büyük düşmanı, bu gibi gruplardır.

Buğün Gezi'ye doğru geri bakınca, FETO'nun koçkorucu ve daha sonra da bağlantılı olduğu terör gruplarıyla buradaki provokasyonu, eindeki medyayla da hükümeti babalayan tavır daha net görülüyor.

Makul ve masum eylem yapmak giderek zorlaşıyor.

Bu açıdan bakınca **Kemal Kılıçdaroğlu**'nun

Adalet Yürüyüşü, tüm bunları betasat eden şekliyle çok değerli.

Çünkü artık eylem yapanların, eylemlerini en çok "eylemcilerden" konusması gerekiyor.

Ancak protestonun da tabiat gereği içerdiği şiddetin de "makuliyet" ölçüsünde kalması gerekiyordu.

Kalmadı.

Boku çıktı.

Haliyle de tepki gördü.

Ne yazık ki, dünyanın her yerinde "makul ve anlamlı" protestolar bu hale getiren bir grup "profesyonel ve vandallı eylemci" türi var.

Bunu biz de yaşadık geçmişte.

Muhtemelen bir güzellikte bağlayan protestolar, gerekli duyarlılığın gösterilmemesiyle artan tansiyonu

değerlendiren benzer profesyonel eylemciler ve ortamı uygun bulan

lampen gruplar nedeniyle bir anda başka bir boyuta geçmişti.

Aslında bu gibi "profesyonel protestocular" ve "vandallar"

YAPRAK SARMA EYLEMİ

HAMBURG'dan gelen görüntüler arasında, savaş alanına dönen bir sokak ve çatışmaların birinci kattaki evinin balkonunda yaprak sararak

izleyen Türk kadınının görüntüsü beni çok güldürdü. Türk olmanın ne demek olduğunu çok net gösteren bir görüntüydü.

OLAY hasından sonuna işreneç, 2 sapık, 2 ruh hastası, 2 açgözlük, 9 aylık hamile bir kadın kaçırıp tecavüz ediyor.

Sorunsunda da kadın ve 10 aylık oğlunu boğazlayarak öldürüyorlar.

Hamile kadının karnındaki bebek de ölüyor.

Çoklu tecavüz ve 3 cinayet. Akıl almaz bir vahşet.

Sorunsunda yazılanlara bakıyorum, akıl, izan her şey kaybolmuş.

"Suriyelilere tepki gösterenler yüzünden oldu, etkilik yaptınız bakan sonuçlarını görüyor musunuz?"

Haydaaaa!

Bu kadar hatalı bir mantık yürütme olabilir mi...

(Kılıçdaroğlu gibi koruyamam!!)

Bu zenginlik Suriyelilikle

NE ALAKASI VAR?

veya Suriyeli mültecilere karşı olmakla ne alakası var.

Bu başlı başına ayrı bir sapıklık, ayrı bir canilık.

Suriyeli mülteciler yüzünden

işinden gücünden olmuş yüzlerce, binlerce insan var.

Hastane kapasinde beklerken ya da hastaneye vereceği ek

ödemeyi hesaplatırken yarımandan geçen Suriyeli göçmene hiçbir şey

istenmeden ilgi gösterilmesine sinir olan binlerce vatandaşımız var.

Günde 100 liraya yaptığı işi, 30 liraya yapan Suriyeliye kapırdığı için uyuz olan binlerce amele var.

Var oğlu var.

Bu yüzden de Suriyeli göçmen-

lere ya da yürütülen politikaya kızıyor olabilirler.

Ama bunun bir kadına tecavüz etmekle,

hamile bir kadına tecavüz etmekle, kadını ve

yanındaki çocuğunu öldürmekle nasıl bir bağlantı olabilir!

Bir Suriyeli, öleli kalabalıklar tarafından linç edilse tamam,

bu eleştiri hakkı olabilir.

"Suriyeli işimi emelden aldı, nefret ediyorum bunlardan" diye

birini çıkıp bir Suriyeliyi öldürse tamam, bunun adı etkilikler, nefret

cinayetidir. Eleştiri biçimini anlarım.

Ama bu düpedüz sapıklık, caniliktir, insanlık dışı olmaktır.

Bu sapıklar için ekin, dilin, dinin önemi yok.

Meseleyi yanlış plâtıforda tartışmayan kitleler.

Altaylı'nın yazısının "Ne Alakası var" başlıklı ikinci kısmında, mülteci kadına yönelik saldırı ve cinayetin faillerinin bu eylemlerin kadının mülteci olması ile bir ilgisinin olmadığı iddia edilmektedir. Yazar, cinayetin faillerini "sapık", "ruh hastası", "aşağılık" olarak adlandırarak münferitleştirmekte, böylece cinayetin kişisel bir sapkınlık, hastalık halinin sonucu olduğunu ileri sürmektedir.

Kadınların bu şekilde katledilmesini bireysel bir sapkınlık olarak açıklayan yaklaşımın bu saldırı ve cinayetleri mümkün kılan toplumsal yapı ve sebepleri görünmez kılması bir yana, yazar ayrıca cinayetin kadının mülteci kimliği ile hiçbir ilgisi olmadığını ve burada bir ayrımcılığın söz konusu olmadığını ileri sürerken, faillerin cinayeti "nefret saiki" ile işleyip işlemediklerine, yani bunun bir nefret suçu olup olmadığına dair bir sorgulamaya girmemektedir. Oysa burada sorulması gereken sorulardan birisi katillerin, kadın mülteci olmasaydı aynı suçu işleme cesaretini bulup bulamayacaklarıdır.

Yukarıdaki tablo ve grafikler, mülteci ve göçmen kadınların başarı öykülerinin gazete sayfalarına sınırlı bir şekilde taşınmasının yanı sıra, kadınların hak taleplerinin ve para karşılığı evlilik ya da erken yaşta evlilik gibi uygulamalar aracılığıyla maruz kaldıkları istismarın da ya hiç ya da çok sınırlı bir yer bulduğunu ortaya koymaktadır. Gazetelerin haber gündeminde Türkiye'de bulunan mülteci nüfusunun yaklaşık yarısını oluşturan kadınların, karşı karşıya

kaldıkları sorunlar ve hak taleplerine yer verilmiyor oluşu, bu kadınları istismara daha açık bir konuma sürüklemektedir.

Televizyon haberlerine bakıldığında ise incelenen 119 haber içinde mülteci kadınları konu edinen 13 haberin 4'ünde evlat kaybı ve hasreti ile 2'sinde ise göç yollarında kaza ve ölüm ile ilgili haberlerin yer bulduğu görülmüştür. Mülteci kadınların başarı öyküsüne yer veren haber sayısı yalnızca 1'dir. Bu dağılım, televizyon haberlerinin mülteci kadınları ancak dramatik olaylar ve annelik rolleri ile ilişkili olarak temsil ettiğini göstermektedir.

Haber ve yazılarda mülteci ve göçmen çocukların temsili

Kadınlar gibi, göçmen ve mülteci çocukların da gazetelerin haber gündeminde maruz kaldıkları hak ihlalleri, barınma, sağlık gibi haklarla ilgili olarak karşılaştıkları sorunlar ya da çocuk işçiliği, çocuk yaşta evlilik gibi istismar koşullarının açığa çıkarılması aracılığıyla değil, ev sahibi toplum açısından kritik önemde görülen uyum ve entegrasyon konuları üzerinden yer bulabilmektedirler. 2018 yılı verilerine göre Türkiye'de 1 milyon 600 binin üzerinde mülteci çocuk bulunmasına karşılık²², mülteci çocukların konu edildiği toplam haber ve yazı sayısı, yukarıda belirtildiği gibi 316'dır. Bu sayı incelemeye dâhil edilen haber ve yazıların %17,3'üne karşılık gelmektedir. Haber ve yazıların temasına ilişkin genel değerlendirmenin dışında ayrı bir soru ile mülteci çocuğun hangi tema ile ilişkili olarak yer bulduğu araştırıldığında, toplam 108 haber ve yazıda (%29,6) çocukların entegrasyon ve uyumu²³ ile ilgili temaların ele alındığı, 68 haber ve yazıda (%18,6) eğitim hizmetlerinden yararlanmalarının²⁴ gündeme getirildiği görülmektedir. Çocukların karşı karşıya buldukları zorlu yaşam koşulları, yoksulluk ve geçim sıkıntısı²⁵, sağlık sorunu gibi temalar ise gazetelerin gündeminde ikincil bir yer tutmaktadır. Bu temaların birincisinde 43, ikincisinde ise 32 haber ve yazıya rastlanılmıştır.

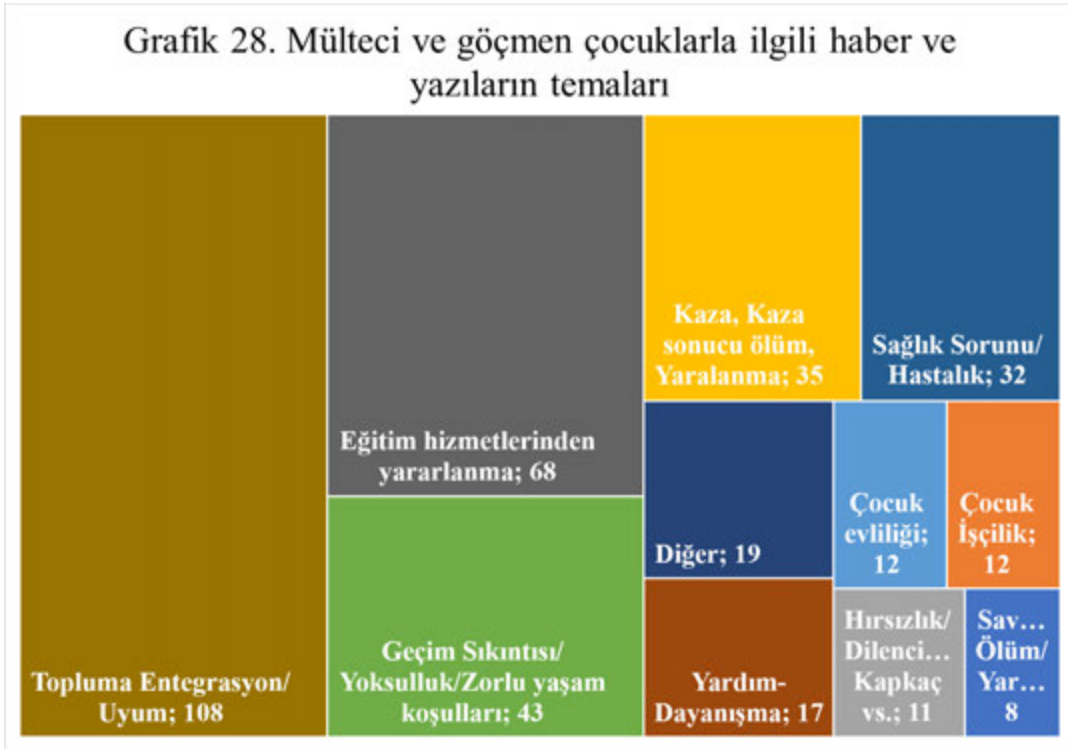
²² http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 erişim: 26.02.2018

²³ Mülteci çocukların uyum ve entegrasyonu temasının ele alındığı haber ve yazıların örnekleri için bkz. "Çocuk elinden barış sergisi", Hürriyet, 29.09.2017; "Suriyeli çocuklar rehabilite edilecek", Habertürk, 16.08.2017; "Hayallerindeki Suriye'yi çizdiler", Gaziantep Güneş, 18.08.2017; "Rengârenk çocuklardan 9 dilde barış mesajı", Ankara Başkent, 21.07.2017.

²⁴ Mülteci çocukların eğitimini konu edinen haberlerin örnekleri için bkz. "MEB'den ilkokula doping", Takvim, 15.12.2017; "Suriyeliler İmam Hatiplere yönlendirilsin", Milliyet, 13.08.2017; "Şimdi okullu oldu", Hürriyet, 27.09.2018.

²⁵ Mülteci çocukların karşı karşıya kaldığı zorlu yaşam koşulları ve yoksulluğu konu edinen haberlere örnek olarak bkz. "Onların savaşı başka", Hürriyet, 24.09.2017; "311 bin vatansız bebek", Hürriyet, 09.03.2018; "Yoksulluğu bölüştüler", Habertürk, 12. 08. 2017.

Çocuk yaşta evlilik, 18 ay boyunca yalnızca 10 haberde ve 2 köşe yazısında ve çocuk işçiliği ise 12 haberde ele alınmıştır.

*Bu tabloda çoklu kodlama yapılmıştır.

Bu rakamlar, okula gidemeyen²⁶ ve ağır koşullarda, kayıt dışı ve güvencesiz olarak çalışan yüzbinlerce mülteci ve göçmen çocuğun karşı karşıya bulunduğu sorunların²⁷ ulusal ve yerel basının neredeyse hiç ilgisini çekmediğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, çok sayıda mülteci çocuk evliliğe zorlanmakta, çocuk ve kadınlar para karşılığı evlendirilmekte, ikinci, üçüncü, dördüncü eş olarak evli erkeklere pazarlanmakta ve ağır bir istismar yaşamaktayken, basının bu konuya da neredeyse hiç değinmediği görülmüştür. Mülteci çocukların karşı karşıya bulunduğu bu sorunlar, ulusal basında olduğu gibi yerel basında da görmezden gelinmiştir. Araştırmaya konu olan 18 aylık dönemde, yerel basında mülteci çocukların evliliklerini konu edinen yalnızca 2 ve çocuk işçileri konu edinen ise yalnızca 4 habere rastlanılmıştır. Başka bir deyişle, ulusal ve yerel basın, okul çağındaki mülteci çocukların uyum ve entegrasyonu

²⁶ Ocak 2018 verilerine göre Türkiye’de eğitim çağındaki 976 bin 200 çocuğun 608 bin 84’ünün eğitime erişim imkanı bulunmaktadır. <http://www.meb.gov.tr/bakan-yilmaz-608-bin-suriyeli-cocugun-egitime-erisimi-saglanmistir/haber/15549/tr> Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk’un 27 Aralık 2018 tarihli Evrensel Gazetesi’nde yayınlanan açıklamasına göre ise eğitim çağındaki 1 milyon 47 bin 536 Suriyeli çocuk içinden eğitime erişimi sağlanan çocuk sayısı 651 bindir.

²⁷ Türkiye’deki Suriyeli çocuk işçiliği üzerine bir araştırma için bkz. Kuvvet Lordoğlu ve Mustafa Aslan (2018).

sorununa ve bu sorunun aşılmasına yönelik eğitim hizmetlerine haber değeri yüklemiş, ancak çalışmak zorunda kalmak veya erken yaşta evlilik gibi nedenlerle bu hizmetlerden hiç yararlanamayan yüzbinlerce çocuk mültecinin varlığını bir sorun olarak görmemiştir.

Aşağıdaki haberler, farklı çizgilerdeki gazetelerin sokaklarda çalışmak zorunda kalan mülteci çocukların karşı karşıya buldukları, iş kazasında yaralanma, yorgunluk ve ağır iş koşulları, eğitim hakkından mahrum bırakılma gibi ihlalleri adlandırmak ve açığa çıkarmak yerine bunları görmezden gelme ısrarlarını açık biçimde örneklemektedir.

Sözcü gazetesinde yayımlanan haberde, 11 yaşındaki bir mülteci çocuğun geçirdiği kaza sonucunda kopan parmaklarının yerine dikildiği bilgisi aktarılmaktadır. Haberin metni okunduğunda, çocuğun kolunu kurban bayramında bir marketin önüne konulan et kıyma makinesine kaptırdığı anlaşılmaktadır. Ancak haber, çocuğun markette çalışıp çalışmadığına dair bir sorgulama yerine "market çalışanlarına yardım etmek" için orada olduğunu ve kazanın "çocuğun dikkatsizliği" sonucunda gerçekleştiğini iddia etmekte; böylece olayların olağan akışından bir iş kazası olduğu anlaşılan durum işveren lehine gizlenmektedir.

Pilavcının dövdüğü çocuk kitap satıyor

■ **İZMİR** Kemeraltı Çarşısı'nda, 2.5 yıl önce seyyar pilavcı tarafından dövülen Suriye uyruklu Hasan Hantumani (10), kitap satarak ailesinin geçimine katkıda bulunmaya çalışıyor. Olay, 2016 yılının Mart ayı başında, Kemeraltı Çarşısı'nda meydana geldi. **Suriyeli** Hasan Hantumani, şapkasını düşürdüğü için kendisine kızan seyyar pilavcı Musa D. tarafından yere fırlatılarak, dövüldü. Olay anına ilişkin görüntüler yayınlanınca tepkilere neden oldu. Polis ekiplerince gözaltına alınan Musa D, 'kasten yaralama' suçlamasıyla sevk edildiği adliyede adli kontrolle serbest bırakıldı. Annesi sık sık hastalandığı için kendisinin para kazanmak zorunda olduğunu söyleyen Hantumani, Kemeraltı Çarşısı'nda kitap satıyor.

Yeni Asır gazetesinin haberinde, daha önce şiddet gören mülteci çocuğun ailesinin geçimini sağlamak için seyyar satıcılık yapması haberleştirilmektedir. Buna karşılık okul çağındaki çocuğun sokaklarda çalışmak zorunda bırakılmasına ve bunun çocuk açısından doğurduğu sorunlara dair herhangi bir içeriğe haberde yer verilmemektedir. Aksine elinde tuttuğu Atatürk'ün Nutuk kitabıyla fotoğraf veren şiddet mağduru çocukla ilgili olumlu ve okurda sempati yaratan bir çerçeve çizilirken, çocuğun maruz kaldığı şiddet ve ailesinin baş etmek zorunda kaldığı yoksulluğun arka planına dair herhangi bir bilgi haberde yer almamaktadır.

Haber, geçimini sağlamak için çalışmak zorunda olan bir mülteci çocukla ilgilidir. Haberde eğitim çağındaki çocuğun okula gitmek yerine bir kafede müşteriler için masa tutarak para kazanma çabası mizah konusu edilmiş ve olayın yaşandığı yerin Kayseri olması nedeniyle Kayserilere yüklenen "uyanıklık" ve "para kazanma becerisi" ile ilişkilendirilmiştir. Bu haberde, sokakta çalışan mülteci çocukların mağduriyetlerinin gazetelerin haber gündemi açısından bir değer taşımadığını göstermektedir.

Bu gibi haberlerde, çocukların maruz kaldıkları hak ihlallerinden çok dramatikleştirilmiş öyküleri aracılığıyla yer buldukları görülmektedir. Buna karşılık, gazetelerde çocuk işçiliği sorununun ele alındığı az sayıda habere yer verdiğini bir kez daha belirtmekte fayda vardır.

Televizyon haberlerine gelince, mülteci çocukların da kadınlar gibi televizyon ekranlarında dramatik olaylar aracılığıyla yer bulabildikleri görülmüştür. Mülteci çocuklarla ilgili olduğu tespit edilen 27 haberin 9'unda çocuklar kaza ve kaza sonucu ölüm nedeniyle haberlere konu olmuş, 6'sında geçim sıkıntısı ve yoksullukla ilgili olarak temsil edilmiş; yardım ve dayanışma teması ile ilgili olarak 5, entegrasyon ve uyum temasıyla ilgili olarak da 5 haberde mülteci çocuklar aktör olarak karşımıza çıkmıştır. Buna karşılık çocuk işçiliği sorununu ele alan yalnızca 2 televizyon haberine, cinsel taciz, tecavüz ve çocuk yaşta evlilik sorunlarına değinen ise 1'er adet habere rastlanılmıştır.

“Biz” – “Onlar” Karşıtlığının Aracı Olarak Mağduriyetleri Yarıştırmak

Ayrımcılık ve ırkçılık üzerine yapılan çalışmalar, çoğunluk aktörlerinin kendilerine atadıkları mağduriyet konumu üzerinden karşı tarafı suçladıklarını ve ayrımcı söylemleri bu yolla kurdukları “biz” ve “onlar” karşıtlığı üzerinden dolaşıma soktuklarını ortaya koymaktadır²⁸. Nitekim, Doğanay ve Çoban Keneş’in Türkiye’deki ulusal basın üzerine yaptıkları çalışmada da gazete haberleri mültecilerle ilgili sorunları ekonomik dengelere indirgeyen bir yaklaşım içinde. Örneğin başlarını sokacak bir eve yüksek kiralar ödemek zorunda bırakılan mülteciler yerine yerli halkın mağdur ilan edildiği bir çerçeve çizildiği tespit edilmiştir. Bu mağduriyet hali, çoğunluk aktörleriyle ilgili bir kayıp olarak betimlenmekte ve mağduriyetin sorumluluğu yine mültecilere yüklenmektedir (2016a; 161). Böylelikle, çoğunluk aktörleri için oluşturulan mağduriyetin konumu, mültecilerin varlığı (bir işte çalışmaları, kirasını ödedikleri evde oturmaları, sağlık ya da eğitim hizmetlerinden yararlanmaları gibi temel insani gereklilikleri yerine getirmeleri) ile ilişkilendirilirken, mültecilerin mağduriyetinin van Dijk’ın ifade ettiği “bizim özgecil yardımımıza muhtaç” olma (1999: 268-9) hali üzerinden ve dramatikleştirilmiş öyküler aracılığıyla kurulduğu belirtilebilir. Buradaki temel sorunlardan birisi, kuşkusuz mültecilerin hak taleplerinin haber söyleminde onlara yüklenen mağduriyete eklenme zorluğudur. Bunun sonucunda, haber ve yazılarda “mağduriyetleri” ile yer bulabilen mültecilerin hak taleplerini dile getiren ve onları meşru gören bir perspektif geliştirilmesi son derece zor olmaktadır.

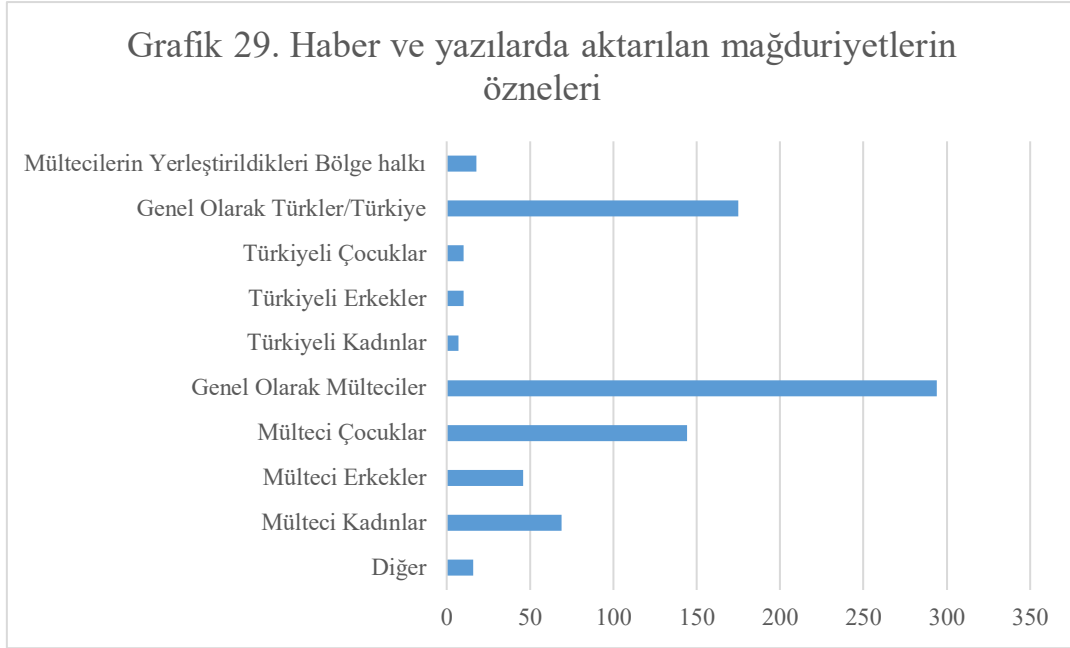
Bu çalışma kapsamında incelenen 1829 haber ve yazı içinde de herhangi bir şekilde bir mağduriyetin aktarıldığı haber ve yazılar önemli bir yer tutmaktadır. Bunların içinde 156 haber ve 48 köşe yazısında Türkiyeli aktörlerin²⁹, 477’sinde ise mültecilerin³⁰ mağduriyetine değinilmektedir. Aktörlerin dağılımına bakıldığında, “genel olarak Türkler ve Türkiye” (175 haber ve yazı) ile “genel olarak mülteciler” (294 haber ve yazı) iki ana kategori olarak karşımıza

²⁸ Örneğin bkz. Eser Köker ve Ülkü Doğanay (2010).

²⁹ Çoğunluk aktörlerinin mağduriyetine değinen haber ve yazılara örnek için bkz. “Bir kez daha”, Takvim, 13.09.2018; “Paran yoksa evine”, İstanbul Gazetesi, 19.11.2018; “Kendi Başımıza Açtığımız Suriyeliler Belası”, Sözcü, 11.03.2018; “Suriyeliler yüzünden vergiler yükseliyor”. Sözcü, 04.10.2017; “Artık Hatay’da Suriyeli Esnaf Sayısı Türk Esnaftan Fazla”, Posta, 17.09.2018; “Esnaf Batıyor”, Gaziantep Güneş; 05.10.2018, “Verem Kızamık gibi hastalıklar artabilir”, Milliyet, 23.09.2017.

³⁰ Mültecilerin mağduriyetine değinen haber ve yazılara örnek için bkz: “50 göçmeni İstanbul diye Elâzığ’a bıraktılar”, Yeni Asır, 03.11.2017; “Vıcdansızlık”, İstanbul Gazetesi, 29.10.2018; “İşlem kuyruğu dışarıya taşı”, Sözcü, 30.09.2018; “Çocuk işçi sayısı artıyor”. Hâkimiyet, 01.10.2018; “Ne umdular ne buldular”, Ankara Başkent, 14.11.2018.

çıkılmaktadır. Bunların dışında mülteci çocuklar 144, mülteci kadınlar 69 ve mülteci erkekler 46 haber ve yazıda, aktarılan olayın veya durumun mağduru olarak betimlenmişlerdir.

*Bu grafikte çoklu kodlama yapılmıştır.

Türkiyeli aktörlerin mağduriyetine işaret eden haber ve yazıların büyük çoğunluğu Türkiye'nin mülteci politikası hakkındadır. Çoğunluk aktörünün mağduriyetinin temel nedeni olarak Türkiye'nin mülteci politikasını işaret eden 65 haberin yanı sıra Türkiyeli aktörlerin mağdur olarak kodlandığı 48 köşe yazısının 20'sinde de bu tema ele alınmaktadır. İkinci sırada ise hem haberlerde, hem de köşe yazılarında ekonomi, özellikle de mültecilerin Türkiye ekonomisine maliyeti ele alınmaktadır. Böylelikle mültecilerin varlığı, gazeteciler ve yazarlar açısından hükümetin politikalarını eleştirmenin bir zemini olarak ortaya çıkarken, çoğunluk aktörlerine yüklenen mağduriyetin sorumluluğu ise yine mültecilere yüklenmektedir. Bunun bir sonucu olarak, çoğunluk aktörleri iltica ve göç konularıyla ilgili olan 34 haber ve yazıda kentlerin kirlenmesi ve kent yaşamının yozlaşmasının, 34 haber ve yazıda suç ve şiddetin, 26 haber ve yazıda nüfus artışının ve 20 haber ve yazıda da işsizlik ve istihdam sorunlarının mağduru olarak görülmektedir. Araştırmanın dikkat çekici bulgularından birisi de mültecilere yönelik ayrımcılık ve linç eylemlerini konu edinen 6 haber ve 6 köşe yazısında da çoğunluk aktörlerinin yine mağdur olarak gösterilmesidir.

Grafik 30. Türkiyeli aktörlerin mağduriyetlerinin aktarıldığı haber ve yazıların temaları

*Bu grafikte çoklu kodlama yapılmıştır.

Aşağıdaki haberler, çoğunluk aktörlerinin mağduriyetlerini mülteci karşıtlığı üzerinden nasıl kurulduğunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Haberde, daha önce yapılan çalışmalarda da ırkçılığın başlıca stratejilerinden birisi olarak tespit edilen “öteki”nin “biz’in bütünlüğünü, temizliğini, saflığını bozduğu” iddiası³¹, “mültecilerin, hastalık taşıdığı” savı üzerinden yeniden üretilmektedir.

³¹ Bkz. Köker ve Doğanay (2010) ve Çoban Keneş (2015).

CHP'li vekil Fikri Sağlar'dan korkutan açıklama geldi:

Suriyeliler AIDS getirdi

Fikri Sağlar

CHP Mersin Milletvekili Fikri Sağlar, Mersin'deki AIDS vakalarında artış görüldüğünü, bunun da Suriyelilerden kaynaklandığını savundu. Sağlar, Suriyeli mültecilerin Türkiye'de kontrol altına alınmış bulunan 8 ayrı hastalık mikrobu taşıdıklarını, bunlar arasında AIDS'in de olduğunu söyledi.

CHP'li Sağlar, Dünya Sağlık Örgütü'nün açıklamaları ile paralel biçimde Türkiye'de uzun süredir, sıtma, şark çıbanı, çocuk felci, tüberküloz, kızamık, tifo ve

Wİ
TOPRAK

brusella hastalığının görülmediğini ve bu hastalıkların kontrol altına alındığını vurguladı. Ancak Suriyeliler ile birlikte 7 hastalığın yeniden hortladığını ve bunlara AIDS'in de eklendiğini iddia eden

Sağlar şu çarpıcı açıklamayı yaptı: "Yeterli kontrol yapılmadan yurda alınan ve kaçak yollarla giriş yapan mülteciler arasındaki bazı kadınlar, denetimsiz biçimde gece kulüplerinde, pavyonlarda çalışmaktadır. Fuhuş çetelerinin eline düşen mülteci kadınların, Mersin'de AIDS vakalarındaki

artışlara neden olduğu iddia edilmektedir. Bu durum vatandaşlarımızı huzursuz etmektedir. Toplumun yalnızca sosyo-ekonomik iç dinamiklerini bozmakla kalmayan mülteciler, toplum sağlığını da derinden sarsmaktadır."

Türkiye'de en çok Suriyeli mültecinin yaşadığı illerin başında Mersin'in geldiğini belirten Sağlar şöyle konuştu: "Mersin'de resmi kayıtlara göre 350 bin Suriyeli yaşıyor, ancak gerçek nüfusları bunun üzerinde. Bölgede gasp, hırsızlık, fuhuş gibi asayiş olaylarında da artış var."

Sözcü gazetesi CHP milletvekilini kaynak olarak gösterdiği haberinde Suriyeli mültecileri hastalık taşımakla suçlamaktadır. Haber ayrıca Mersin'deki gasp, hırsızlık, fuhuş ve asayiş olaylarındaki artıştan da mültecileri sorumlu tutmaktadır.

Medya Takip Merkezi
Media Monitoring Center

İstanbul Gazetesi
Günlük/Gazete
İstanbul

Tarih :2017-08-02
Sayfa No:13
Stx/Cm :0
R.E(TL) :130

uriye ve Irak'tan gelenlerde Hepatit C oranı çok yüksek

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Tıp Fakültesi Enfeksiyon Hastalıkları Anabilim Dalı'nda görevli Dr. Fatma Sirmatel, son yıllarda Suriye ve Irak'tan gelen göçmenlerde Hepatit C oranının çok yüksek olduğunu söyledi. Üniversitede viral hepatitler konusunda, çalı-

şanlara yönelik eğitim programı gerçekleştirdi. Eğitimi veren Enfeksiyon Hastalıkları Anabilim Dalı'nda görevli Dr. Fatma Sirmatel, son yıllarda Suriye ve Irak'tan gelen göçmenlerde Hepatit C oranının çok yüksek olduğunu ve cinsel yolla bulaştığını söyledi.

İstanbul Gazetesi'nde yayımlanan haberde mülteci ve göçmenler Hepatit C hastalığı taşımakla suçlanmaktadır. Haber, hastalığın cinsel yolla bulaştığı bilgisinin de aktarılmasıyla, Türkiyeliler için bir uyarı niteliği taşımakta; böylelikle mülteciler ve göçmenler "biz"in sağlığını tehdit eden, "biz"i hasta eden unsurlar olarak damgalanmaktadır.

Haber ve yazıların, mültecilerin ve göçmenlerin hastalık taşıdıkları; ev sahibi halkın hastalanmasına, “kirlenmesine” sebep oldukları iddiası etrafında kurulan ırkçı ve ayrımcı önyargıların yaygınlaştırılmasındaki rolünün yanı sıra, mültecilerin ev sahibi halka göre daha fazla imtiyaz ve hakka sahip olduğu iddiası da ırkçı ve ayrımcı tutumları besleyen “biz” ve “onlar” karşıtlığının kurulmasına aracılık etmektedir. Aşağıda ele aldığımız haber ve yazı, “biz”in mağduriyetinin kuruluşuna zemin hazırlayan ayrımcı dili örneklemektedir.

Medya Takip Merkezi
Media Monitoring Center

Sözcü
Günlük/Gazete
İstanbul

Tarih :201
Sayfa No:1
StxCm :0
R.E(TL) :27.

Vatandaşı isyan ettiren uygulama

RESMİ DAİREYE BİLE ARAPÇA TABELA ASTILAR

Üşküdar Nüfus Müdürlüğü'nde numaratorler
Arapça oldu. Türkçe neredeyse unutuldu...

Haberde, mültecilerin nüfus işlemlerini gerçekleştirebilmek için başvurdukları nüfus müdürlüğünde kendi dillerinde bilgilendirici afişlerin ve işlem sırasını belirten numaraların bulunmasına tepki gösteren CHP'li meclis üyesinin açıklaması, "vatandaşı isyan ettiren uygulama" üst başlığı ile verilmiştir. Haberin alt başlığında ise "Türkçe neredeyse unutuldu" ifadesi kullanılarak mültecilerin anadillerinde hizmet almasının "vatandaş" olarak işaretlenen "biz"in aleyhine olduğu, CHP'li polikacının "kendi işimi halledemedim" sözleriyle aktarılan tanıklığı eşliğinde vurgulanmaktadır.

Aşağıdaki köşe yazısında ise, yazar iktidarın ekonomi politikasını eleştirmek için bu ekonomi politikasının mağduru olan halk kesimlerinin karşısına hükümetten yardım alan mültecileri yerleştirmekte, "biz" ve "onlar" karşıtlığı aracılığıyla adeta "biz" in sorunlarının nedeni olarak mültecileri göstermektedir.

Öğrenciye 'bedavacı olma' Suriyeli olunca 1200 lira

Yıl 1923... Durumu zaten biliyorsunuz. Savaştan çıkmış **Yıkık, dökük** yeni kurulmuş bir ülke... Ne para var ne de satacak fabrika...

İstanbul Üniversitesi'nin duvarında "**Avrupa'ya talebe yollanacaktır**" ilanı... Öğrenciler burs ile Avrupa'nın önde gelen üniversitelerine yollanıyor.

Büyük Önder her birine; "**Sizleri birer kıvılcım olarak gönderiyorum; alevler olarak geri dönmelisiniz**" telgrafı çekiyor.

***

Tam **95 yıl** sonra... Millet yine yolduk içinde... Ne para kalmış ne satacak fabrika...

Ülkenin Cumhurbaşkanı; "**İlla burs... Niye burs? Bursun geri ödemesi yok. Be evladım, kredi aldığın zaman faizsiz... İş bulmadan da değil, iş bulduktan sonra çok basit taksitlerle ödüyorsun. Bu seni bedavacığa da alıştırmıyor. Bu milletin gençlerine bu yakışır**" mesajını veriyor.

***

Ah be Cumhurbaşkanı... Balanız **Kanada Başbakanı** tarifeli uçakla gidiyor diğer ülkelere resmi ziyarete... **Bir sürü uçak var bizde...** Katar da hediye etti bir tane...

Bedavacığa alışmasak, sadece hediye uçağı satsak, onun parasıyla **115 bin öğrenciye 4 yıl boyunca** burs sağlasak...

Suriyeli olunca 35 milyar dolar harcadığını açıkla. **Suriyeli öğrencilerin destek**

sozcumuratoglu@gmail.com @sozcumuratoglu

bursu 1200 lira... Kendi gencine gelince bedavacığa alışma! Verilen **500 liralık** burs mu fazla?

***

Seçim öncesi seçmene **kömür, makarna** bedava... Hele Sayıştay raporlarındaki **milyarlarca liralık** yolsuzluklara bakınca... Yapılan sarayları, makam arabalarını hiç sayma...

Sonuçta bunların hepsi vergilerimizden giden para... **Öğrenciye yok** ama...

Burs dediğin de öyle **her isteyene** verilmez. Yüksek öğrenim gören **başarılı ve ihtiyaç sahibi** öğrencilere verilir. Zenginlerin burs ile ne iş olur? Parası olmayana **yardım etmek** devletin boynunun borcudur.

***

Genelde **Kredi ve Yurtlar Kurumu**, fakülteye: "**Biz gelir düzeyi düşük öğrencileri tespit edemeyebiliriz, ihtiyacı olan 50 öğrenci ismi gönderin, burs çıkaralım**" der.

Peki, hangi isimler gider? **Vekil çocukları, torpilli akrabaları, parti gençlik kolları...**

***

Öğrenciye gösterdiği adres öğrenim kredisi... "**Faizsiz**" diyor lakin ödemediğin her gün gecikme zammı kesiliyor. **İki yıl** içinde ödemezsen vergi daireisi **haciz** işlemlerine başlıyor. Maalesef yine yanlış biliyor. Kandınlmaya doyamıyor!

Yazar, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın "bedavacığa alışmamaları" ve burs almak yerine kredi kullanmalarını salık verdiği Türkiyeli öğrencilerin karşısına, 1200 TL destek bursu aldıklarını belirttiği mülteci öğrencileri yerleştirmektedir. Yazar, mülteci üniversite öğrencilerine verilen bu bursun kaynağının %85 oranında Avrupa Birliği'nden geldiği bilgisine yer vermeyerek, burs alamayan Türkiyeli öğrencilerin mağduriyetinin sebebi olarak adeta Suriyeli öğrencileri göstermekte, böylelikle kamuoyunu yanlış yönlendirmekte ve mültecileri hedef alan ayrımcı önyargıları yaygınlaştırmaktadır.

Ekonomik ilişkiler ve kaynakların bölüşümü konusu, yukarıdaki köşe yazısında da görüldüğü gibi, mültecilere yönelik ayrımcı önyargıların pekiştirilmesinde başvurulan başlıca savlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim aşağıda örnekleri verilen haberlerde de ekonomik krizin ve vergilerdeki artışın bedeli mültecilere yüklenmiştir.

Haberde, eski MHP milletvekili Sinan Oğan'ın motorlu taşıt vergisindeki artışın sebebinin Suriyeli mültecilere yapılan harcamalar olduğu yönündeki iddiası, tırnak işareti içine alınmadan, dolayısıyla gazete tarafından kamuoyunun bilgisine sunulan bir gerçeklikmiş gibi başlığa taşınmıştır. Oğan'ın hükümete getirdiği eleştirilerin odağında bütçe açığının mültecilere yapılan harcamadan kaynaklandığı iddiası yatmaktadır. Bu iddiaya herhangi bir dayanak sunulmayan haberde, bunun yerine mültecilere harcandığı iddia edilen para ile yapılabilecek hastane, havaalanı, köprü, üniversite sayısı verilmiş; her bir mülteciye yıllık harcanan paranın miktarı telaffuz edilmiş, bu para ile asgari ücrete yapılabilecek zamdan söz edilerek, ekonomik krizin altında ezilen çalışanlar ile mülteciler karşı karşıya getirilmiştir.

Mültecilerin, halkın ekonomik krizin yükünü daha da ağır biçimde hissetmesine yol açtığı iddiasını başlığa taşıyan aşağıdaki haberde ise, yukarıdakinden farklı olarak söz konusu iddia tırnak içinde aktarılmıştır.

"Suriyeli sığınmacılar ekonomik krizin yükünü daha da ağırlaştırıyor"

IYI Parti Genel Başkan Yardımcısı ve İzmir Milletvekili Dr. Aytan Çıray, "Sonuçları ve kapsamı bakımından cumhuriyet tarihinin en büyük ekonomik krizi yaşanırken, Suriyeli sığınmacılara tanınan ayrıcalıklar pes dediriyor" diyerek, sığınmacıların ekonomik krize etkilerini meclise taşıdı.

TBMM Başkanlığına yazılı soru önergesi veren İYİ Parti Genel Başkan Yardımcısı ve İzmir Milletvekili Dr. Aytan Çıray, Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak'a dikkat çeken sorular yöneltti.

Suriyeli sığınmacılar konusunun sadece Ensar-Muhacir edebiyatıyla anlatmanın Türk milletini kandırmaktan başka bir şey olmadığını dile getiren Çıray, "Sığınmacıların barınma ihtiyacı ev kiralarnı arttırmış, kayıt dışı çalışan sığınmacılar sebebiyle işsizlik yükselmiş, sığınmacıların sosyal yaşama entegre edilmeye çalışılmasıyla eğitim ve güvenlik sistemimiz işlemez hale gelmiştir" dedi.

"SİĞINMACILARA GELDİKLERİ ÜLKELERE GÖRE MUAMELE EDİLİYOR"

Sığınmacılara geldikleri ülkeye göre farklı politikalar uygulandığına vurgu yapan Çıray, "Çin zulminden kaçan Doğu Türkistanlı sığınmacılar, kucaklarındaki bebekleriyle havalandırmaları geri döndürüyor. Benzerla birlikte Suriyeli sığınmacılara ücretsiz eğitim, sağlık, ulaşım, sosyal güvence gibi Türk vatandaşlarına bile verilmeyen haklar veriliyor. Suriyelilere ilişkin tüm veriler kamuoyundan saklanıyor. Resmî olarak kaç Suriyeli var, bunların ülkemize yıllık maliyeti nedir, hangi haklardan ücretsiz yararlanıyorlar, sığınmacıların Türkiye'de doğan çocuklarının sayısı neden açıklanmıyor? Bir işyerinde kayıt dışı çalışan Suriyeli sayısını bir kenara bırakalım, Türkiye'de suçla karşıtı için gözaltına alınan veya tutuklanan sığınmacı sayısı nedir?" sorularını yöneltti.

"VATANDAŞLARIMIZA KEŞKE SURIYELİ SİĞINMACI OLSAYDIK DEDİRTİLİYOR!"

Berat Albayrak'a "Suriyeliler ve diğer ülkelerden göç eden sığınmacılar için barınma, işe ve diğer giderlerin güncel maliyeti kaç milyar TL'dir" sorusuna yönelen İzmir Milletvekili Aytan Çıray, "Resmî rakamlara göre sayıları üç buçuk milyonu aşan Suriyeli sığınmacıların on altı yıllık AKP iktidarlarının dış borç destekli beton ve tüketim ekonomisinin kaçınılmaz sonucu olan krizi hem daha ağırlaştırdığı, hem de krizden çıkış maliyetlerini yükselttiği" açıkladı.

Çıray açıklamasını "Türk Milletinin krizin altında ezilen kesimlerini rahatlatabilecek kaynakların önemli bir bölümü tarihinin en yanlış dış politikasının bedeli olarak Suriyeli sığınmacılar için kullanılmak zorunda kalıyor. Ezilen vatandaşlarımızda da adeta 'keşke Suriyeli sığınmacı' olsaydık dedirtiyor. Bu gerekçeleri bakımından ne okla, ne sağduyuya; sonuçları bakımından ise ne ahlakla ne de vicdana sığınmayan bir politikanın içer açısı manzarasıdır." eleştirisiyle noktalandı. (Başkent)

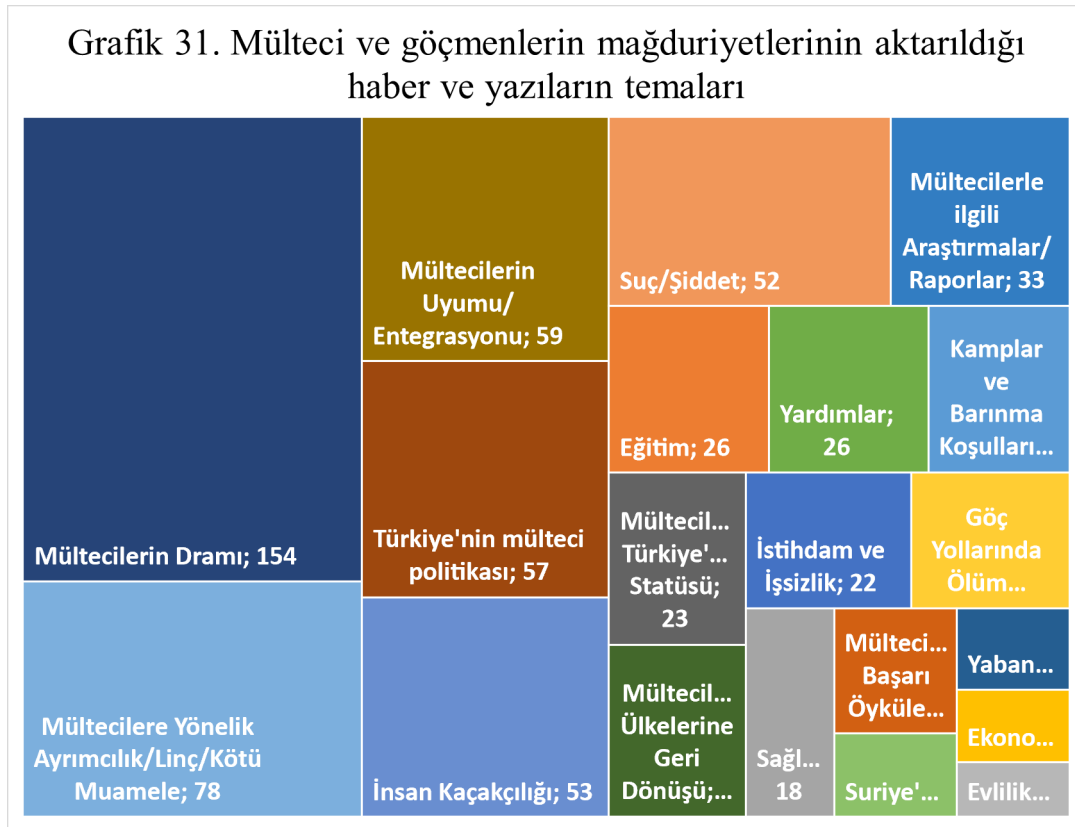
Haberde, İyi Parti Genel Başkan Yardımcısı'nın Suriyeli sığınmacılara ayrıcalıklar tanındığı yönündeki iddialarına yer verilmekte; ev kiralarnın artışından, işsizliğin yükselişinden, eğitim ve güvenlik sisteminin işlemez hale gelmesinden mülteciler sorumlu tutulmaktadır. Böylelikle kiralarn artışından oturdukları evlere gerçek bedellerinden çok daha yüksek kiralara ödemek zorunda bırakılarak mağduriyetleri istismar edilen mülteciler; işsizlikten yine düşük ücretlerle kayıt dışı çalışmak zorunda bırakılan mülteciler sorumlu tutulmaktadır.

Ayrıca, kamuoyunda mültecilerin nüfus artışı ve suç oranlarına dair yanlış bilinen iddialar ve suçlamalar da hükümetin mülteci politikasını eleştiren İyi Partili politikacının ağzından habere taşınmıştır.

Haberin altbaşlığında ise "vatandaşlar" ve "Suriyeli sığınmacılar"ın karşı karşıya getirildikleri görülmekte ve ezilen kesimleri rahatlatabilecek kaynakların mültecilere aktarıldığı ileri sürülmektedir.

Böylelikle haberin genelinin sorunların gerçek nedenlerini ortaya dökmek yerine, politikacının popülist bir söylemle kamuoyundaki mülteci düşmanlığı üzerinden oy devşirme stratejisine aracılık ettiği belirtilebilir.

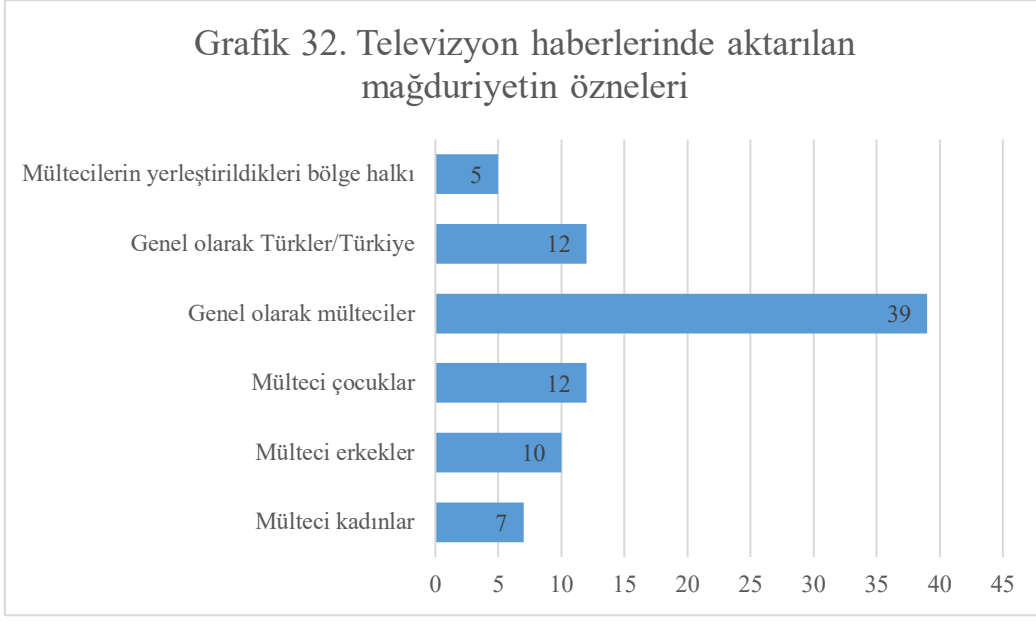
Haber ve yazıların mültecilerin mağduriyetlerine bakışı ise, yukarıda da belirtildiği gibi ağırlıklı olarak onların hikâyelerinin dramatikleştirilmesi üzerinden kurulmaktadır. Aktarılan olayın ya da durumun mağduru olarak mültecilerin işaretlendiği 477 haber ve yazının yaklaşık üçte birinde mültecilerin dramatikleştirilen öyküleri, onların mağduriyetlerinin kaynağı olarak sunulmuştur. 57 haber ve yazıda mağduriyet kaynağı olarak Türkiye'nin mülteci politikası, 53 haber ve yazıda insan kaçakçılığı, 52 haber ve yazıda ise suç ve şiddet olayları gösterilmiştir. Buna karşılık, mültecilerin eğitim veya istihdam alanında yaşadıkları mağduriyeti ele alan haber ve yazı sayısı sırasıyla 26 ve 22 ile sınırlı kalmıştır. Mültecilerin maruz kaldığı ayrımcılık ve linç gibi temaları ele alan toplam 103 haber ve yazı içinde mültecilerin mağduriyetine değinenlerin sayısı ise 78'dir. Yukarıda değinildiği gibi bunların 12'sinde aynı zamanda Türkiyeli aktörlerin de mağduriyeti aktarılmaktadır.

*Bu tabloda çoklu kodlama yapılmıştır.

Televizyon haberlerine bakıldığında, bir mağduriyet durumunun aktarıldığı 73 haberin 12'sinde genel olarak Türklerin ve Türkiye'nin, 5'inde ise mültecilerin yerleştikleri bölge halklarının mağdur olarak işaretlendiği görülmüştür. Haberlerin geri kalanlarında ise genel bir kategori olarak mültecilerin, mülteci çocukların, mülteci erkeklerin ve en son sırada da mülteci kadınların aktarılan olayın, durumun mağduru olarak betimlendikleri tespit edilmektedir.

Grafik 32. Televizyon haberlerinde aktarılan mağduriyetin özneleri

Müştecilerin aktarılan olayın mağduru olarak işaretlendiği televizyon haberlerinin temalarına bakıldığında ise, bunların müştecilerin dramını veya insan kaçakçılığını aktaran haberler olduğu görölmüştür.

Mağduriyet anlatıları, müşteci ve göçmenlerin hikâyelerinin dramatikleştirilerek anlatılmasına aracılık ederek kimi durumlarda okurun vicdanına seslenmekte, kimi durumlarda ise okur ile mağdur arasında bir özdeşlik ilişkisinin kurulmasına aracılık edebilmektedir. Bununla birlikte, aşırı dramatikleştirilen yoksulluk, şiddet, göç hikâyeleri, bu hikâyelerin okurlarının sorunu görmek yerine tekil mağduriyetlere odaklanmasına, arkasında politik ve toplumsal nedenler yatan sorunları kişisel yoksunluklar ya da sıkıntılarını gibi algılamasına yol açması nedeniyle sorunludur. Mağduriyetin nedenlerine ve çözüm yollarına dair arka plan bilgisi barındırmayan haberler, dramatik öğeleri okuyucu ya da izleyici sayısını artırmak üzere kurgulayabilmekte, ancak aynı zamanda okurun/izleyicinin sorunun gerçek sebeplerinden uzaklaşmasına ve böylece mağdurla arasındaki mesafenin açılmasına yol açmaktadır. Bu nedenle, haber ve yazılarda mağduriyet konularının nasıl ve kim üzerinden tanımlandığının yanı sıra, “mağdur” addedilenlerin hak taleplerine ne ölçüde yer verildiğinin de araştırılması gerekmektedir.

Hak Taleplerinin Görünmezliği

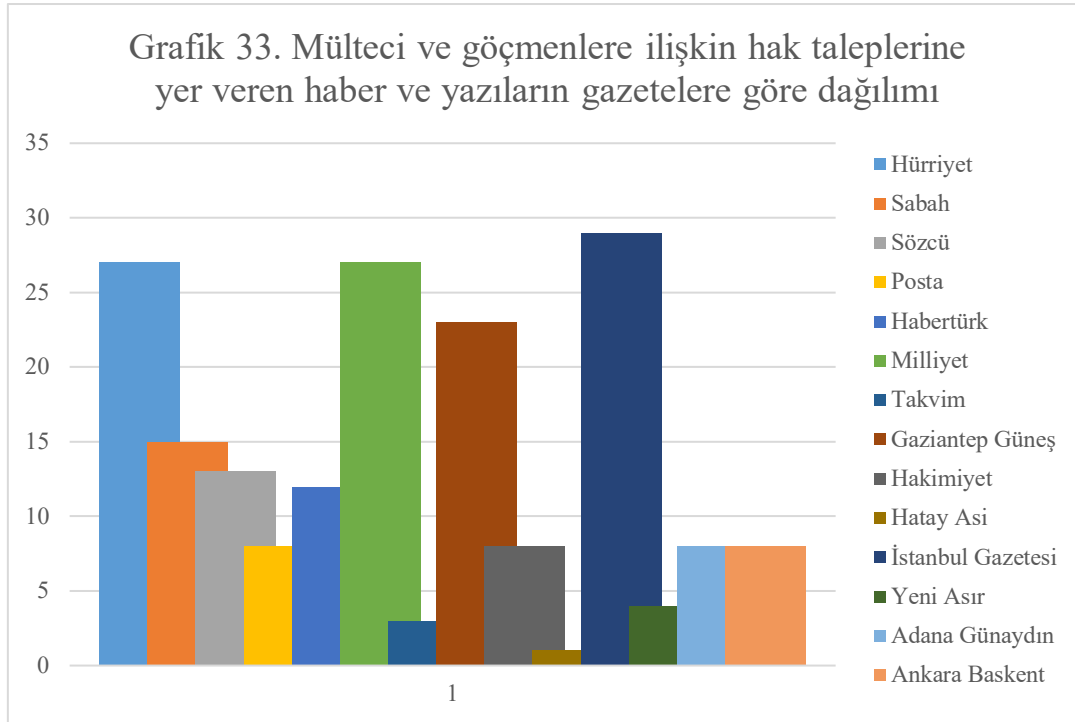
Araştırma yaşadıkları mağduriyetin haberlerde kısmen de olsa yer bulmasına rağmen mültecilere ve göçmenlere dair hak taleplerini aktaran haber sayısının son derece sınırlı olduğunu ortaya koymuştur.

18 aylık süre boyunca mültecilere ilişkin hak talepleri gazetelerde yalnızca 170 habere ve 16 köşe yazısına (toplamda %10) konu olabilmıştır. Mültecilerin aktarılan olay veya durumun mağduru olarak işaretlendiği toplam 477 haber ve yazı içinde mültecilere ilişkin hak taleplerine değinenlerin sayısı ise yalnızca 75 olmuştur (%15,7)³². Bu oranın düşüklüğü, gazetelerin yaşanan mağduriyetleri aktardıkları durumlarda bile mültecilerin bu mağduriyetlerin çözümüne dair hak taleplerini görmezden geldiğini ortaya koymaktadır. Mültecilere ilişkin hak taleplerinin aktarıldığı az sayıdaki haber ve yazının gazetelerin türüne göre dağılımına bakıldığında, yerel basının hak taleplerine oransal olarak ulusal basından daha fazla yer verdiği görülmüştür. Toplamda iltica ve göç konuları ile ilgili 673 haber ve yazı yayımlayan yerel basında, mültecilere yönelik hak taleplerine yer verilen haber ve yazı sayısı 82 olmuştur. Bu sayı, yerel basında yayımlanan tüm haber ve yazıların %12'sine karşılık gelmektedir. Buna karşılık, ulusal basın iltica ve göç konularında yayımladığı toplam 1156 haber ve yazının yalnızca 105'inde (%9) mültecilere ilişkin hak taleplerine yer vermiştir.

Bu haber ve yazıların gazetelere göre dağılımına bakıldığında, ulusal basında en fazla Hürriyet ve Milliyet gazetelerinin, yerel basında ise İstanbul gazetelerinin mültecilere yönelik hak taleplerini aktaran haberlere yer verdikleri görülmüştür. Ulusal basında hak taleplerine en az yer veren gazete 3 haberle Takvim gazetesi ve yerel basında da 1 haberle Hatay Asi gazetesi olmuştur. Diğer yandan Sözcü gazetesinde yayımlanan 13 haberde mültecilere ilişkin hak talepleri yer bulurken bu gazetede yayımlanan köşe yazılarının hiçbirinde bu temaya rastlanmamıştır.

---

³² Mültecilerin hak taleplerine değinen haber ve yazıların örnekleri için bkz. "Suriyeli çocuklar lağım sularında serinliyor", Adana Günaydın, 01. 07. 2017; "Oğlum eşcinsel diye kaçtık", Milliyet, 01. 11. 2018; "Irak Türkleri şikayetçi: Kimlikler yenileniyor tedavi olamıyoruz", Habertürk, 27. 11. 2017.

Mültecilere ve göçmenlere yönelik hak taleplerinin hangi temalar aracılığıyla aktarıldığına bakıldığında hem ulusal hem de yerel basın açısından öne çıkan temanın eğitim olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu temanın ele alındığı 57 haber ve yazının yanı sıra, 49 haber ve yazıda istihdam ve iş güvencesi ile ilgili taleplere ve 36 yazıda da sosyal yardım taleplerine yer verilmiştir. Mültecilerin sağlık, barınma hakları, seyahat özgürlüğü, vatandaşlık hakkı gibi haklarla ilgili talepleri ise gazete sayfalarında çok daha sınırlı bir yer bulabilmiştir.

Tablo 23. Gazetenin türüne göre mülteci ve göçmenlere yönelik hak talepleri

Hak talepleri	Ulusal	Yerel	Toplam
Eğitim	31	26	57
Barınma	14	5	19
Sağlık	10	10	20
İstihdam ve İş Güvencesi	24	25	49
Seyahat Özgürlüğü	9	6	17
Vatandaşlık	7	3	10
Ayrımcılıkla Mücadele	12	15	27
Sosyal Yardım	18	18	36
Diğer	5	1	7
Toplam*	104	82	186

*Bu tabloda çoklu kodlama yapılmıştır.

Mültecilerin hak taleplerini yapılan bir araştırmanın bulgularına dayanılarak aktarıldığı aşağıdaki haber, hak taleplerine rağmen mültecilerin içinde buldukları durumdan “memnuniyet” duyduğunu ifade etmektedir.

"İnsani Gelişme Vakfı"nın yapmış olduğu bir araştırmanın sonuçlarından söz edilen haberde, mültecilerin genel durumu ve yaşam koşulları ile ilgili bilgilerin yanı sıra, alt başlık açılarak "vatandaşlık" istediklerinden bahsedilmiştir. Ayrıca mültecilerin günlük kişi başı satın alma güçlerinin 2 doların altında olduğuna, sadece %13'ünün düzenli veya düzensiz olarak sosyal yardım aldığına ve önemli bir kısmının yerli halk tarafından dışlandığına dair enformasyon da haberde yer bulmuştur.

Haberin başlığı ise, araştırmanın bulguları arasında sayılan bir enformasyona, mültecilerin %64'ünün geleceğe umutla baktığına dair açıklamaya dayanılarak atılmıştır.

Haberin fotoğrafında yer alan gülümseyen mülteci kadın ve çocuk görüntüleri de başlıktaki ifadeyi doğrulayacak biçimde kullanılmış; böylelikle haberin metninde aktarılan olumsuz yaşam koşulları ve hak ihlallerine rağmen mültecilerin "mutlu" olduklarına dair izlenim öne çıkarılmıştır.

Televizyon haberlerine bakıldığında, mültecilerin hak taleplerine yer veren yalnızca 1 haber tespit edilmiştir. Bu haber, istihdam ve iş güvencesi teması ile ilgilidir. Genel olarak, mülteci ve göçmenlerin hikâyeleri ve mağduriyetlerini izleyicinin dikkatini ekrana çekmek ve ekranda

tutmak üzere, dramatik görüntüler ve haber anlatısı aracılığıyla aktarmayı yeğleyen televizyon haberciliğinin mültecilerin hak taleplerine dair içeriklere yer vermemesi, gazete haberlerinde de rastladığımız konvansiyonel habercilik anlayışının televizyon haberleri açısından çok daha belirleyici olduğunu ve hak odaklı perspektifin televizyon haberlerine neredeyse hiç yansımadığını göstermektedir.

Ayrımcılığı görmemek- ayrımcılığı yaymak

Tablo 24, gazete sayfalarında mültecilerin ve göçmenlerin ayrımcılıkla mücadele ile ilgili taleplerine de sınırlı bir yer verildiğini göstermektedir. Ulusal basın bu temayla ilgili taleplere 12 haberde, yerel basın ise 14 haber ve 1 köşe yazısında yer vermiştir. Ancak bu sayının düşüklüğünün ötesinde, basının mültecilerin maruz kaldığı ayrımcılığı ne ölçüde sorunlaştırdığını ele alabilmek için ayrımcılıkla mücadele konusunun gazete sayfalarında ne kadar yer bulduğuna da bakmak gerekmektedir. 18 aylık dönem içinde ulusal ve yerel basında mültecilerin maruz kaldıkları ayrımcılıktan söz eden haber ve yazı sayısı toplamda 125 olmuştur³³. Bunların 88'i ulusal ve 37'si yerel basında yayımlanmıştır. Araştırmanın dikkat çekici bulgularından birisi, yerel basında yayımlanan köşe yazılarında ayrımcılık temasına yer veren yalnızca 4 yazı tespit edilmiştir. Ulusal basında ise 18 aylık süre zarfında mültecilerin maruz kaldığı ayrımcılığı ele alan köşe yazısı sayısı 26 ile sınırlı kalmıştır. Bu rakamların düşüklüğü, kamuoyunda ayrımcılık karşıtı tutum ve kanaatlerin oluşmasında olumlu bir rol oynama potansiyeli olan köşe yazarlarının, mültecilere yönelik ayrımcılığa karşı bir tavır sergilemekten imtina ettiklerini göstermektedir.

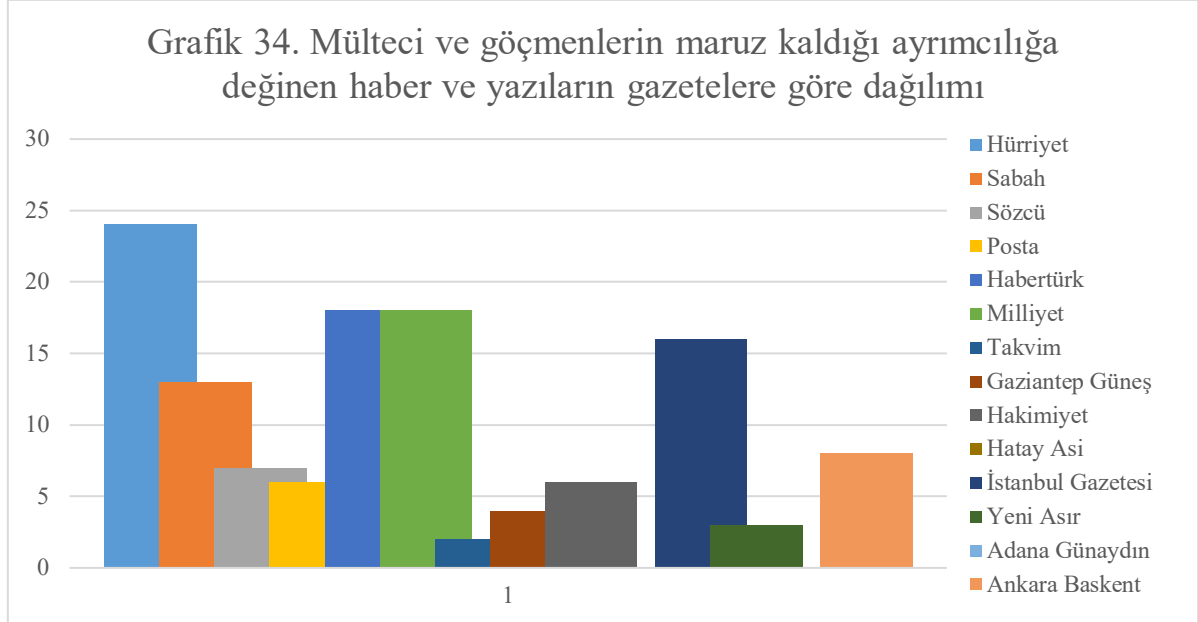
---

³³ Bu haber ve yazıların örnekleri için bkz. “Suriyeli öğrencilere arkadaşlık kapısı”, İstanbul Gazetesi”, 03.10.2018; “Suriyeli mültecilerin faturası çok ağır oldu”, Sözcü, 18.07.2017; “Medyada nefret dili”, Sabah, 08.07.2017; ”Tek çare evlilik”; Milliyet, 17.09.2018; “Ucuz ve kayıtsız”, Hürriyet, 06.07.2017; “Ortadoğu’da kadın olmak”, Hâkimiyet, 09.10.2017.

Tablo 24. Gazetenin türüne göre mülteci ve göçmenlerin maruz kaldıkları ayrımcılıktan bahseden metinler

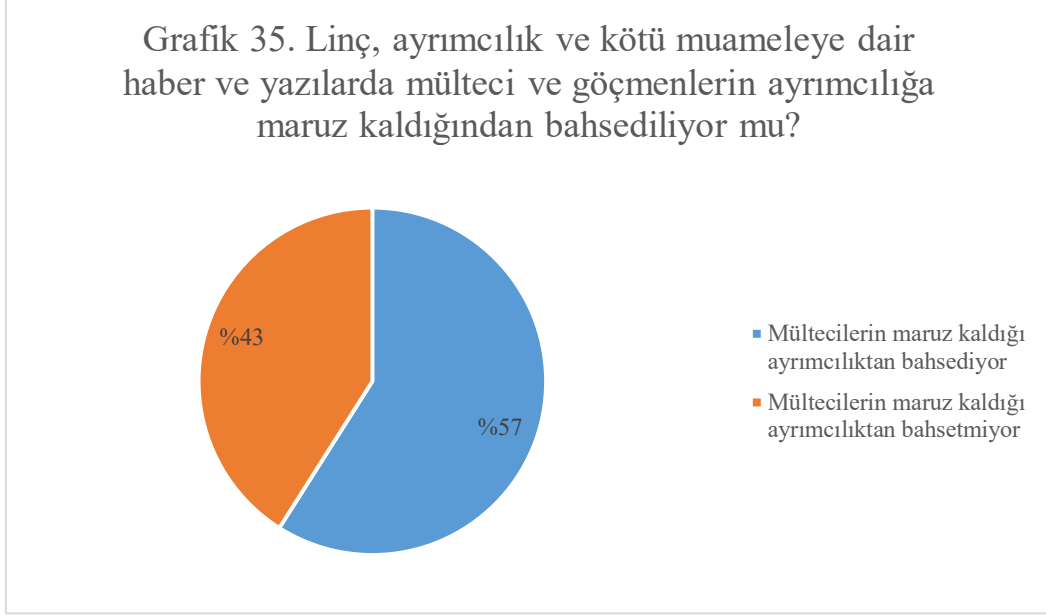
	Haber	Köşe Yazısı	Söyleşi-Röportaj	Toplam
Ulusal	61	26	1	88
Yerel	33	4	0	37
Toplam	94	30	1	125

Mültecilerin maruz kaldığı ayrımcılığa değinen haber ve yazıların gazetelere göre dağılımına bakıldığında, ulusal basında bu temaya en fazla yer veren gazetenin Hürriyet olduğu (16 haber ve 8 köşe yazısı); Hürriyet’i 3 köşe yazısı, 1 söyleşi ve 14 haberle Milliyet’in ve 12 haber ve 6 köşe yazısı ile Habertürk’ün izlediği görülmüştür. Yerel basında ise mültecilerin yaşadığı ayrımcılık İstanbul Gazetesi’nde yayımlanan toplam 16; Ankara Başkent gazetesinde yayımlanan 8 haberde ele alınmış; buna karşılık mültecilerle yerli halkın daha fazla karşılaşma deneyimi olan Hatay ve Adana’da yayımlanan gazetelerde bu tema hiç yer almamıştır.

Yukarıda Tablo 7’de, haber ve yazıların temalarına göre dağılımında mültecilere yönelik ayrımcılık, linç ve kötü muameleyle ilişkin toplamda 103 haber ve yazının tespit edildiğine değinilmişti. Bunların içinde mültecilerin maruz kaldıkları kötü muamelelerin ayrımcılık olduğuna dair bir ifade ya da ima içeren haber ve yazı sayısı 59’dur. Başka bir deyişle,

mültecilere yönelik ayrımcılık, kötü muamele ve linç girişimlerini konu edinen haber ve yazıların yaklaşık %43'ünde mültecilerin ayrımcılığa maruz kaldığına dair bir bilgi yer almamaktadır.

Diğer yandan, gazeteler linç ve kötü muameleyle maruz kaldıklarında bile mültecileri haber kaynağı olarak görmemektedir. Bu tür girişimleri konu edinen haberlerde mültecilerin haber kaynağı olarak kullanıldığı haber sayısı yalnızca 7 olmuştur. Bunların 5'inde mültecilerin ayrımcılıkla mücadele taleplerine de yer verilmiştir. 18 ay boyunca mültecilere yönelik ayrımcılıkla mücadele temasının ele alındığı toplam 40 haber ve 8 köşe yazısına rastlanılmıştır.

Bu rakamlar, bize gazetelerin mültecilerin kötü muamele, ayrımcılık ve linç girişimleriyle karşı karşıya kaldıkları durumları haber yaptıkların da dahi, bunu mültecilere yönelik bir ayrımcılık edimi olarak betimleme konusunda ikircikli davrandığını; bu tür vakalarda mültecilerin ayrımcılıkla mücadeleye dair hak taleplerine yer vermediğini ve sayfalarında mültecilere yönelik ayrımcılığı sorunlaştırmadığını göstermektedir.

Mülteci ve göçmenlerin maruz kaldığı ayrımcılığa sınırlı bir yer ayıran (%6,8) gazetelerde, haber ve yazıların açıkça ayrımcı olduğu tespit edilen bir tonda, ayrımcı dil ve içeriklere yer verme oranının kısmen daha düşük (%5) olduğu görülmüştür³⁴. Buna karşılık, özellikle

³⁴ Mültecilere yönelik ayrımcı dile ve argümanlara yer veren haber ve yazıların örnekleri için bkz. “Çok Eğleneceğiz Çok” Sözcü, 20.04.2018; “Suriyelilerin Yarı Dönmez”, Habertürk, 04.03.2018, “Suriye Rezaletinin Hesabını Kim Verecek”, Sözcü, 02.09.2017; ”2018de bakalım neler olacak”, Milliyet,

mültecilerin maruz kaldıkları ayrımcılığı görmemeyi yeğleyen köşe yazarlarının yazmış olduğu 31 yazıda ayrımcı ifadelerin yer bulması dikkate değerdir. Bu rakam, araştırma kapsamında tespit edilen mültecilere yönelik ayrımcı içeriklerin yaklaşık üçte birine, 18 ay boyunca gazetelerde yayımlanan toplam 162 köşe yazısının %19'una karşılık gelmektedir.

Tablo 25. Haber ve yazılarda mülteci ve göçmenlere yönelik ayrımcı ifadeler

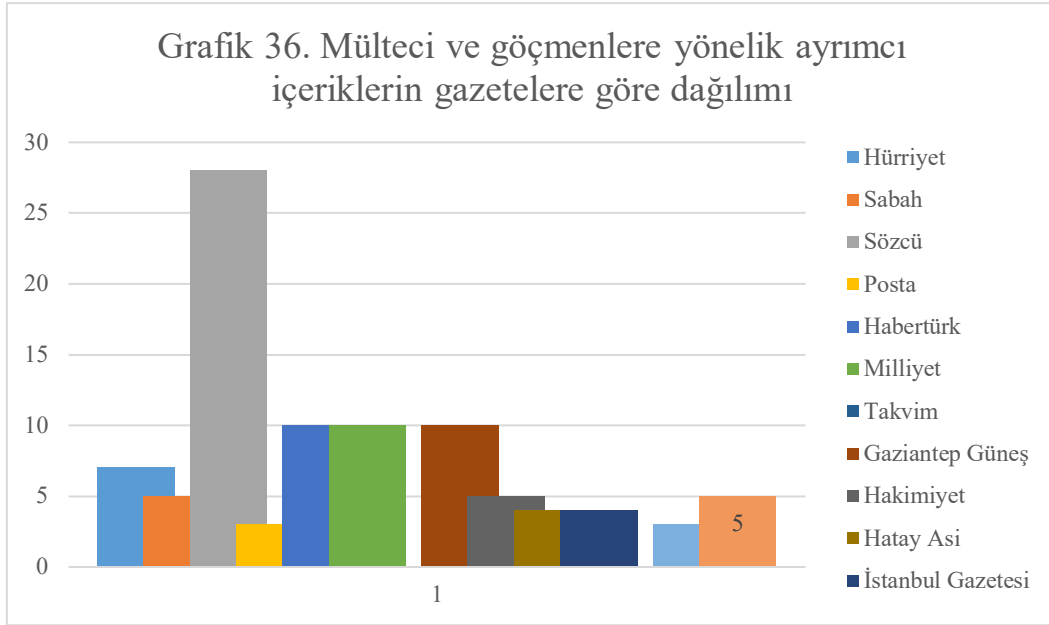
	Haber	Köşe Yazısı	Söyleşi-Röportaj	Toplam
Ulusal	36	26	1	63
Yerel	26	5	0	31
Toplam	62	31	1	94

Ayrımcı içeriklere yer verilen haber ve yazıların gazetelere göre dağılımına bakıldığında, ilk sırayı 12 haber ve 16 köşe yazısı ile Sözcü gazetesinin aldığı görülmektedir. Bu rakam, 18 aylık dönemde ulusal ve yerel basında yayımlanan, mülteci ve göçmenlere yönelik ayrımcılık içeren 31 köşe yazısının yarısının Sözcü gazetesinde yayımlandığını göstermektedir. Araştırmanın dikkat çekici bir diğer bulgusu toplam 24 haber ve yazıda mültecilerin maruz kaldığı ayrımcılığa değinen Hürriyet'in 4 haber ve 2 köşe yazısında, 18 haber ve yazıda mültecilere yönelik ayrımcılığa değinen Milliyet gazetesinin ise 8 haber ve 2 köşe yazısında ayrımcı bir dile ve ifadelere yer vermiş olmasıdır. Toplam 10 haber ve yazıda mültecilerin maruz kaldığı ayrımcılığa değinen Habertürk de yayımlanmış olduğu 6 haber ve 4 köşe yazısında ayrımcı bir dile ve içeriklere yer vermiştir. Yerel basında ise 16 haber ve yazıda mültecilerin maruz kaldığı ayrımcılığa değinen İstanbul Gazetesi'nin 2 köşe yazısında ve 1 haberinde ayrımcı içeriklere yer verildiği tespit edilmiştir. Ayrıca Ankara Başkent gazetesinde yayımlanan 5 haberde de mültecilere yönelik ayrımcı ifadelere rastlanmıştır. Gazetelerin bir yandan mültecilerin maruz kaldığı ayrımcılığı ele alırken bir yandan da ayrımcı içerikleri yaygınlaştırması, ana akım gazetelerin editoryal çizgilerinin mültecilerle ilgili konularda tutarlı bir yol izlemedikleri,

---

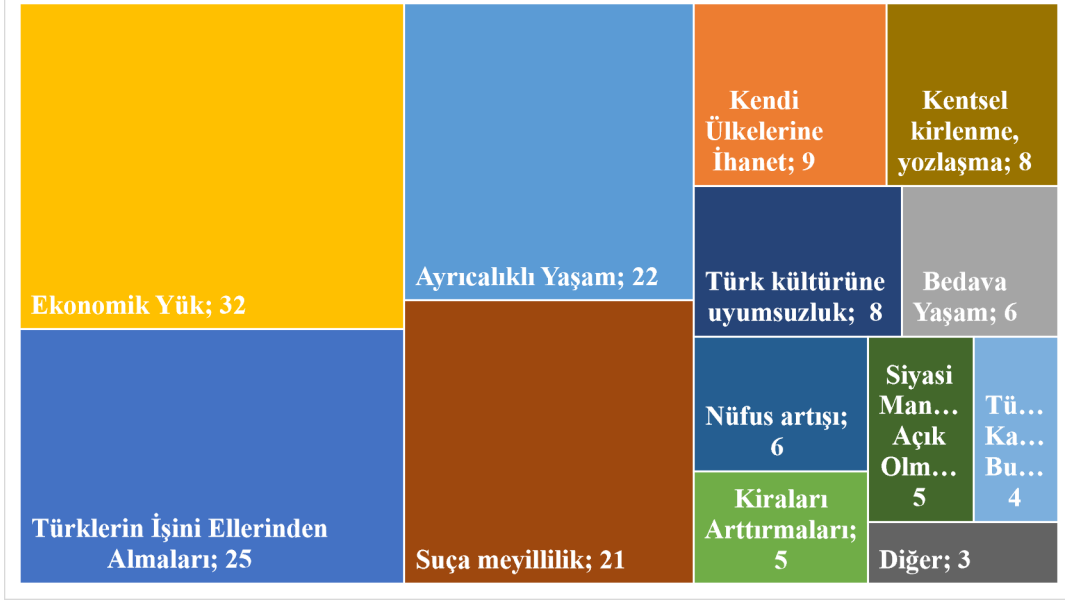
01.01.2018; "Gettolaşma yaşanabilir", Hürriyet, 15.10.2018; "Hatay için var mısınız?", Hatay Ası, 01.11.2017; "Esnaf Batıyor", Gaziantep Güneş, 05.10.2018.

konjonktüre, günün olaylarına ve kamuoyunun tepkilerine göre aynı konuda birbiriyle uyuşmayan reflekslerin gazete sayfalarında bir arada yer alabildiğini göstermektedir. Bu konuda en tutarlı çizgiyi, hem haberlerinde hem de köşe yazılarında mültecilere karşı bir tutum sergileyen ve ayrımcı yargılara yer veren Sözcü gazetesi göstermiştir.

Haber ve yazılarda mülteci ve göçmenlere yönelik ayrımcı ifadelerin hangi iddialar aracılığıyla dile getirildiğine bakıldığında, ilk sırada mültecilerin ekonomik yük getirdiklerinin telaffuz edildiği görülmüştür (%34). Bunun ardından Türklerin işini ellerinden aldıkları (%26,5), ayrıcalıklı bir yaşam sürdükleri (%23,4), suça meyilli oldukları (%22,3), kendi ülkelerine ihanet ettikleri (%9,5); Türk kültürüne uyum sağlayamadıkları ve kentsel kirlenme, yozlaşmaya yol açtıkları (%8,5); Türkiye'nin demografisini bozdukları (%6,3) iddiaları basında mültecileri hedef alan ayrımcı ifadelerin dayanağını oluşturan tezler arasında yer almıştır. Bu dağılım, kamuoyunu bilgilendirme ve doğru enformasyon aktarma yükümlülüğü bulunan basın mültecilerle ilgili konularda yanlış ve kimi durumlarda da tek yönlü bilgi aktarmaya devam ettiğini göstermektedir.

Grafik 37. Mülteci ve göçmenlere yönelik ayrımcı temalar

*Bu tabloda çoklu kodlama yapılmıştır.

Mülteci ve göçmenlere yönelik ayrımcılık içeren haber ve yazıların örnekleri, yukarıda çeşitli başlıklar altında verilmiştir. Bu nedenle, burada yalnızca mültecilerin ve göçmenlerin Türkiye'nin kimi bölgelerinin demografisini değiştirdiği ve kentsel yozlaşmaya yol açtığı iddialarının getirildiği birkaç örnek üzerinde durmakla yetinilecektir.

'2040'ta her 13 kişiden biri Suriyeli olacak'

21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü'nün Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı da yürüten İYİ Parti Genel Başkan Yardımcısı Ümit Özdağ, "Suriyelilerin büyük bölümü için Türkiye, bedava alışveriş yapılan süper markete benziyor. Bedava alışveriş yapılan süper marketten kimse ayrılmak istemez" dedi.

Enstitünün, "Suriyeliler" raporunu kısa zamanda açıklayacaklarını söyleyen Özdağ, Türkiye'de şu anda her 20 kişiden birinin Suriyeli olduğunu belirterek, "2040'ta bu rakam 7.5 milyona doğru yükseliyor. Her 13 kişiden biri Suriyeli olacak. Gettolaşma başladı. Böyle bir nüfus yapısıyla milli devleti muhafaza edemezsiniz" ifadesinde bulundu.

Özdağ, "Vatandaşların yüzde 85'inden fazlası, Suriyelilerin dönmelerini istiyor. Hemen hemen her konuda ayırışan Türk toplumu, Suriyelilerin geri dönmesi konusunda mutabık. AB, Suriyelilerin Türkiye'de kalmasını istiyor; kendisine kabul etmiyor. Herkes kendi vatanına dönsün, diyoruz" görüşünü dile getirdi.

Ümit Özdağ

Mültecilere yönelik ayrımcı dilin dayandığı başlıca önyargılardan birisi demografi üzerinden kurulan komplo teorileriyle ilişkilidir. Nitekim İyi Parti Genel Başkan Yardımcısı Ümit Özdağ'ın yaptığı, mülteci düşmanlığını körükleyen mülteci nüfusunun artış oranına dair açıklama, haberde tırnak içine alınarak başlığa taşınmıştır. Haberde ayrıca Özdağ'ın "Suriyeliler için Türkiye'nin bedava alışveriş yapılan bir süpermarkete benzediği", yani Suriyelilerin Türkiye'de bedavaya yaşadıkları; mültecilerin nüfus artışının "milli devlet"i tehdit ettiği, vatandaşların %85'inden fazlasının Suriyelilerin geri dönmelerini istediği" yönündeki iddialarına tek yönlü olarak yer verilerek kamuoyunda mültecileri hedef alan tepkiler ve ayrımcı refleksler olağanlaştırılmıştır.

İnkâr, ırkçı ve ayrımcı söylemlerin başlıca stratejilerinden birisi olarak karşımıza çıkar. Van Dijk, ırkçılığın ve ayrımcılığın ahlaksal olarak kabul görmediği toplumlarda "olumlu kendi" kurgusunun ırkçılığın inkârını gerektirdiğini belirtir. İnkâr, "...lere karşı değilim ama" sözleriyle ifade bulurken devamında mutlaka yabancılara, göçmenlere, mültecilere yönelik olumsuz ifadeler yer alır. Böylece, "inkâr, başkaları hakkında ırkçı olarak sınıflandırılma tehlikesi olmaksızın olumsuz şeyler söyleyebilme stratejik işlevini görür" (1991: 188). Aşağıdaki yazı, "ne yabancı düşmanlığı yapıyorum ne mültecileri hor görüyorum" ... "o insanlara karşı değilim ama..." cümlelerini kullanan köşe yazarının ayrımcı önyargılarını bu "ama"ya bağlayarak bir "gerçeklik" olarak nasıl sunduğunu örnekleme bakımından dikkat çekicidir.

BÜYÜK TEHLİKENİN FARKINDA MIYIZ?

Yabana atılacak gibi değil.. Durum çok ciddi.. Daily News'ten Murat Yetkin dün dikkat çekti..

Topraklarımız terörist kaynıyor..

PKK, FETÖ, DHKP-C bir yana, Suriye'ye gidip IŞİD saflarında çatışan 1500

Türk'ten 900'ü geri dönmüş..

Aramızda yaşıyorlarmış!

Aramızda yaşayan sadece IŞİD'li Türkler olsa iyi, Araplar var, Çeçenler var, Özbekler var, var oğlu var.. **Türkiye merkez üssü gibi..**

★
Önceki gün **Emniyet Müdürlüğü** açıklama yaptı.. 283 IŞİD militanı yakalanmış; 96'sı Türk, 187'si yabancıymış! **Dikkat!** Yabancı militan sayısı daha fazla..

★
İstanbul polisi büyük iş başardı.. 29 Ekim Bayramı'nı kana bulamak isteyen iki IŞİD militanını yakalamakla kalmadı, onlarla bağlantılı hücreyi çöktü.. Deşifre olan planları dehşet..

★
(Haber kaçırılmış olanlara hatırlatma.. Büyük alışveriş merkezindeki bir mağazadan aldıkları mikrodalga fırını bozuk çıktı diye iade etmişler, tabii içine

mtezkan@milliyet.com.tr

bomba koyarak.. Otoparka çektikleri araca da bomba yerleştirmişler.. Uzaktan kumandayla mikrodalgayı patlatacak, panikle kaçanları öldürmek için iki militan kalabalığın ortasında kendini patlatacak, dışarı çıkanları öldürmek için de bomba yüklü araç patlatacak.. Yüzlerce kişi ölecekti.. Ne kadar doğru bilmiyorum.. Basına yansıyan senaryo bu..)

★
İnsanın kanı donuyor.. Olabilir mi?

Evet.. Çünkü..

BİR: Bu insanlar başka bir düzen kurmak için IŞİD'e katıldı..

İKİ: O düzeni kurdular kurmasına da yürütemediler, yenildiler; öfkeliler..

ÜÇ: Bu insanlar kendileri gibi yaşamayanları kâfir sayıyor..

DÖRT: Ne kadar çok insan öldürülse o kadar çok sevaba gireceklerini düşünüyorlar..

BES: Kendilerini patlattıkları an cennete gideceklerine inanıyorlar..

★
Suriye sınırına duvar çektik.. Açık sınır politikasından devasa duvar politikasına geçtik ama bir hayli geç kaldık galiba..

Bazı ilçeler Türkiye değil

Ne yabancı düşmanlığı yapıyorum..

Ne mültecileri hor görüyorum..

Bir gerçeğin altını çizmek istiyorum.. Bazı iller, bazı illerin bazı ilçeleri Türkiye değil..

Orada yaşayan insanlar kim belli değil..

★
Yaşadığım kentten, İstanbul'dan örnek vereyim..

Laleli, Aksaray, Zeytinburnu, Fatih sanki bizim ülkenin semtleri değil.. Zeytinburnu'na git, bütün tabelalar **Arapça..**

Sadece Araplar yok, Çeçenler de orada, Özbekler de, Kazaklar da.. Reina'yı basan Özbek militan oradan çıktı..

Beyoğlu taraflarına gel, Afrikalı kaynıyor..

Hele Aksaray Somali va-

tandaşından Ugandalısına.. **Suriyelisinden, Pakistanlısına** orada.. **Çetesiyile, mafyasıyla, kadın ticaretiyle, uyuşturucu pazarıyla** oradalar..

İnanmayan, itiraz eden, abartıyorsun diyen Emniyet'e sorsun.. Veya bir akşam benimle Aksaray'a gelsin.. Sabaha kadar turlayalım.. **Korkmazsa tabii..**

★
O insanlara karşı değilim ama durum kontrol dışı gibi duruyor.. 900 yerli IŞİD militanımız deniliyor..

Sorum şu..
Ne kadar yabancı uyruklu IŞİD militanımız var?

Geçen günkü operasyonda IŞİD militanı suçlamasıyla gözaltına alınan 283 kişiden 187'sinin yabancı olması düşündürücü değil mi?

Korkutucu değil mi?

Yazının girişinde, yazar hükümetin savaştan kaçan mültecilere yönelik açık sınır politikasını eleştirilmekte ve bu politikanın ülkeyi terör tehdidi altına soktuğu belirtilmektedir. Yazar, yakalanan IŞİD militanlarının çoğunluğunun yabancı olduğunu, bunların açık sınır politikası nedeniyle "aramızda yaşadıklarım" ileri sürmektedir.

Tehdidin büyüklüğünü vurgulamak için bir terör saldırısı senaryosunun da aktarıldığı yazının ikinci bölümünde ise kırmızı fon üzerine atılan "Bazı ilçeler Türkiye değil" başlığı, okurun dikkatini yabancıların yoğun olarak bulunduğu bölgelerin demografik yapısına çekmekte ve Türkiye'de bulunan bütün yabancıların (Çeçen, Özbek, Kazak, Somalili, Ugandalı, Suriyeli, Pakistanlı) çete, mafya, kadın ticareti, uyuşturucu ticareti ile uğraştıkları, IŞİD militanı oldukları suçlamasına yer vermektedir. Yazar, bu bölümün girişinde yabancı düşmanlığı yapmadığını, mültecileri hor görmediğini belirterek kendi pozisyonunu ahlaken kabul edilebilir bir zemine yerleştirmekte, ancak bunun hemen ardından yabancı düşmanlığını dayandırdığı argümanları "bir gerçeğin altını çizmek istiyorum" sözleriyle sıralamaktadır.

Yazının sonunda ise girişteki terör senaryosunu hatırlatarak "ne kadar yabancı uyruklu IŞİD militanımız var?" ... "Korkutucu değil mi?" sözleriyle okurun korkularına bir kez daha seslenmekte ve yabancı düşmanlığını haklılaştırmak üzere bu korku algısını pekiştirmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, nüfus ve demografik yapının tehdit altında olduğu algısı, ev sahibi toplumun üyelerinin mevcut ayrıcalıklarını yitireceklerine ve “biz”in “biz olmak”tan çıkacağına dair endişenin canlı tutulması için ırkçı ve ayrımcı söylemler tarafından sıklıkla başvurulan argümanlardır. Aşağıdaki habere atılan “Fatih artık küçük Suriye” başlığı, bu “biz”in biz olmaktan çıkma” endişesinin gazete sayfalarına nasıl taşındığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Milyet
Görüş/Gazete
İstanbul

Tarih: 2017-10-19
Sayfa No: 13
Şifre: 10
K.E(TL) : 03.324

‘Fatih artık Küçük Suriye’

İstanbul’da Suriyelilerin yoğun olarak yerleştiği Fatih’te göçmen rahatsızlığı artıyor. 3 Suriyelinin yaralandığı son kavgaдан sonra bölge sakinleri, “Burada bizden çok Suriyeli yaşıyor. Fatih, ‘Küçük Suriye’ oldu, huzurumuz kalmadı” diyor

‘Şehir kültürleri yok’

Zeyrek Mahallesi muhtarı Mehmet Kemal Serbetçi, “Bundan 3 gün önce Suriyeliler Türk bir çocuğu dövüyorlar ama neden dövüyorlar bilgin yok. Bunun üzerinde dayak yiyen çocuğun yakını da sükunetle bu alanda yaşıyor. Hatta Nazif adında bir çocuk. Sonra üç Suriyeli yaralandı” diye söylüyor yaşananları. Mahallelerinde Suriyeli nüfusun her geçen gün arttığı belirtilen Serbetçi, “Suriyelilerin Türkiye’de yaşamaya başladıkları zaman Türkiye’de yaşamaya başlayan Suriyeli göçmenlerle, yerleşikler bölgede yaşamaları arasında gerçekleşen uyumsuzluğun son derece önemli gün İstanbul Fatih’te yaşandı. Göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı Fatih’te Zeyrek mahallesinde Suriyeli bir grup ile mahalleli arasında yaşanan tartışmada silahlar patladı. Kurşunların isabet ettiği, Abdo Ayar(21), Hamis Ayar(47) ile Halit Ayar(23) adlı üç Suriyeli yaralandıktan, polis silah sahibinin yakalanması için çalışma başladı. Döktüren kan, olayda bir sivildir sermi binasıdır boyuna gelen Suriyeli karışığının bir tezahürü. Konuşupumuz mahalle sakinlerinin neredeyse tamamı, sonuçta, hatta Türkiye’de bile Suriyeli isemadıklarını söylüyor.

‘Bizden daha çoklar’

Yaşanan kavga, ‘Suriyeli 4-5 kişi bir olup bir 16-17 yaş

Ülkelerindeki savaş sonrası Türkiye’de yaşamaya başlayan Suriyeli göçmenlerle, yerleşikler bölgede yaşamaları arasında gerçekleşen uyumsuzluğun son derece önemli gün İstanbul Fatih’te yaşandı. Göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı Fatih’te Zeyrek mahallesinde Suriyeli bir grup ile mahalleli arasında yaşanan tartışmada silahlar patladı. Kurşunların isabet ettiği, Abdo Ayar(21), Hamis Ayar(47) ile Halit Ayar(23) adlı üç Suriyeli yaralandıktan, polis silah sahibinin yakalanması için çalışma başladı. Döktüren kan, olayda bir sivildir sermi binasıdır boyuna gelen Suriyeli karışığının bir tezahürü. Konuşupumuz mahalle sakinlerinin neredeyse tamamı, sonuçta, hatta Türkiye’de bile Suriyeli isemadıklarını söylüyor.

‘Bizden daha çoklar’

Yaşanan kavga, ‘Suriyeli 4-5 kişi bir olup bir 16-17 yaş

larında bir çocuğu dövüyorlar, bunun üzerine de çocuk ölünce binde 20 kişilik bir grup olayın olduğu yerde toplanmıştı. Sokaktan alt tarafında da 50-60 kişilik Suriyeli grup ilerlerinde sopa ve bıçaklarla bunların yanına geldi ve kavga başladı. Sonra silah sesi duyuldu ama kim ya da kimler ateş açtı bilmiyoruz” şeklinde anlatan bir esnafın sözleri semtdeki hakşın özetini içeriyor.

‘Suriyeliler Fatih’e gelince’

den beri huzurumuz kalmadı. Bir apartman dairelerinde 3-4 aile biden oturuyor ve çok gö-

çmenlerle birlikte böce mahallesinde ev kiralari da arttı. Fiyatlar bu kadar yüksek olurca kendi vatandaşlarımız buralarda oturamıyor ama Suriyeliler 8-10 yerdem yardım eddikten için rahatsızlık ödeyebiliyor. Suriyeli nüfusu artınca sığınmacılar da çoğaldı. Suriyelilerin çoğunun şehir dışından ayrı ve uyum sağlanmıyorlar. Benim bildiğim, bir an evvel bunların girdiği okullarına geri gönderilmeleri ya da belli noktalarda toplanmaları” diyor.

yerler hakkındaki fikirleri açıkça yokları hep aynı yünde. 15 yıldır Fatih’te oturan bir kadın da şunları söylüyor:

‘Suriyeliler geldikten sonra Fatih, Fatih olmaktan çıktı. Fatih artık ‘Küçük Suriye’ oldu. Bir mahallesinde de ‘Türkiye’de de Suriyeli istemiyoruz. Her türlü pislik arttı. Bu insanlardan her türlü zarar da gelir. Kavga olduğunda bunlara ez daha birilerini öldürüvükle. Ama devlet bunların her yaptığını göz yumuyor.’

‘Devlet göz yumuyor’

Mahalle sakinlerinin Suri-

Haber, "Fatih artık küçük Suriye" başlığı ile "bize ait olanın yitimi"ne işaret etmektedir. Haberde mültecilerin bölgede kiralari artırdıklarından 8-10 yerdem yardım olarak yüksek kiralari ödeyebildiklerine, çocukları dövüp bölgeyi tekinsiz hale getirdiklerine, kalabalık halde yaşayıp gürültü yaptıklarına, kavga çıkardıklarına ve her türlü pisliğe" bulaştıklarına dair bütün ırkçı kalıpyargılar, bölge halkının tanıklığı üzerinden yinelenmektedir. Bu tanıklıklara haber değeri yükleyen gazeteci, kırmızı renkle "şehir kültürleri yok"spotunu atarak şehir kültürü olan "biz" ile "medeniyet dışı" addedilen "onlar" arasındaki karşıtlığın kurulmasına aracılık etmektedir.

Haberin ayrıntısı okunduğunda ise, habere konu olan olayın 3 Suriyeli'nin silahla yaralanmasına yol açan bir kavga olduğu anlaşılmaktadır.

Gazeteci, bu kavga ile ilgili olarak mahalle halkının tanıklığına başvururken kavganın asıl mağduru oldukları anlaşılan ve mahalle halkının ayrımcılığına maruz kalan Suriyeli mültecilerden hiçbirine haber kaynağı olarak başvurmamıştır.

Televizyon haberleri açısından bir değerlendirme yapıldığında, 11 haberde mültecilerin maruz kaldığı ayrımcılıktan bahsedildiği, 1 haberde ise mültecilere yönelik ayrımcılık içeren ifadelere yer verildiği tespit edilmiştir. Gazetelerin tirajları ile karşılaştırıldığında çok daha geniş kitlelere erişimi mümkün olan televizyon haberciliğinin mültecileri hedef alan ayrımcı eylem ve ifadeleri olumlayan ve bunları yeniden üreten bir çerçeve çizmekten imtina ediyor olması, geniş kitlelere ulaşan televizyonun toplumsal gerginlikleri ve linç kültürünü besleme potansiyeli konusunda habercilerin bilinçli bir tutum sergilediğini göstermektedir.

Hak haberciliği: “İyi” örnekler

Her ne kadar haber ve yazılarda ağırlıklı olarak mültecilere yönelik hak ihlallerini görmezden gelen ve bunların çözümüne dair önerileri dile getirmekten imtina eden bir perspektifin hâkim olduğu görülmekteyse de, gazetelerde 18 aylık süre zarfında yayımlanan 1829 haber ve yazı içinde, “hak odaklı habercilik” olarak nitelenebilecek, mültecilere yönelik hak ihlallerini göz önüne seren, bu ihlallerin ardında yatan toplumsal sebepleri sorgulayan ve bunların çözümünü talep eden haber ve yazıların varlığı göz ardı edilemez. İncelenen haber ve yazılar arasında nadir de olsa bu türden metinlerle karşılaşılması, araştırmanın basının mülteci ve göçmenlere yönelik söyleminde karşılaşılan sorunlara dair genel tespitlerinin geçerliliğini ortadan kaldırmamaktadır. Bununla birlikte, aşağıda aktarılan örneklerin varlığı, basının mültecilere yönelik hak odaklı bir perspektif içinden haber yapmasının ve hak ihlallerini göz önüne sermesinin, mültecilerin Türkiye’deki yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve ev sahibi toplum tarafından kabulünü kolaylaştırması açısından ne denli önem taşıdığını göstermesi bakımından değerlidir.

Aşağıdaki haber, hamile mültecinin tecavüz edilerek 11 aylık bebeği ile birlikte öldürülmesi olayını mülteci düşmanlığının bir sonucu olarak değerlendirmesi bakımından, bu olayı yalnızca dramatik bir şiddet öyküsü olarak çerçeveleyen, şiddeti pornografikleştiren ve faillerin kişilik bozukluğu, zihinsel hastalık ve sapkınlığı ile açıklanacak münferit bir duruma indirgeyen genel geçer habercilik anlayışının dışına çıkmaktadır. Haber, kamuoyundaki yaygın mülteci düşmanlığı ile bu olayın gerçekleşmesi arasında bir ilişki kurarak şiddetin ardında yatan toplumsal nedenlerin perdesini aralamaktadır.

Vahşetin suç ORTAĞI KİM?

Suriyeli hamile kadının tecavüze uğrayıp 11 aylık bebeğiyle birlikte öldürülmesi infial yarattı. STK'lar "Suriyeliler gitsin" söylemlerinin olayı tetiklediğini söylerken, Aile Bakanı "Suriyeli kardeşlerimizi hedef gösterenlerin Suriye'deki zalim rejimden farkı yok" dedi

Birel K. ile Cemal B., Kaynarca Adliyesi'ne sevk edilirken, yaklaşık 300 kişi adliyelin önünde toplandı. "İklem" sloganları atan kalabalık, direnmeyi ve kapıyı zorlamayı sürdürünce jandarma havaya uyarı ateşi açtı.

Türkiye, Sakarya'da yaşanan vahşi cinayetin şokunu yaşıyor... Bir tavuk fabrikasında çalışan 34 yaşındaki Birel K. ile 22 yaşındaki Cemal B., iddialara göre kendileriyle aynı apartmanda bulunan Suriyeli sivekolu Halid Al-Rahman (21) ile tartıştı. Tartışmanın ardından önceki akşam Birel K. ile Cemal B., Suriyeli için Hıncıplar Mahallesi'ndeki evine gitti. Kıpçı levye ile kurye, içeri girer zanlılar, Rahman'ın 9 aylık hamilesi ile 11 aylık bebeğini kaçırdı. Hamile kadın ve çocuğuna ilerdeki ormanlık alana götürülen iki zanlı, burada kadına tecavüz edip, başını taşa vurarak öldürdü. İki cani daha sonra 11 aylık bebeği de boğarak öldürdü.

IRKÇI SÖYLEMLERE TEPKİ

İnsanlık dışı olayı protesto eden sivil toplum kuruluşları İHH, MEBDEP, Eğitim İle Sen, Cihanımız ortak açıklama yaptı. İHH Sakarya Başkanı Sobahattin Aydın, "Olayın arka planını meraklısının, sosyal medyada özellikle sanat ve siyaset camiasından bazı kişilerin halkı galeyana getirmek için "Suriyeliler gitsin" kampanyasını başlatma girişimlerinin etkili olduğunu görüyoruz. Cezasız boğak, taşer, Türk, Kürt, Suriyeli ile birlikte katilip, zulmü terörü lanetleyip, birlikte yaşayabildiğimiz varlığı yapmamız gerekiyor" dedi. Cihanımız Sakarya Temsilcisi Fatih Yurdumacıoğlu da basın çevresinin ırkçı söylemlerle Suriyeliler'e karşı olumsuz algı oluşturulmasına çalışıldığını söyledi.

"BARBARLIĞIN IRKI, MİLLİYETİ YOK"

Büyük acı yaşayan Suriyeli baba mahazzenin, Kaynarca İlçe Devlet Hastanesi'ne kaldırıldı. STK temsilcileri baba Halid Al-Rahman'ı hastanede ziyaret etti. Sakarya Büyükşehir Belediye Başkanı Zeki Toçoğlu da yaptığı yazılı açıklamada, olayın faillerinin hak ettiği cezayı bulacağını belirtti. Kadın ve Demokrasi Derneği (KADİM) de insanlık dışı olaya tepki gösterdi: "Sığınmacıların hedef tahtası haline dönüştürülmesi, ülke içerisindeki huzur ortamının bozulmaya çalışılması bizlere, Türk toplumu ile Suriyeli sığınmacıların karşı karşıya getirilmeye çalışıldığını gösteriyor. Sınıkların en ağır cezası olmasını talep ediyor, radikalist olacağına bildiriyor ve bu vahşeti kınıyoruz."

'SİĞİNMACILAR HEDEF TAHTASI'

Vahşete tepki gösteren Aile Bakanı Fatma Betül Soyun Kaya, Twitter'da şu ifadeleri kullandı: "Bu vahşeti gerçekleştirenlerin insan olmaz. Terörün ve baronluğun arki, milliyeti yok. Provokasyonlarla Suriyeli kardeşlerimizi hedef gösterenlerin Suriye'deki zalim rejimden farkı yoktur."

Emani Al-Rahman ile 11 aylık bebeği Halid, boğaz Adapazarı'nda bulunan Orhan Camii'nde bulunacak cezazevanesinden alib'e gönderilecek.

'BABAYI DA ÖLDÜRECEK'TİK'

EMANI AL-RAHMAN doğum için dün (cumalı) günü hastaneye gidecekti. İşyerinden emne dönen baba, eşi ve bebeğini evde bulamayınca polisi aradı. Yapılan çalışmada kocası kadın ve bebeğinin cesetleri bulundu. Gözaltına alınan iki zanlı suçlarını itiraf ederek, "Yakalanmasaydık Halid Al-Rahman'ı da öldürmeyi planlıyorduk" dedi. İki zanlı butaklanarak cezazevane gönderildi.

Haberin başlığı, mülteci kadını hedef alan şiddetin münferit, kişisel sebeplerden kaynaklanan bir anlaşmazlığın sonucu değil, bir "suç ortaklığı"nın ürünü olduğunu ilan etmektedir. Haberin alt başlığında ise, hem sivil toplum kuruluşlarının, hem de Aile Bakanı'nın açıklamalarına atıf verilerek, bu suç ortaklığının kamuoyundaki mülteci düşmanlığının bir sonucu olduğu belirlenmektedir.

Haberde ayrıca sivil toplum kuruluşlarının olayın arka planında, medyada, sosyal medyada, ve kamuoyunda tanınan kişiler tarafından mültecileri hedef alarak yaygınlaştırılan ırkçı söylemlerin bulunduğu tespitine de yer verilmektedir.

Gazete ve televizyon haberlerinin analizi, mülteci kadınların maruz kaldıkları cinsel istismar, aşağılanma ve para karşılığı evlilik gibi sorunların, basın gündeminde çoğu zaman yer bulmadığını; bulunduğunda ise kadınların para ile alınıp satılmasının değil, parayı ve düğünde takılan altınları alıp "kaçması"nın haber değeri taşıyan bir durum olarak işaretlendiğini göstermiştir. Aşağıdaki haber, konvansiyonel basının mülteci kadınların yaşadığı hak ihlallerini görmezden gelme yönündeki ısrarlı tutumu bakımından istisna oluşturmaktadır.

Milliyet
Günlük/Gazete
İstanbul

Tarih :2017-11-11
Sayfa No:18
Stx Cm :0
R.E(TL) :17.420

Medya Takip Merkezi

Mülteci kadınların umudu VAKAD ayakta

ÇİĞDEM YILMAZ
İstanbul

Kanun Hükümünde Kararname (KHK) ile kapatılan ve kapsısına mühür vurulan Van Kadın Derneği'nin (VAKAD) yönetici ve aktivistleri, başvuru almayı sürdürüyor. Alan ziyaretlerini sürdüren derneğin yönetici ve aktivistleri, sokakta, evlerde, ofislerde kadınlarla biraraya gelerek kadın sorunlarına çözüm arıyor.

Özellikle mülteci kadınlara yönelik istismarların arttığına dikkati çeken VAKAD'ın eski başkanı Songül Özüver, "Van'da yüzlerce mağdur kadın var. En çok da cinsel şiddet başvurusu alıyoruz. Sadece son 3 ayda evlilik vaadiyle kandırılan 5 kadın bize ulaştı. Mağdur edenlerin hepsi de evli erkekler" dedi.

Zehra'nın hikâyesi

Dernek eski yöneticilerine ulaşan başvurulara göre evli erkekler mülteci kadınları ya ikinci bir eş olarak alıyor ya da bekar olduklarını söyleyip birliktelik yaşıyorlar. Bu yolla mağdur edilen kadınlar-

dan biri de İranlı Zehra A. Saha çalışmalarıyla ulaşılan 36 yaşındaki Zehra H., ülkesinde can güvenliği olmadığı için Türkiye'ye sığınmış. Yaşamak için Kuşadası'na yerleşen Zehra A., burada tanıştığı S.A. ile resmi olmayan yolla yuva kurmuş.

Kısa süre sonra da hamile kalan H., bebeğini doğurmaya yakın birlikte olduğu kişinin evli olduğunu öğrenmiş. H. şimdi çocuğun kendisinden alınmasıyla tehdit edildiğini söylüyor. Zehra'ya oluşturdukları bir dayanışma ağıyla yardım eli uzattıklarını belirten Özüver şöyle devam etti:

"Kendi imkânlarımız doğrultusunda bir ev tutup Zehra'yı güvenli bir yere taşıdık. Zehra 2-3 aydır bizim yaptığımız dayanışma yardımları ve devletten aldığı yardımlarla geçiyor. Ama bu durum böyle nereye kadar devam edecek? Çocuğun bakımını karşılamadığı ve Zehra'yı mağdur ettiği için babaya dava açtık. Zehra gibi aynı durumu yaşayan onlarca kadın var ve bu kadınlar imam nikâhiyle kandırılarak cinsel olarak sömürülüyor."

KHK ile kapatılan Van Kadın Dayanışma Derneği, özellikle mülteciler olmak üzere mağdur kadınlara el uzatmaya devam ediyor. Dernek yöneticileri çalışmalarını imkânları dahilinde evlerde, sokaklarda sürdürüyor...

Songül Özüver

Kanun Hükümünde Kararname ile kapatılan Van Kadın Derneği eski başkanı Songül Özüver'in tanıklığına başvuru haberde, dernek aktivistleri ve çalışanlarının mülteci kadınların maruz kaldıkları cinsel şiddet ve istismara dair deneyimleri aktarılmaktadır. İranlı bir mülteci kadının hikâyesinin paylaşıldığı haber, kadınların deneyimlerinin paylaşılmasına ve bu deneyimlerin ardında yatan eril şiddetin sorunlaştırılmasına katkıda bulunan bir dil oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamında, mülteci kadınların olduğu gibi, mülteci çocukların da maruz kaldığı hak ihlallerini, hak odaklı bir perspektiften sorunlaştıran az sayıda haber tespit edilmiştir. Aşağıda küçük yaştaki mülteci çocukların yasa dışı olmasına rağmen çalıştırılmasına ve bu durumun uluslararası tedarik zincirleri üzerine çalışma yapan kuruluşlar tarafından tespit edildiğine dair iki haber yer almaktadır.

Çocuk işçi sayısı artıyor

Bilgin Yeşilboğaz

Mersin Baro Başkanı Bilgin Yeşilboğaz, ülkemizin kanayan yarası olan çocuk işçi sayısının azalması gerekirken, sığınmacılarla birlikte daha da arttığına dikkat çekerek, "Ülkemizde çocukların çalışması sorun olarak görülüyor mu?" diye sordu.

"MERSİN'DE 205 BİN 784 SURİYELİ YAŞIYOR"

Mersin'deki avukatlara "Uluslararası Koruma ve Mültecilere Yaklaşım Eğitimi" verildi. Programda konuşan Yeşilboğaz, Mersin'de 205 bin 784 Suriyelinin yaşadığı bilgisini vererek, "Geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin yoğun olduğu ilk 10 il arasında Mersin 6. sırada yer alıyor. Mülteci sayısının bu kadar yoğun olduğu ülkemizde ve kentimizde, mülteciler maslefe eğitim, barınma, sağlık, istihdam, hukuki yardım başta olmak üzere ayrıca, kadın ve çocuklar korunma ihtiyacı gibi sorunlarla baş başa bırakılmıştır, zor şartlar altında yaşam mücadelesi vermektedirler. Mülteciler haklarının ne olduğunu tam olarak bilmiyor, bilseler dahi nerele ne başvuracakları konusunda sıkıntı yaşıyorlar" ifadelerini kullandı.

SİĞINMACILARLA BİRLİKTE ÇOCUK İŞÇİ SAYISI DA ARTTI

Yeşilboğaz, ayrıca Türkiye'de yasalara göre 15 yaşından küçük kişilerin çalıştırılmasının cezaya tabii olduğunu anımsatarak, "Ülkemizin kanayan yarası olan Türkiye'de çocuk işçi sayısı azalması gerekirken, sığınmacılarla birlikte daha da artmıştır. Özellikle ekonomik ve istihdam sorunları nedeniyle, birçok mülteci çocuğu okula gitmek ya da oyun oynamak yerine, çocukluğuna veda ederek ailesine yardım etmek için çalıştırılmak zorunda kalıyor. Acaba ülkemizde çocukların çalışması sorun olarak görülüyor mu? Hükümet siyasi, kültürel, ekonomi ve güvenlik alanlarında yapmış olduğu çalışmalarda, mültecileri de göz önünde bulundurmalı; sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlarını minimuma indirmelidir" dedi.

Haber: Mıhrıban ERMİS

Mersin Barosu Başkanı'nın avukatlara yönelik bir eğitim çalışması sırasında yapmış olduğu konuşmayı haberleştiren Hakimiyet gazetesi, başkanın konuşmasında değindiği, yasal olarak suç olmasına rağmen küçük yaşta çocukların çalıştırılması sorununu başlığa taşımıştır. Haberde, okul çağındaki mülteci çocukların yoksulluk nedeniyle çalıştırılmak zorunda kaldığına değinilmekte ve Baro Başkanı Yeşilboğaz'ın "Ülkemizde çocukların çalışması sorun olarak görülüyor mu?" sorusu altbaşlığa taşınmaktadır.

Haberde kullanılan fotoğrafta, küçük yaşta çocuğun yüzünün buzlanmış olması, gazetenin ve habercinin bu tür haberlerde sık rastlanan çocukların görüntüsünün teşhir edilmesi sorununa dair hassasiyetini göstermesi bakımından da önemlidir.

YAKALAR BİRİNDEN NİYET EDİYLA BİRİNDEN BİRİNDEN **Plus**

Çocuk işçilere yakın takip

Türkiye'deki tedarik zincirlerinde kayıt dışı ve fason üretim dolayısıyla malzemelerin kaynağı tespit edilemedi. Ancak, pamuk tarlalarında 8 yaşında çocukların çalıştığı belirtildi.

Beşin ESK
01.05.2017 25 Ağustos 2017

Haberler | Ekonomi

Türkiye'deki hazır giyim sektörünün tedarik zincirinde çocuk işçilerin kullanılması yine Avrupa gündemine girdi. Hollandalı giyim markalarının Türkiye'deki pamuk ve konfeksiyon tedarik zincirinin incelenmesi sonucunda, pamuk tarlalarında 8 yaşında çocukların çalıştığı ve fason üretimin yaygın olduğu konfeksiyon alanında çocuk işçilerin çalıştığına ulaşıldığı belirtildi.

Hollanda Çocuk Emek Çalışma Urubu Kurulması, Türkiye'deki Kalkınma Bakanlığı Kooperatifleri ile Washington DC, ABD merkezli sivil toplum kuruluşu Fair Labor Association (Adil Emek Demek) tarafından yürütülen araştırmada, Hollandalı giyim markaları Coolinvestments, DuPont & DeBruin, Just Brands, PVH, Varova Fashion Holding ve WE Fashion için Türkiye'de yapılan üretimler incelendi. Projenin

nedeniyle Türkiye'de çocuk emeği sömürüsü riskinin yükselmesi gösterildi. Araştırma raporunda, Türkiye'deki hazır giyim sektöründe çocuk emeği kullanımının yaygın olduğu belirtildi. "Bazılar 8 yaşında olan küçük çocuklar pamuk tarlalarında çalışıyor" denildi. Özellikle tarım işçisi ailelerin bütün aile üyelerinin toplam üretimi baya ücret aldığına dikkat çekilen raporda Şanlıurfa'da çocukların çalıştırılmasının yaygın olduğu belirtildi. Raporda şu ifadeler yer verdi: "Tedarik zincirinin bu halkasında düşük ücret ve yoksulluk çocuk emeği kullanımının önünü açıyor. Proje üyeleri, makineleşmenin en az olduğu yerde çocuk emeğinin en fazla kullanıldığını tespit etti" sözlerine yer verdi. Türkiye'deki pamuk tarlalarından Hollanda'daki satış noktalarına kadar, tedarik zincirinin 4 halkasını da incelediği projede, bu halkalar arasında iletişim kopukluğu, resmi işlemler azlığı ve konfeksiyon üretiminde fason işletmelerin yaygın olarak kullanılması nedeniyle, hangi üretilen hangi pamuğun kullanıldığını veya hangi giysinin hangi atolyede imal edildiğini belirlemenin son derece zor olduğu kaydedildi.

ŞİRKETLERE ÇAĞRI

Raporu, "Bu projede, katılan şirketler tarafından satın ürünlerin çocuk emeği sömürüsünden azade olduğu garanti edilemediği gibi, projede yer alan şirketlerin çocuk emeği riskiyle ne seviyede karşı karşıya olduğu da tam olarak belirlenemedi" ifadeleri kullanıldı. Araştırmacılar şirketlere çağrıda bulunarak, çalışanların satın alma ve tedarik konusunda bilinçlendirmelerini, işçi hakları standartlarını gündemde tutmalarını, mülteci ve göçmenlerin yoğun olduğu bölgelere odaklanmalarını ve devletin çalışma koşullarıyla ilgili denetim ve düzenlemelerini geliştirmesine yardımcı olmalarını istedi.

GEÇEN YILDA GÜNDEME GELDİ

TÜRKİYE'deki hazır giyim ve tekstil sektörlerinde aralarında çocukların da olduğu Suriyelilerin çalıştırılması geçen yılın başında da gündeme gelmişti. Londra merkezli İş ve İnsan Hakları Kaynak Merkezi (BIRRC), Avrupa'da 28 markanın ürünlerinin tedarik zincirlerinde mülteci ve çocuk emeği olduğunu, bu mültecilerin insanlık dışı

denetlendiğini ve çocuk işçi çalıştırılması durumunda sözleşmelerin feshedildiğini savunmuştu.

Sözcü gazetesinde yayımlanan haberde Türkiye'de hazır giyim sektöründe üretim yaptıran uluslararası şirketlerin kayıt dışı ve fason üretimde küçük yaşta ve aralarında Suriyelilerin de olduğu çocukları çalıştırdıkları bilgisi aktarılmakta ve bu durumun uluslararası kuruluşlar tarafından izlendiği belirtilmektedir.

Yalnızca çocukların değil, hayatını sürdürürebilmek için çalışmak zorunda olan mültecilerin tamamının Türkiye'de istihdam alanında önemli hak ihlalleriyle karşı karşıya olduğu bilinmektedir. Sigortasız, kayıt dışı olarak ve Türkiyeli işçilere göre aynı işlerde çok daha düşük ücretlerle, daha uzun çalışma saatlerinde çalıştırılmaları karşımıza çıkan ihmallerin başında gelmektedir. Buna karşılık, yukarıdaki analizin de gösterdiği gibi, mültecilerin istihdamı süreci ve bu süreç içinde maruz kaldıkları hak ihlalleri basının ilgisini çekmemekte; tam tersine artan işsizlik ve ekonomik krizin sorumlusu olarak mültecileri gösteren haber ve yazılar, ulusal ve yerel basında yaygın bir yer bulabilmektedir. Mültecilerin çalışma alanında maruz kaldıkları ihlallere ilişkin aşağıdaki haber, basının konuyla ilgili yer verdiği az sayıdaki haberdan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

UCUZ VE KAYITSIZ

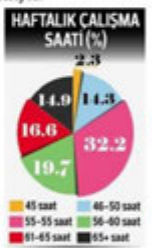
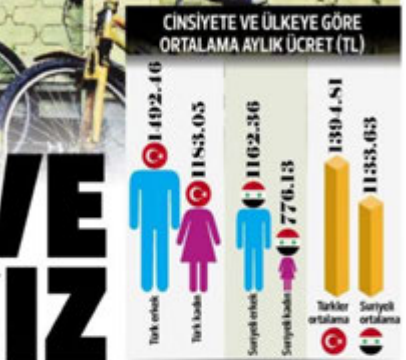
Suriyeli mülteciler hayatımızın her yerinde. Birleşik Metal İş Sendikası, akademisyenlerle Suriyeli ve Türk tekstil işçilerinin durumunu araştırdı. 604 işçile yapılan anket, Suriyelilerin Türk işçilerden yaklaşık yüzde 25 daha ucuz çalıştıklarını ve kayıt dışı oranının yüzde 100'e yaklaştığını ortaya koydu. Anket, Türk işçilerin Suriyelilere yardımcı olsalar da bir gün geçecekleri umuda tapdıklarına da gösteriyor.

Selma TURHAN
Suriyeli mültecilerin durumu son dönemde Türkiye'de gündemin birinci maddesi. Birleşik Metal İş Sendikası da tekstil sektöründe Suriyeli ve Türk işçilerin emek piyasasındaki durumunu araştırdı. Suriyeli işçilerin kayıt dışı ve düşük ücretle çalıştıkları sürekli ortaya konuyordu ancak özellikle İstanbul'da tekstil sektöründe bu birbiri Türk ve Suriyeli işçilerle anket yapıldı ve en doğru sonuçları onlardan aldı. "Suriyeli Göçmen Emeli" başlıklı çalışmada İstanbul'un başta Bağcılar ve Güngören olmak üzere tekstil sektörünün en yoğun olduğu ilçelerde anketlere girildi. Türk ve Suriyeli 604 işçi ile konuşuldu. Çalışma sonuçlarına göre, Türk ve Suriyeli işçiler arasında büyük bir maaş farkı var. Ayrıca, ister Türk olsun ister Suriyeli 604 çalışanın yüzde 33'ü asgari ücretin altında çalışıyor.

% 100 KAYIT DIŞI
İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi tarafından desteklenen ve çeyrek üniversitelerden akademisyenler Erhan Ezul, Ayta Engi Aksoy, Cemal Salman, Ezgi Pınar, İpek Güntaşcan, Kıvanç Yiğit Mansur, Mustafa Kalkıncı, Pedriye Mutlu tarafından yapılan çalışma Türkiye'deki mültecilerin 2.7 milyonu bulan Suriyelilerin emek piyasasına etkilerini dekişibe alıyor. Çalışmanın en çarpıcı sonuçları ücretleri ve kayıt dışılığa ortaya çıkıyor.

- Çalışmaya göre, Türk erkek işçiler düşük da olsa asgari ücretten en yüksek maaşı alırken, Türk kadın işçiler Türk erkek işçilerden ortalama 309 TL daha az kazanıyor.
- Suriyeli erkek işçiler ise Türk kadın ve erkek işçilerin altında maaş alıyor.
- Suriyeli erkek işçiler, Türk erkek işçilerden ortalama 330 TL daha az kazanıyor.
- Suriyeli kadın işçilerin ortalama ücreti Türk erkek işçilerin yaklaşık yarısını ancak buluyor. Ve, tüm işçilerin ortalamasından yaklaşık 499 TL daha düşük kazanıyorlar.

'SURIYELİ ÜCRETİ DÜŞÜRÜYOR'
Türk işçilerin bir diğer göçüne Suriyeli işçilerin sektörteki ücret seviyesini düşürdüğü. Türk erkek işçiler yüzde 73'ü yani dörtte üçü, Türk kadın işçilerinde yüzde 60'ı yani yaklaşık üçte iki Suriyelilerin gelmesiyle sektörde ve Türkiye'de genel olarak ücretlerin düştüğü gözlemleniyor. Ayrıca, Türk işçiler Suriyelilerin ülke ekonomisine olumsuz etkisi bulunduğunu da düşünüyor. Türk erkek işçilerin 66'sı, kadın işçilerin de yüzde 72'si Suriyeli işçilerin ülke ekonomisine olumlu bir katkıda bulunmadığını dile getiriyor.

ÇALIŞMA İZNI VERİLMESİN

ANKETE katılan Türk tekstil işçilerinin yüzde 66'sı Suriyeli işçilerin çalışmaya izin verilmemesi gerektiğini savunurken, yüzde 32'si izinli bakıyor. Türk işçiler etarına izin verilmemesine sıcak bakılmadığını etti. Türk tekstil işçilerinin yüzde 74'ü Suriyelilere Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilmemesine karşı çıkıyor ve yüzde 85'i çalışma ortamının sona ermesi de birlikte Suriyelilerin göç gönderilmesini istiyor.

TÜRKLER DAHA ZOR İŞ BULUYOR

TOPLAM işçilerin üçte biri yani yüzde 30'u Türk işçileri Suriyelilere göre daha zor iş bulduğunu belirtiyor. Bunun devamında işçilerin yüzde 62'si Suriyeli işçilerin Türkiye'ye göre daha düşük ücret aldığı için işverenleri Suriyelileri tercih etmeye beherken, Türk erkek işçilerin yüzde 80'ine görüşü bu yönde çıktı. Suriyeli işçilerin daha düşük ücret aldığı kabul görürken benzeri Suriyeli işçiler, ajitlik olarak, aldıkları ücreti yeterli bulduklarını dile getiriyor. Aldıkları ücreti yeterli bulan Suriyeli erkek işçilerin oranı yüzde 72'dir, Suriyeli kadın işçiler içinde bu oran yüzde 68 olarak belirlendi.

SUÇLASALAR DA YARDIMCILAR

Türk işçiler, iş bulamadığını düşündükten, ücretlerini düşürdükten sonra Suriyeli işçilere yardımcı oluyor. İşlerinde ayrımcılığa uğradıklarını söyleyenler de Suriyeli işçilerin Türk işçilerin işyerinde kendilerine yardımcı olduklarını vurguladılar. "Türk işçiler işyerinde Suriyeli işçilere yardımcı oluyor" ifadelerine katılan Suriyeli erkek işçilerin oranı yüzde 63, kadın işçilerin oranı ise yüzde 85 çıktı.

Haber, Birleşik Metal İş Sendikası'nın Suriyeli tekstil işçilerine yönelik olarak yapmış olduğu araştırmanın sonuçlarını aktarmaktadır. Haber, Türkiye'deki Suriyeli işçilerin tamamına yakınının kayıt dışı çalıştığını, ücretlerini elden aldıklarını; Türkiye'deki işçilerden daha düşük ücret aldıklarını ortaya koyarak Suriyeli mültecilerin istihdam alanında yaşadıkları istismarı göz önüne sermektedir.

Araştırma, az sayıda olmakla beraber gazetelerin mültecilere yönelik nefret dilini sorunlaştıran içeriklere de yer verdiğini göstermiştir. Aşağıdaki haber ise, bizzat medyanın nefret dilini odağına alması bakımından diğerlerinden farklılaşmaktadır. Sabah gazetesi, haberin yayımlandığı dönemde henüz Doğan Medya Grubu'na ait olan Hürriyet gazetesini ve hükümete muhalif çizgideki Sözcü ve Cumhuriyet gazetelerini eleştirmek için bu gazetelerin Suriyeli mültecilere yönelik toplumsal gerilimlere zemin hazırlayan yayınlar yaptığını ve bu yayınların “art niyetle” yapıldığını ileri sürmektedir. Bu noktada sahiplik ilişkilerinin ve bu ilişkiler çerçevesinde basın kuruluşunun hükümetin mülteci politikalarını ne kadar desteklediğinin, basının mültecilerle ilgili haberlerindeki tonu belirlediğini göz ardı etmemek gerekir. Buna karşılık, her ne niyetle yapılmış olursa olsun, aşağıdaki haber, medyanın nefret dilinin üretilmesindeki rolünün bizzat gazeteciler tarafından teslim edilmesine çarpıcı bir örnektir.

Medyada nefret dili

SURİYELİ mültecilerin ülkeyi terk etmesi için sosyal medyada yürütülen kara propaganda ve bazı medya kuruluşlarının 'Suriyeli karşıtı' ard niyetli yayınları toplumsal gerilimlere de zemin hazırlıyor. Suriyelilerin 'suç profilinin' özellikle öne çıkarıldığı haberlerin medyadaki bayraktarlığı ise Doğan Medya Grubu yapıyor. Bu gruba ait Hürriyet ve DHA ile Sözcü ve Cumhuriyet'in de aralarında bulunduğu bazı gazeteler sistemli bir şekilde Suriyelileri dışlayan ve ırkçılık içeren haberlere imza atıyor. Geçtiğimiz günlerde Suriyeli gençleri hedef alan Hürriyet, İstanbul'da sahillerin nargile için Suriyeli gençler yüzünden duman altı olduğunu ve halkın da şikayetçi olduğunu öne sürdü. Gazete ayrıca sahil ve plajlarda giden Suriyeli gençlerin fotoğraflarını sık sık paylaşarak taciz nefret odaklı haberlere imza attı.

Haberde, sosyal medyada ve bazı medya kuruluşlarında Suriyeli mültecilerin ülkeyi terk etmesi için "kara propaganda" yapıldığı; yayımlanan haberlerle Suriyelilerin suç profillerinin özellikle öne çıkarıldığı; Suriyelileri dışlayan, ırkçılık içeren haberlere yer verildiği belirtilmektedir.

Haber, Hürriyet gazetesinde yayımlanan Suriyeli gençlerin İstanbul'da sahillerde nargile içtikleri ve halk plajını duman altı bıraktıklarına dair bir haberi, gençlerin fotoğraflarını yayımlayarak taciz ettiği, nefret odaklı sosyal medya paylaşımlarına yer verdiği için eleştirmektedir.

SONUÇ

İncelemeye konu olan 18 aylık dönemde (1 Haziran 2017-30 Kasım 2018) 7 ulusal ve 7 yerel gazetede mültecilerle ve göçmenlerle ilgili olarak yayımlanan 1829 haber ve yazının ve 7 ulusal televizyon kanalında yayımlanan 119 haberin analizi şu sonuçları ortaya koymuştur:

1. Gazeteler mülteciler ve göçle ilgili konuları daha çok gündem/aktüalite sayfalarında ele almayı tercih etmektedirler. Bu durum, Türkiye'de yaşayan 4 milyonun üzerindeki göçmen ve mülteci ile ilgili sorun ve konuların gazetelerin birinci sayfalarında yayımlanmaya değer bulunmadığı anlamına da gelmektedir.

2. Daha eski tarihli araştırmaların bulgularından farklı olarak (Doğanay ve oban Keneş, 2016), gazetecilerin mülteci kelimesini kullanma konusunda eskisi kadar çekingen davranmadıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte “Suriyeli” kelimesi basın tarafından hâlâ genel bir kategoriye ifade etmek üzere yeğlenmekte, böylelikle Türkiye’de bulunan Suriyelilerin mülteci olma statüsü ikinci plana atılabilmektedir. Bu durum, özellikle televizyon haberlerinde daha belirgin biçimde karşımıza çıkmaktadır. Diğer yandan, daha iyi bir hayat için üçüncü bir ülkeye gitmeye çalışan mülteci ve göçmenler hem gazetelerde hem de televizyon ekranlarında neredeyse istisnasız biçimde “kaçak/lar” olarak adlandırılmakta, böylelikle okurun ya da izleyicinin anlam dünyasında yasadışı bir iş yapmak ve bundan kaçmakla ilişkilendirilebilecek bir yer bulmalarına aracılık edilmektedir.
3. Suriyeli olmayan göçmen ve mülteciler gazete sayfalarında ve televizyon ekranlarında neredeyse “görünmez” konumdadırlar.
4. Hem gazetelerde hem de televizyon haberlerinde mültecilerin ve göçmenlerin dramatik olaylar ve trajediler söz konusu olduğunda daha fazla “haber değeri” kazandıkları görülmüştür. Bu durum, özellikle televizyon haberlerinde mültecilerin ağırlıklı olarak şiddet, suç olayları, dramatik öyküler ya da göç yollarındaki kaza ve ölümlerle yer bulmalarına yol açmaktadır. Gazete haberleri ve yazılar, ayrıca mültecilerin uyumu ve entegrasyonu temalarına da öncelik tanımaktadır; mülteciler ve göçmenlerle halkın daha fazla karşı karşıya geldiği ve etkileşime girdiği bölgelerde yayımlanan yerel basının bu temalara ulusal basına göre daha fazla yer verdiği görülmüştür. Ancak bu temaların ele alındığı haber ve yazılarda uyumun karşılıklı kabulü gerektiren iki yönlü bir süreç olduğu dikkate alınmamakta, entegrasyon daha çok tek yönlü olarak yürütölen eğitim çalışmalarına indirgenmektedir. Diğer yandan, mülteci ve göçmenlerin başarı öykülerine gazete sayfalarında ve ekranlarda oldukça sınırlı yer verilmekte, mülteci ve göçmenlerin olumlu temsiline aracılık eden bu tür öyküler, aynı zamanda kişisel başarılar ve istisnai durumlar olarak nitelenmek yoluyla “sıradan” mültecilerle bu öykülerin aktörleri arasında ayırım kurulmaktadır. “Sıradan” mülteciler ise, savaştan kaçış ve Türkiye’de yeni bir hayat kurma çabalarıyla ve yaşam mücadeleleriyle gazete sayfalarında ancak dramatikleştirilen ve okurun vicdanına seslenen öykülere konu olduklarında yer bulabilmektedirler. Mülteciler genel olarak stereotipleştirilmiş bir biçimde, şiddet, yoksulluk, mağduriyet çerçevesi içinde haberleştirilirken mültecilerin

kamuoyunda kabulünü kolaylaştıracak başarı öykülerine ve genel olarak göç ve ayakta kalma öykülerine sınırlı yer verilmesi, toplumsal kabul ve entegrasyon sorunlarının çözümünü zorlaştırmaktadır.

5. Haberciler, mültecileri bilgi/haber kaynağı olarak görmemekte, onların görüşlerini, sözlerini sayfalarına ve ekranlara taşımamaktadırlar. Bu durum, mültecilerin “sözünün” ve “tanıklığının” değersizleştirilmesine, ihtilafli durumlarda mültecinin bakış açısının habere dâhil edilememesine ve linç, ayrımcılık, kötü muamele gibi durumlarda yalnızca çoğunluk aktörlerinin görüşlerinin gazete sayfalarına, televizyon ekranlara taşınarak olayın tek yönlü aktarılmasına; böylece ayrımcı yargıların yaygınlaştırılmasına yol açmaktadır.
6. Haberlerde, genel olarak konvansiyonel gazetecilik anlayışının hâkim kodlarına uygun biçimde aktarılan olaya veya duruma dair tarafsız ya da nötr olduğunu tespit edebileceğimiz bir pozisyon benimsenmektedir. Bununla beraber hem gazetelerde hem de televizyon haberlerinde mültecilerin ve göçmenlerin negatif bir çerçeve içinde ve olumsuz olaylarla ilişkili olarak temsil edildikleri haberlerin ve yazıların sayısı, olumlu bir çerçeveden temsil edildikleri haber ve yazılardan daha fazladır. Mülteci ve göçmenlerin olumsuz bir çerçevede temsil edildikleri köşe yazıları, iltica ve göç konusunun ele alındığı köşe yazılarının üçte birini oluşturmaktadır. Bu durum, eşik bekçisi konumundaki köşe yazarlarının aktardıkları bilgiler ve sorunları çerçeveleme biçimleriyle, kamuoyunda mülteciler ve göçmenlerin suç işledikleri, yasa dışı işlere bulaştıkları, tekinsiz oldukları vb. olumsuz yargıların pekişmesine katkıda bulunduğunu göstermektedir. Diğer yandan yerel basının oransal olarak mülteci ve göçmenlerin olumlu olaylarla ilişkili olarak temsil edildiği haber ve yazılara ulusal basına göre daha fazla yer verdiği görülmüştür.
7. Dramatikleştirilen haber anlatıları içinde mültecilerin mağduriyetlerine değinilmekte, buna karşılık maruz kaldıkları hak ihlalleri ve bu ihlallerin giderilmesine ya da yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik hak talepleri gazete sayfalarında ve televizyon ekranlarında yer bulamamaktadır.
8. İçinde buldukları koşullar nedeniyle istismara daha da açık durumda olan kadın ve çocuk mültecilerin ve göçmenlerin yaşadıkları sorunlara çoğunlukla yazılı ve görsel

basında haber değeri atfedilmemektedir. Kadın ve çocuklar, haberlere konu olduklarında ya dramatikleştirilmiş haber öyküleri içinde münferit olayların mağdurları olarak sunulmakta ya da içinde buldukları durumdan kendileri sorumlu tutulmaktadır. Böylelikle istismarın ve şiddetin ardında yatan toplumsal sebepler göz ardı edilmektedir.

9. Mültecilere yönelik ayrımcılık ve kötü muamele basının gündeminde sınırlı bir yer bulmakta, linç girişimlerine dair haberlerde çoğu zaman itidal çağrısı yapılmakla beraber olayların sorumluluğu mültecilere yüklenmektedir.
10. Hem haberlerde hem de köşe yazılarında mülteci ve göçmenlere yönelik ayrımcı ifadeler, ırkçı söylemlere özgü stratejiler, mülteci ve göçmenleri hedef gösteren, damgalayan, önyargıları besleyen söylemler yer bulabilmektedir.
11. Araştırma, incelemeye konu olan dönem zarfında sınırlı sayıda da olsa, gazete sayfalarında ve televizyon ekranlarında mültecilere ve göçmenlere yönelik ayrımcılığı eleştiren, mültecilerin maruz kaldıkları hak ihlallerini belgeleyen ve sorunlaştıran, haber ve yazıların da yer bulduğunu ortaya koymuştur.

KAYNAKLAR

Alankuş, S. (2017) Barış Gazeteciliği El Kitabı, İPS İletişim Vakfı Yayınları, http://bianet.org/files/static/bia_kitaplar/barisgazeteciligikitap.pdf

Ataman, H. (2014).“Yazılı Basında Ayrımcı Söylem, Suriyeli Mülteciler”, Hrant Dink Foundaiton içinde, *Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Dil Eylül - Aralık 2014 Raporu*, nefretsoylemi.org.

Doğanay Ü ve Çoban Keneş H (2016a), “Yazılı Basında Suriyeli ‘Mülteciler’: Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal gerekçelerinin İnşası” (Syrian ‘Refugees’ in printed press: consturiction of rational and emotional justification of discriminatory discourses), *Mülkiye Dergisi*, 40 (1), 143-184

Doğanay Ü ve H. Çoban Keneş (2016b) “Hak Temelli Bakış Açısının Yokluğu ve Ayrımcı Söylemler Açısından Gazete Haberlerinde Mülteci Kadınlar” içinde Yasemin İnceoğlu, Savaş Çoban, *Haber Okumaları* (Reading News), İstanbul: İletişim Yayınları, 2016

Doğanay, Ü. ve İ. Kara (2011) “Tecavüzün Münferit bir Olay Olarak Çerçevenmesi: Yazılı Basında Pippa Bacca Haberleri”, *İletişim Araştırmaları Dergisi*, 9 (1-2), <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/23/1860/19557.pdf>

Erdoğan, M. (2018) *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum*” İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Erdoğan, Murat (2017) *Suriyeliler Barometresi Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamının Çerçevesi*, yayınlanmamış araştırma raporu, yönetici özeti, <https://mmuraterdogan.files.wordpress.com/2016/06/suriyeliler-barometresi-yc3b6netici-c3b6zeti.pdf>

Fotopoulos S. & Kaimaklioti, M (2016), “Media discourse on the refugee crisis: on what have the Greek, german and British press focused?” *European View*, 15, 265-279

Friedman, D.E. ve Klein, R. (2008). *Reluctant Refugee, The Story of Asylum in Britain*, The British Library: London.

ICAR, (2004). Media Image, Community Impact Assessing the impact of media and political images of refugees and asylum seekers on community relations in Londonis published by The Information Centre about Asylum and Refugees in the UK (ICAR)

Khosravini M. (2008). "British Newspapers and the Representation of Refugees, Asylum Seekers and Immigrants between 1996 and 2006", Centre for Language in Social Life <http://www.ling.lancs.ac.uk/groups/clsl/index.htm>

Kolukırcık, S. (2009). "Mülteci ve Sığınmacı Olgusunun Medyadaki Görünümü: Medya Politikası Üzerine Bir Değerlendirme" Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (<http://sbe.gantep.edu.tr>) 2009 8(1):1 -20

Köker, E., Ü. Doğanay (2010), Irkçı Değilim Ama... Yazılı Basında Irkçı ve Ayrımcı Söylemlerin Olağanlaştırılması, İHOP yayınları: Ankara.

Lordoğlu K. ve Aslan M. "Görünmeyen Göçmen Çocukların İşçiliği, Tükiye'deki Suriyeli Çocuklar", (2018) *Çalışma ve Toplum*, 2018/2; <http://www.calimatoplum.org/sayi57/arслан.pdf>

Parker, S. (2015), "Unwanted invaders': The representation of refugees and asylum seekers in the UK and Australian print media", *Myth and Nation*, Issue 23.

Pickering, S. (2001). "Common Sense and Original Deviancy: News Discourses and Asylum Seekers in Australia" *Journal of refugee studies* Volume 14, issue 2, pages 169-186

Van Dijk, T.A. (1991) *Racism and the Press: Critical Studies in Racism and Migration*. London and New York: Routledge

Van Dijk, T. A. (1999) *Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları*, içinde Mehmet Küçük, (der. ve çev.) *Medya, İktidar, İdeoloji*, Ankara: Ark Yayınları

Vicsek Lilla, Roland Keszı ve Marcell Markus (2008). "Representation of Refugees, Asylum-Seekers and Refugee Affairs in Hungarian Dailies" *Journal of Identity and Migration Studies*, Volume 2, number 2